

Vol. 69 No. 2 July-December 2025
ปีที่ 69 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

Vol. 69 No. 2

วารสารห้องสมุด *TLA BULLETIN*

ISSN 3027-6969 (Online)

วารสารห้องสมุด (TLA Bulletin)
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (Thai Library Association)

วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (TLA Bulletin)

ISSN: 3027-6969 (online)

ผู้จัดพิมพ์	สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ	
ที่ปรึกษาบรรณาธิการ	คณะกรรมการบริหารสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ	
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	
กองบรรณาธิการ		
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธินันท์ ชื่นชม	อาจารย์ ดร.ธณิสรา สุขขารมย์	
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ	ส.อ.พงศกร ตุกันยา	
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	
อาจารย์ พิมพ์ประภัทร ทำสวน	นางสาวกนกวรรณ บัวงาม	
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ นกแก้ว	นายชาติรี วงษ์แก้ว	
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	
นางสาวธนาภรณ์ จิมแพ		
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์		
กรรมการตรวจรูปแบบวารสาร		
นางสาวสีฟ้า ประดิษฐ์ภูมิ	อาจารย์ สัญญา ธีระเดชอุปลัตม์ภัก	
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	
นางสาววาสนา คำสงค์	นายพุดฉัตร เสมอจิตร	
มหาวิทยาลัยนครพนม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	
นางสาวนาฏยา แซ่วัดดี		
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์		
ผู้จัดการวารสาร	นางสาวสุจิตรา สุภาพ	
	สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ	
กำหนดออก	ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม)	
ค่าประเมินบทความ	สมาชิกสมาคมฯ 1,500 บาท บุคคลทั่วไป 3,000 บาท	

วารสารห้องสมุดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย(TLA Bulletin)

ปีที่ 69 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

ISSN: 3027-6969 (online)

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร. ธนิตา สุขขารมย์ รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธินันท์ ชื่นชม อาจารย์พิมพ์ภัทร ทำสวน i
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ ส.อ. พงศกร สุกันยา นางสาวชนาภรณ์ นิยมแพ

บทความวิชาการ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work Based Learning) 1

กรณีศึกษารายวิชาบริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สังวาลย์ ตุ๊กพิมาย

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน: แนวทางสำหรับการพัฒนา 17

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นราธิป ปิติธนบดี

บทความวิจัย

พฤติกรรมการใช้สารสนเทศและความต้องการของผู้ใช้สำหรับการออกแบบ 36

คลังสารสนเทศนิทรรศการ

วัลฤดี โมอ่อน, ศศิพิมล ประพินพงศกร, วิภากร วัฒนสินธุ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ 54

กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ

พรชิตา อูปถัมภ์

การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี 70

สัญญา ชีระเดชอุปถัมภ์, มัทนพร แก้วทอง, นฤมล เจริญลิขิต,
ปิยวรรณ กุสินธุ์, มธุรส ปราบไพรี

บทความปริทัศน์การประชุม

AI พันธมิตรใหม่ของบรรณารักษ์: ทักษะของนักวิชาการ 94

ผู้บริหารห้องสมุด และบรรณารักษ์วิชาชีพ

คณะกรรมการชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา

บทวิจารณ์หนังสือ

Aspects of Digital Libraries 108

รุ่งญาดา สุวรรณจินดา

**การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work based learning)
กรณีศึกษารายวิชาบริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**

สังวาลย์ ตุกพิมาย¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work based learning: WBL) ในรายวิชาบริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ บทความนี้นำเสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวางแผนและการเตรียมการ 2) การปฐมนิเทศและให้ความรู้พื้นฐาน 3) การฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริง 4) การสะท้อนคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลและการพัฒนา ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีความพร้อมในการปฏิบัติงานในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และนักสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางทฤษฎีสู่การปฏิบัติ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน, บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์, การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ, การจัดการเรียนการสอน

(Received: May 14, 2025; Revised: August 15, 2025; Accepted: September 19, 2025)

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ e-mail: Sangwan21@srru.ac.th

**Work-based learning : A case study of library and information center services course,
bachelor of education program in library and information science,
Surindra Rajabhat University**

Sangwan Tukpimai²

Abstract

This academic article aims to present approaches to learning management using Work-based learning (WBL) in the subject of library and information center services for the bachelor of education program in library and information science at Surin Rajabhat University. The article presents a 5-step learning management process consisting of: 1) Planning and preparation, 2) Orientation and foundational knowledge provision, 3) Practical training in real workplace settings, 4) Reflection and learning exchange, and 5) Evaluation and development. The results of the learning management analysis indicate that Work-based Learning helps enhance students' readiness to effectively practice in the library and information professional field by connecting theoretical knowledge to practice and developing essential 21st-century skills, which include communication skills, collaboration with others, information technology application, and lifelong learning.

Keywords: Work-based learning, Library and information science, Professional practice training, Learning and teaching management

²Assistant Professor. Dr., Department of Library and Information Science, Surindra Rajabhat University
e-mail: Sangwan21@srru.ac.th

บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพและการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Panich, 2012, p.15-17) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้บริการ จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (Office of the Higher Education Commission, 2021, p. 15) พบว่า อัตราการได้งานทำของบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์อยู่ที่ร้อยละ 78.50 ภายใน 1 ปีหลังสำเร็จการศึกษา แต่นายจ้างร้อยละ 65.20 มีความเห็นว่าบัณฑิตยังขาดทักษะการปฏิบัติงานจริงและประสบการณ์ในการทำงาน ทั้งนี้ด้านการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมที่เน้นการบรรยายในห้องเรียนอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพและพร้อมปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมจริง (Wanichkul, 2016) การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-based learning: WBL) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเรียนในห้องเรียนกับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติ (Raelin, 2008, p. 25) แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของคอล์บ (Kolb, 1984, p. 156) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สังเกต ไตร่ตรองและสร้างความเข้าใจจากประสบการณ์ของตนเอง ในบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษามีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริง จึงได้นำแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานมาประยุกต์ใช้ในรายวิชาการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ซึ่งเป็นรายวิชาที่มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับงานบริการสารสนเทศในบริบทของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศสมัยใหม่ (Bachelor of Education Program in Library and Information Science, 2019) บทความนี้นำเสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวางแผนและการเตรียมการ 2) การปฐมนิเทศและให้ความรู้พื้นฐาน 3) การฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริง 4) การสะท้อนคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ 5) การประเมินผลและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ต่อไปได้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน: แนวคิดและทฤษฎี

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-based learning: WBL) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริง โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและสร้างประสบการณ์ในสถานการณ์จริง (Boud & Solomon, 2001, p. 45) แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning theory) ของคอล์บ (Kolb, 1984, p. 156) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ไปสู่ความรู้ โดยผ่านวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีประสบการณ์เชิงรูปธรรม (Concrete Experience) 2) การสังเกตและไตร่ตรอง (Reflective observation) 3) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract conceptualization) และ 4) การทดลองปฏิบัติ (Active experimentation) การจัดการเรียนรู้ในการศึกษาระดับนี้ยึดตามทฤษฎีการเรียนรู้สังคม (Social learning) ของแบนดูรา (Bandura, 1977) ที่เน้นการเรียนรู้จากการสังเกตและการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งทฤษฎีการสะท้อนคิดเพื่อการปฏิบัติ (Reflective practice theory) ของโชน (Schön, 1983) ที่มุ่งเน้นการไตร่ตรองและวิเคราะห์ประสบการณ์เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ในบริบทของการอุดมศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานได้รับการยอมรับว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาทักษะวิชาชีพและความพร้อมในการทำงานของผู้เรียน (Lester & Costley, 2010, p. 561) ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นสาขาวิชาที่มีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ทางทฤษฎีควบคู่กับทักษะในการปฏิบัติงาน (Loyfa, 2014, p. 42) สอดคล้องกับการศึกษาของ เบิร์ด และคณะ (Bird et al., 2015, p. 298) พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ช่วยเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติและการศึกษาของ Chuenwattana, Kitcharoen, and Chokdeewiriyakul (2017) ที่พบว่า การฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงช่วยให้นักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มีทักษะการปฏิบัติงานและความเข้าใจในวิชาชีพเพิ่มขึ้น

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในรายวิชาการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

รายวิชาการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ (Library and information center services) เป็นรายวิชาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับงานบริการสารสนเทศในบริบทของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ (Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University,

2018) การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในรายวิชานี้ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอนที่เน้นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติงานจริงดังนี้

1. การวางแผนและการเตรียมการ (Planning and preparation) ในขั้นตอนนี้ อาจารย์ผู้สอนได้วางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้โดยการสำรวจและคัดเลือกแหล่งฝึกปฏิบัติงานที่มีความพร้อมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา ได้แก่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ห้องสมุดโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีการประสานงานกับผู้บริหารและบุคลากรของแหล่งฝึกปฏิบัติงานเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขอบเขตการฝึกปฏิบัติงาน และบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังมี การจัดเตรียมเอกสารประกอบการเรียนการสอน คู่มือการฝึกปฏิบัติงาน และแบบประเมินผลการฝึกปฏิบัติงาน (Royal Government Gazette, 2015) ทั้งนี้ข้อสังเกตการเลือกหน่วยงานในการฝึกปฏิบัติงานในครั้งนี้ นักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เลือกปฏิบัติงานในสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และปฏิบัติงานห้องสมุดโรงเรียนที่นักศึกษาออกปฏิบัติงานในรายวิชาการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียนของนักศึกษา ทั้งนี้ เป็นความสะดวกของนักศึกษา

2. การปฐมนิเทศและให้ความรู้พื้นฐาน (Orientation and basic knowledge provision) ในขั้นตอนนี้ อาจารย์ผู้สอนได้จัดการปฐมนิเทศเพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ กระบวนการ และเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน รวมทั้งให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานบริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ แนวคิดและหลักการของงานบริการสารสนเทศ ประเภทของงานบริการสารสนเทศ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับงานบริการสารสนเทศ จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ และทักษะการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ (Surindra Rajabhat University, 2019) ทั้งนี้ นักศึกษามีส่วนร่วมในการอภิปรายกรณีศึกษาและการแสดงบทบาทสมมติ คุรุบรรณารักษ์พี่เลี้ยงจากแหล่งฝึกปฏิบัติงานที่มีส่วนในการชี้แจงลักษณะงานและความคาดหวัง

3. การฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริง (Real workplace practice) นักศึกษาได้รับการจัดสรรให้ฝึกปฏิบัติงานในแหล่งฝึกปฏิบัติงานตามที่ได้มีการวางแผนไว้ โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 3-5 คน และหมุนเวียนไปฝึกปฏิบัติงานในแผนกต่าง ๆ ของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ได้แก่ แผนกบริการยืม-คืน แผนกบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า แผนกบริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และแผนกบริการสารสนเทศเฉพาะ เป็นต้น โดยมีระยะเวลาการฝึกปฏิบัติงานรวม 45 ชั่วโมง ภายใต้การดูแลและให้คำแนะนำของคุรุบรรณารักษ์ บรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศพี่เลี้ยงประจำแหล่งฝึกปฏิบัติงาน (Surin Rajabhat University, Faculty of Humanities and Social Sciences, 2018) ในระหว่างการฝึกปฏิบัติงาน นักศึกษาได้มี

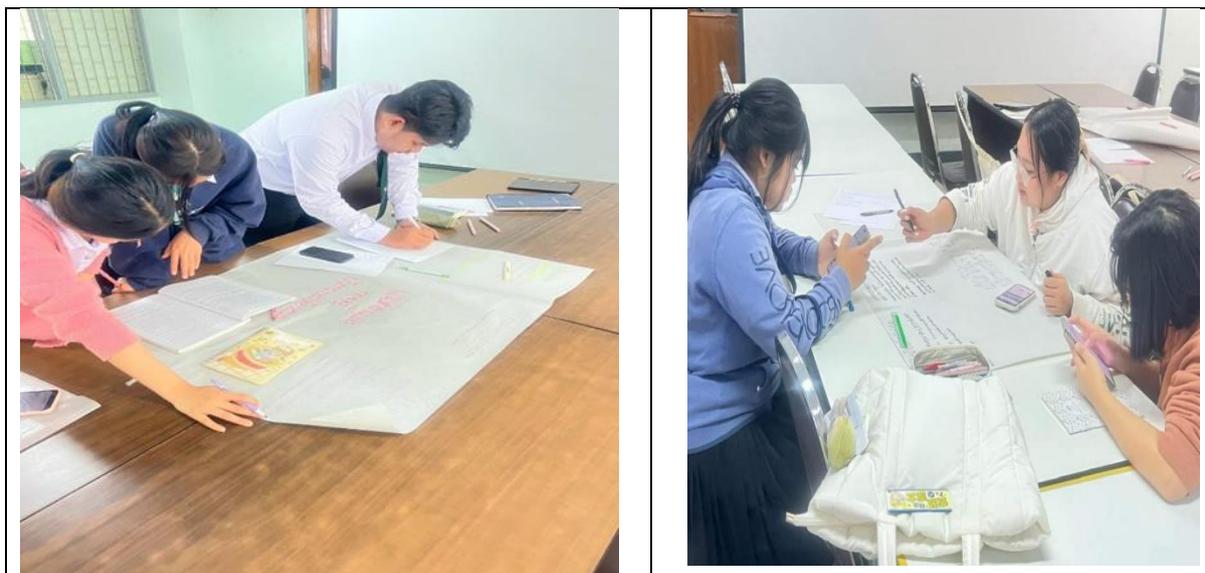
โอกาสเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการสื่อสารกับผู้ใช้บริการ ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริการ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยนักศึกษาต้องมีเป้าหมายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบริดจ์เจตส์ (Bridges, 1993) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จากการทำงานช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพและการดำรงชีวิตในสังคม

4. การสะท้อนคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Reflection and knowledge sharing) หลังจากการฝึกปฏิบัติงานในแต่ละสัปดาห์ นักศึกษาได้กลับมาร่วมกันสะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยใช้กระบวนการสะท้อนคิดตามแนวคิดของกิบส์ (Gibbs, 1988) ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบรรยายประสบการณ์ 2) การอธิบายความรู้สึก 3) การประเมินประสบการณ์ 4) การวิเคราะห์สถานการณ์ 5) การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ และ 6) การวางแผนพัฒนาต่อไป กิจกรรมการสะท้อนคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้ช่วยให้นักศึกษาได้ทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงาน เชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และพัฒนาความเข้าใจในวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ โดยใช้วิธีการหลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่ม การเขียนบันทึกการสะท้อนคิด การนำเสนอกรณีศึกษาที่โดดเด่น ซึ่งช่วยให้นักศึกษาได้ทบทวนและวิเคราะห์การปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับทฤษฎี นอกจากนี้ ยังช่วยให้อาจารย์ผู้สอนได้รับทราบปัญหาและอุปสรรคในการฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Tatshiwach, 2011)

5. การประเมินผลและการพัฒนาต่อเนื่อง (Evaluation and continuous development) การประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในรายวิชานี้ ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายและครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ดังนี้

1. การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงาน
2. การประเมินจากบันทึกการสะท้อนคิด
3. การประเมินจากรายงานการฝึกปฏิบัติงาน
4. การประเมินจากการนำเสนอผลการฝึกปฏิบัติงาน
5. การประเมินจากการทดสอบความรู้

โดยผู้ที่มีส่วนร่วมในการประเมิน ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน ครูบรรณารักษ์ บรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศที่เลี้ยง เพื่อนนักศึกษา และตัวนักศึกษาเอง (Khaemmanee, 2017) สำหรับด้านการประเมินผลนี้ ส่งผลต่อกระบวนการปรับปรุงและเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ โดยยึดหลักการเรียนรู้และพัฒนาทักษะให้นักศึกษา ส่งเสริมให้นักศึกษาปรับเปลี่ยนทักษะการคิดสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ปฏิบัติงานและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามกระบวนการการศึกษาตลอดชีวิต

ภาพที่ 1 การเรียนรู้ทฤษฎีก่อนออกปฏิบัติงาน

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน

จากการวิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในรายวิชาการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ตลาดแรงงาน และการเปลี่ยนแปลงของวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (Office of the Higher Education Commission, 2015) โดยมุ่งเน้นการพัฒนานักศึกษาได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานบริการสารสนเทศในบริบทของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเพิ่มขึ้น โดยสามารถอธิบายหลักการ แนวคิด และกระบวนการของงานบริการประเภทต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน นอกจากนี้ นักศึกษายังสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีที่ได้เรียนในชั้นเรียนกับสถานการณ์จริงในการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและคงทนมากขึ้น (Sangkasri, 2018)

2. ด้านทักษะ (Skills) นักศึกษาได้พัฒนาทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ ดังนี้

2.1 ทักษะการปฏิบัติงานวิชาชีพ (Professional practice skills) นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานบริการสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและมาตรฐานวิชาชีพ เช่น การให้บริการยืม-คืน ทรัพยากรสารสนเทศ การให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า การให้บริการแนะนำการใช้อินเทอร์เน็ต อีเล็กทรอนิกส์ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เป็นต้น (Premsamit, 2014)

2.2 ทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ (Communication and human relation skills) นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการสื่อสารกับผู้ให้บริการที่หลากหลาย ทั้งด้านวัย การศึกษา และความต้องการ โดยสามารถ

สื่อสารได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับบริบท รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใช้บริการและเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ให้บริการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ (Sajjanant, 2011)

2.3 ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (Analytical thinking and problem-solving skills) จากการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์จริงในการปฏิบัติงาน นักศึกษาได้พัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา สืบค้นข้อมูล และตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการค้นหาสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในการให้บริการ (Manuenpiju, Janaem, & Suksumran, 2019)

2.4 ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology skills) นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริการ ซึ่งรวมถึงการใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ การใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การใช้โปรแกรมประยุกต์ และ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการให้บริการและการสื่อสารกับผู้ใช้บริการ ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการจัดการและให้บริการสารสนเทศ (Saengrachat, 2016)

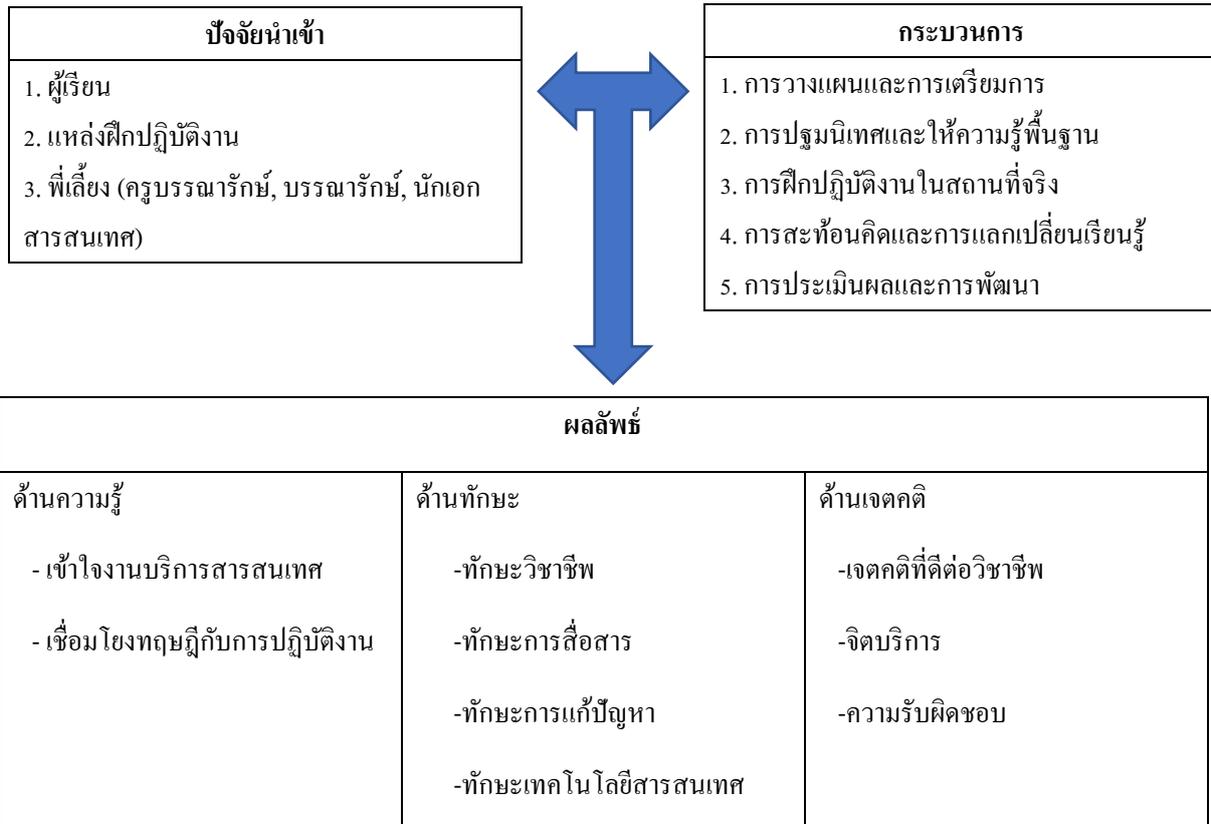
3. ด้านเจตคติ (Attitude) นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ โดยตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ นักศึกษายังมีจิตบริการ (Service mind) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพด้านการบริการสารสนเทศ และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (Suebson, 2015)

4. ด้านสมรรถนะวิชาชีพ (Professional competency) การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาสมรรถนะวิชาชีพที่สอดคล้องกับมาตรฐานสมรรถนะหลักสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (2013) ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านความรู้สารสนเทศ 2) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) สมรรถนะด้านการสื่อสาร 4) สมรรถนะด้านการบริหาร 5) สมรรถนะด้านการวิจัย และ 6) สมรรถนะด้านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 การปฏิบัติงานในสถานประกอบการ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

การนี้การจัดการเรียนรู้โดยการใช้การทำงานเป็นฐาน (Work based learning) กรณีศึกษารายวิชา บริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ สารสนเทศศาสตร์ สามารถจัดทำเป็นกรอบความคิดในการจัดการเรียนรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 กรอบความคิดการจัดการเรียนรู้โดยการใช้การทำงานเป็นฐาน

การอภิปรายผล

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในรายวิชาการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ ดังนี้

1. การเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานช่วยลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีที่ได้เรียนในชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และนำประสบการณ์จากการปฏิบัติงานมาวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจเชิงทฤษฎีที่ลึกซึ้งมากขึ้น (Gray, 2001) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโชน (Schön, 1983, p. 25) ที่กล่าวว่า การปฏิบัติงานในวิชาชีพจำเป็นต้องอาศัยทั้งความรู้เชิงทฤษฎีและการไตร่ตรองจากประสบการณ์ เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของ ชางและเฉิน (Zhang & Chen, 2020, p. 47) ในประเทศจีน พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรม Work-based learning มีคะแนนความเข้าใจในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติสูงกว่า นักศึกษาที่เรียนแบบปกติ 1.8 เท่า ซึ่งเทียบเคียงกับผลการศึกษา พบว่า นักศึกษามีผลคะแนนสูงขึ้น 1.4 เท่า ทั้งนี้ในบริบทของรายวิชาการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ นักศึกษาได้เรียนรู้ทฤษฎีและหลักการของงานบริการสารสนเทศในชั้นเรียน และได้ฝึกปฏิบัติงานจริงในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ซึ่งช่วยให้นักศึกษาเข้าใจความซับซ้อนและความท้าทายของงานบริการสารสนเทศในบริบทจริง และสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Premsamit, Siladet, & Phumipong, 2016)

2. การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน (Panich, 2012, p.15-17) ทักษะเหล่านี้ประกอบด้วย ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะเหล่านี้ผ่านการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในการปฏิบัติงาน การสื่อสารกับผู้ใช้บริการและเพื่อนร่วมงาน การทำงานเป็นทีม การใช้เทคโนโลยีในการให้บริการสารสนเทศ และการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงาน (Lombardi, 2007, p. 5) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบุญญลักษณ์ ตำนานจิตร และจุฑารัตน์ สรวณวงษ์ (Tamnanajit, & Sarawanawong, 2016) พบว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้แก่นักศึกษา

3. การเตรียมความพร้อมสู่การประกอบวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานช่วยเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาในการประกอบวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ โดยการเปิดโอกาสให้

นักศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะวิชาชีพในสภาพแวดล้อมการทำงานจริง ซึ่งช่วยให้นักศึกษามีความมั่นใจและความพร้อมในการทำงานหลังสำเร็จการศึกษา (Wagner et al., 2011)

นอกจากนี้ การเรียนรู้จากการทำงานยังช่วยให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์และมุมมองที่กว้างขวางเกี่ยวกับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยงานที่หลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและความต้องการของผู้ใช้บริการ (Weech & Pluzhenskaia, 2005) การเรียนรู้จากการทำงานในสภาพแวดล้อมจริงช่วยให้นักศึกษาเข้าใจความซับซ้อนและความท้าทายของวิชาชีพ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Utthiya, 2021)

ภาพที่ 4 การปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียนสิรินธร และเข้าร่วมสัมมนาวิชาการ

4. ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในรายวิชาบริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ มีความท้าทายที่สำคัญ ได้แก่ การจัดหาแหล่งฝึกปฏิบัติงานที่มีความพร้อมและหลากหลาย การประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและแหล่งฝึกปฏิบัติงาน การจัดการเวลาให้สอดคล้องกับตารางเรียนของนักศึกษาและการดำเนินงานของแหล่งฝึกปฏิบัติงาน และการดูแลและติดตามนักศึกษาอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ (Raelin, 2008) เพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ดังนี้

4.1 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับแหล่งฝึกปฏิบัติงานที่หลากหลาย ทั้งห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ศูนย์สารสนเทศ พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ และองค์กรด้านสารสนเทศอื่น ๆ เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะวิชาชีพในบริบทที่หลากหลาย (Chuwanasa, 2019)

4.2 การพัฒนาระบบการนิเทศและติดตามนักศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น การนิเทศออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ และการสื่อสารผ่านกลุ่มในสื่อสังคม

ออนไลน์ เพื่อให้การดูแลและให้คำแนะนำแก่นักศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง (Phutachoti, 2017)

4.3 การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล เช่น การใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การใช้เครื่องมือค้นคืนสารสนเทศ การใช้โปรแกรมประยุกต์ในงานบริการสารสนเทศ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารกับผู้ใช้บริการ (Thuamsuk, 2018)

4.4 การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน เพื่อให้ได้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย (Office of the Higher Education Commission, 2021)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในรายวิชาการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และนักสารสนเทศ โดยการบูรณาการการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการปฏิบัติงานจริงในสภาพแวดล้อมการทำงานการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยช่วยให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และมีความพร้อมในการประกอบวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ยังมีความท้าทายที่สำคัญ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านการนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประโยชน์มีดังนี้

1. สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้การทำงานเป็นฐาน โดยจัดสรรทรัพยากรเพื่อการค้นคว้าและต้องเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาก่อนออกฝึกปฏิบัติงาน พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ และพัฒนาความร่วมมือกับแหล่งฝึกปฏิบัติงาน

2. แหล่งฝึกปฏิบัติงานแก่นักศึกษา ต้องมีความพร้อมด้านบุคลากร และจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ พร้อมทั้งมอบหมายให้ครูบรรณารักษศาสตร์ บรรณารักษหรือ นักสารสนเทศ (ที่เลี้ยง) ที่มีประสบการณ์ให้คำแนะนำแก่นักศึกษาอย่างใกล้ชิด

3. อาจารย์ผู้สอนต้องมีความรู้ด้านการประเมินการศึกษา และนำข้อค้นพบจากการจัดการเรียนรู้และการประเมินมาพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานที่เหมาะสมกับบริบทของรายวิชาและความต้องการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ

ด้านการวิจัยในอนาคต ทั้งนี้ขอแนะนำเสนอหัวข้อเพื่อการพัฒนาเป็นงานวิจัยต่อไปในอนาคตดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของนักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. ควรมีการพัฒนาและประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานที่เหมาะสมกับบริบทของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในประเทศไทย

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ระหว่างสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี

4. ควรมีการศึกษาความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม

References

- Bachelor of Education Program in Library and Information Science. (2019). *Bachelor of education program in library and information science (revised curriculum 2019)*. Surindra Rajabhat University. [In Thai]
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.
- Bird, N. J., Chu, C. M., & Oguz, F. (2015). Internship in LIS education: An international perspective on experiential learning. *IFLA Journal*, 41(4), 298-307.
- Boud, D., & Solomon, N. (2001). *Work-based learning: A new higher education?* Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Bridges, D. (1993). Transferable skills: A philosophical perspective. *Studies in Higher Education*, 18(1), 43-51.
- Chuenwattana, A., Kitcharoen, S. and Chokdeewiriyakul, W. (2017). *Research report on the development of professional experience training models for library and information science*. Srinakharinwirot University. [In Thai]

- Chuwana, S. (2019). Creating cooperation networks between educational institutions and professional experience training sites. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 11(1), 1-15. [In Thai]
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching and learning methods*. Further Education Unit.
- Gray, D. (2001). *A briefing on work-based learning*. Learning and Teaching Support Network.
- Khaemmanee, T. (2017). *The science of teaching: Knowledge for organizing effective learning processes* (21st ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Lester, S., & Costley, C. (2010). Work-based learning at higher education level: Value, practice and critique. *Studies in Higher Education*, 35(5), 561-575.
- Lombardi, M. M. (2007). *Authentic learning for the 21st century: An overview*. EDUCAUSE Learning Initiative.
- Loyfa, S. (2014). *Education in library and information science*. Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. [In Thai]
- Manuenpiju, N., Janaem, S. & Suksumran, K. (2019). Development of problem-solving skills for library and information science students through practice-based learning. *Research and Development Journal of Suan Sunandha Rajabhat University*, 11(2), 193-203. [In Thai]
- Office of the Higher Education Commission. (2015). *Guidelines for competency-based teaching and learning management in higher education*. Office of the Higher Education Commission. [In Thai]
- Office of the Higher Education Commission. (2021). *Graduate employment survey report for academic year 2020*. Office of the Higher Education Commission. [In Thai]
- Phutachoti, N. (2017). Educational supervision in the digital age. *Journal of Education, Khon Kaen University*, 40(2), 1-11. [In Thai]
- Preamsmit, P. (2014). *Professional education in library and information science*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Preamsmit, P., Siladet, S. & Phumipong, M. (2016). Development of professional competency standards for librarians. *Journal of Library Science*, 36(1), 1-24. [In Thai]
- Raelin, J. A. (2008). *Work-based learning: Bridging knowledge and action in the workplace*. Jossey-Bass.

- Royal Government Gazette. (2015). Announcement of the Ministry of Education regarding undergraduate curriculum standards 2015. *Royal Government Gazette*, 132(295), 2-11. [In Thai]
- Saengrachat, P. (2016). Information services in digital age libraries. *Research and Development Journal of Loei Rajabhat University*, 11(38), 1-10. [In Thai]
- Sajjanant, C. (2011). Competency development of personnel in library and information science profession. *Library Journal*, 55(2), 27-46. [In Thai]
- Sangkasri, S. (2018). Knowledge management from work practice: A case study of university libraries. *Journal of Library and Information Science, KKU*, 36(4), 42-53. [In Thai]
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.
- Suebsonthi, P. (2015). *Professional ethics in library and information science*. Thammasat University. [In Thai]
- Surindra Rajabhat University. (2019). *Course specification (TQF.3) for library and information center services course*. University. [In Thai]
- Surin Rajabhat University, Faculty of Humanities and Social Sciences. (2018). *Professional experience training manual for library and information science*. Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University. [In Thai]
- Tamnanajit, B. & Sarawanawong, J. (2016). Development of 21st century skills for library and information science students through professional experience training. *Journal of Library Association of Thailand Research*, 9(2), 47-57. [In Thai]
- Tatshiwach, C. (2011). Reflection: A process towards learning for professional development. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 3(2), 39-49. [In Thai]
- Thai Library Association. (2013). *Core competency standards for library and information science professionals*. Thai Library Association. [In Thai]
- Thuamsuk, K. (2018). Teaching and learning management in library and information science in the digital age. *Journal of Library Association of Thailand Research*, 11(1), 1-16. [In Thai]
- Utthiya, S. (2021). Work practice in real work environments for library and information science students. *Modern Management Journal*, 19(1), 65-76. [In Thai]
- Wagner, R., Childs, M., & Houlbrook, M. (2011). Work-based learning as a gateway to memorability. In *Developing student skills for memorability through workplace learning* (pp. 15-30). Chandos Publishing.

- Wanichkul, J. (2016). Teaching and learning management in library and information science in Thai higher education institutions. *Journal of Library Science, SWU, 9(2)*, 1-15. [In Thai]
- Weech, T. L., & Pluzhenskaia, M. (2005). LIS education and multidisciplinary: An exploratory study. *Journal of Education for Library and Information Science, 46(2)*, 154-164.
- Zhang, Y., & Chen, H. (2020). Influencer marketing: How message value and credibility affect consumer trust of branded content on social media. *Journal of Interactive Marketing, 49*, 44-61.

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน: แนวทางสำหรับการพัฒนานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นราธิป ปิติธนบดี¹

บทคัดย่อ

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านเป็นทักษะสำคัญที่บุคคลสามารถรับรู้และทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ถ่ายทอดมาจากข้อความในบทอ่าน ซึ่งความเข้าใจในการอ่านประกอบด้วยผู้อ่าน ข้อความที่อ่าน และกิจกรรมการอ่านที่ขับเคลื่อนภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการประมวลผลข้อความ ได้แก่ การอ่านอย่างคล่องแคล่ว การรู้ตำแหน่งสารสนเทศในเนื้อเรื่อง ความเข้าใจในเนื้อเรื่อง และการประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่อง ส่วนที่สองเป็นการจัดการภาระงาน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายและวางแผน และการติดตามตรวจสอบและกำกับตนเอง สำหรับผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านจัดแบ่งเป็น 6 ระดับซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการอ่านที่แตกต่างกัน เริ่มต้นจากความสามารถในการรู้ตำแหน่งสารสนเทศในเนื้อเรื่องที่เป็นการคิดขั้นต้น ไปสู่ความสามารถในการทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง ประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่องที่เป็นการคิดขั้นสูง โดยผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านในปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยส่วนใหญ่มีระดับสมรรถนะด้านการอ่านต่ำกว่าระดับ 2 คือ มีความสามารถต่ำกว่าระดับพื้นฐาน ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านประกอบด้วย โรงเรียน ครูผู้สอน ครอบครัว และนักเรียน ทั้งนี้บุคคลที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน คือ ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ครูผู้สอนควรจัดโครงการและกิจกรรมการอ่านที่มุ่งเน้นพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ผู้ปกครองควรจัดบรรยากาศภายในบ้านและเตรียมทรัพยากรสารสนเทศที่เอื้อต่อการอ่านของนักเรียน และนักเรียนควรมีความตั้งใจ ความสนใจและทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

คำสำคัญ: ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน, การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน, สมรรถนะด้านการอ่าน

(Received: 11 July 2025; Revised: 25 July 2025; Accepted: 25 August 2025)

¹ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: narathip.p@cmu.ac.th

Assessing reading literacy: Guidelines for developing lower secondary school students

Narathip Pitithanabodee¹

Abstract

Reading literacy is an essential skill that enables individuals to perceive and comprehend information conveyed through written texts. Reading comprehension involves the reader, the text being read, and the act of reading itself, all of which are influenced by the social and cultural context in which the reading takes place. There is a framework for assessing reading literacy divided into two parts. The first part involves text processing, which includes reading fluency, locating information in the text, comprehension of the text, and evaluating and reflecting on the content. The second part concerns task management, which includes goal setting and planning, as well as monitoring, evaluating, and self-regulation. The assessment results of reading literacy are divided into six levels, reflecting different levels of reading ability. They range from the ability to locate information within a text, which involves lower-order thinking skills, to the ability to comprehend, evaluate, and reflect on the text, which requires higher-order thinking skills. The results of the 2022 reading literacy assessment revealed that the majority of Thai students performed below Level 2, indicating reading abilities lower than the basic proficiency level. Factors associated with reading literacy include schools, teachers, families, and students themselves. Accordingly, stakeholders should adopt appropriate guidelines to enhance students' reading literacy. School administrators should establish policies and support activities that promote students' reading literacy. Teachers should design projects and activities aimed at developing students' reading literacy skills. Parents should create a supportive reading environment at home and provide access to reading resources. Meanwhile, students should cultivate motivation, interest, and positive attitudes toward reading.

Keywords: Reading literacy, Reading literacy assessment, Reading proficiency

¹ Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

E-mail: narathip.p@cmu.ac.th

บทนำ

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านนับเป็นสมรรถนะหนึ่งที่ใช้ในการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล เพื่อประเมินความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง การอ่านเป็นกระบวนการในการรับรู้และทำความเข้าใจความหมายของข้อความที่ปรากฏในบทอ่าน ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการอ่านของตนเองเพื่อให้การอ่านได้ผลลัพธ์หรือสารสนเทศตามความคาดหวัง โดยใช้สารสนเทศที่ได้จากการอ่านในการเชื่อมโยงเข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิมจนนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นบุคคลที่เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) ดังนั้น การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะของบุคคลที่มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมทั้งในด้านบทอ่านและสื่อที่หลากหลาย ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมได้ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของนักเรียน

สำหรับผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากลครั้งล่าสุดเป็นผลการประเมินในปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยส่วนใหญ่มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านต่ำกว่าระดับพื้นฐาน โดยคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านของนักเรียนไทยย้อนหลัง 3 ปีมีแนวโน้มลดลง กล่าวคือ ในปี 2015 มีคะแนนเฉลี่ย 409 คะแนน ปี 2018 มีคะแนนเฉลี่ย 393 คะแนน และปี 2022 มีคะแนนเฉลี่ย 379 คะแนน (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023) ข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เนื่องจากนักเรียนไทยมีความฉลาดรู้ด้านการอ่านที่สะท้อนความสามารถในการคิดขั้นต้น (Lower order thinking) เท่านั้น การพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการคิดขั้นสูง (Higher order thinking) โดยพัฒนาให้มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านเพิ่มขึ้นจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการอ่านของนักเรียน

มูลเหตุข้างต้นจึงเป็นที่มาของการนำเสนอเนื้อหาในบทความนี้ โดยผู้เขียนมีความมุ่งหมายในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับคำจำกัดความของความฉลาดรู้ด้านการอ่าน การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ระดับสมรรถนะด้านการอ่าน ความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งสารสนเทศที่นำเสนอในบทความนี้จะประโยชน์ต่อผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านให้แก่นักเรียน

คำจำกัดความของความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

เนื่องจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะบริบทในด้านการอ่านที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล การเพิ่มขึ้นของสารสนเทศทั้งในเชิงปริมาณและความหลากหลายส่งผลให้บุคคลจำเป็นต้องใช้สารสนเทศในรูปแบบใหม่และซับซ้อนเพิ่มขึ้น ซึ่งความฉลาดรู้ด้านการอ่านของบุคคลค่อย ๆ พัฒนามาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทักษะความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จก้าวหน้าของบุคคล ความสำเร็จทางการศึกษา การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ และการเป็นพลเมือง โดยพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้นส่งผลให้การอ่านและการแลกเปลี่ยนสารสนเทศเกิดขึ้นทั้งที่บ้านและที่ทำงาน บุคคลจึงจำเป็นต้องค้นหาและเรียนรู้จากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย เพราะสื่อที่ใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศได้มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างและรูปแบบของข้อความ ดังนั้น บุคคลจึงต้องพัฒนากลยุทธ์ใหม่ ๆ และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) ความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงเป็นทักษะสำคัญที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ บูรณาการ และตีความสารสนเทศที่ตรงความต้องการจากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย

คำว่า “Reading literacy” แปลเป็นคำภาษาไทยได้หลายคำ อาทิ การรู้การอ่าน การรู้เรื่องการอ่าน ความฉลาดรู้การอ่าน ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ความฉลาดรู้เรื่องการอ่าน และความสามารถด้านการอ่าน (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023, 2024; Office of the Basic Education Commission, 2021; Office of the Royal Institute, 2019; Ruksasaeng & Phusee-orn, 2021; Sriwattanametakul, 2015) ซึ่งใน ค.ศ. 2019 องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) กำหนดความหมายของคำว่า “ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading literacy)” ว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าใจ การใช้ การประเมิน การสะท้อนคิด และการเชื่อมต่อเข้ากับข้อความต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย พัฒนาความรู้และศักยภาพ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในสังคม (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019, p. 28) และในปีเดียวกัน Mullis and Martin (2019, p. 6) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน” ไว้ในรายงานผลความก้าวหน้าในการศึกษาด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่านระดับนานาชาติ (Progress in International Reading Literacy Study หรือ PIRLS) โดยอธิบายว่าหมายถึง ความสามารถในการเข้าใจและใช้รูปแบบภาษาเขียนที่จำเป็นต่อสังคมและ/หรือมีคุณค่าสำหรับแต่ละบุคคล ซึ่งผู้อ่านสามารถสร้างความหมายจากข้อความในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนอ่านเพื่อเรียนรู้เพื่อเข้าร่วมกับชุมชนของนักอ่านทั้งในโรงเรียนและในชีวิตประจำวัน และเพื่อความเพลิดเพลิน ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าใจ ตีความ แปลความ นำไปใช้

ประเมิน วิเคราะห์ และสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการอ่านของตน เช่น การเรียนรู้ การพัฒนาความรู้ การพัฒนาศักยภาพ การพักผ่อนหย่อนใจ การมีส่วนร่วมในชุมชน/สังคม เป็นต้น

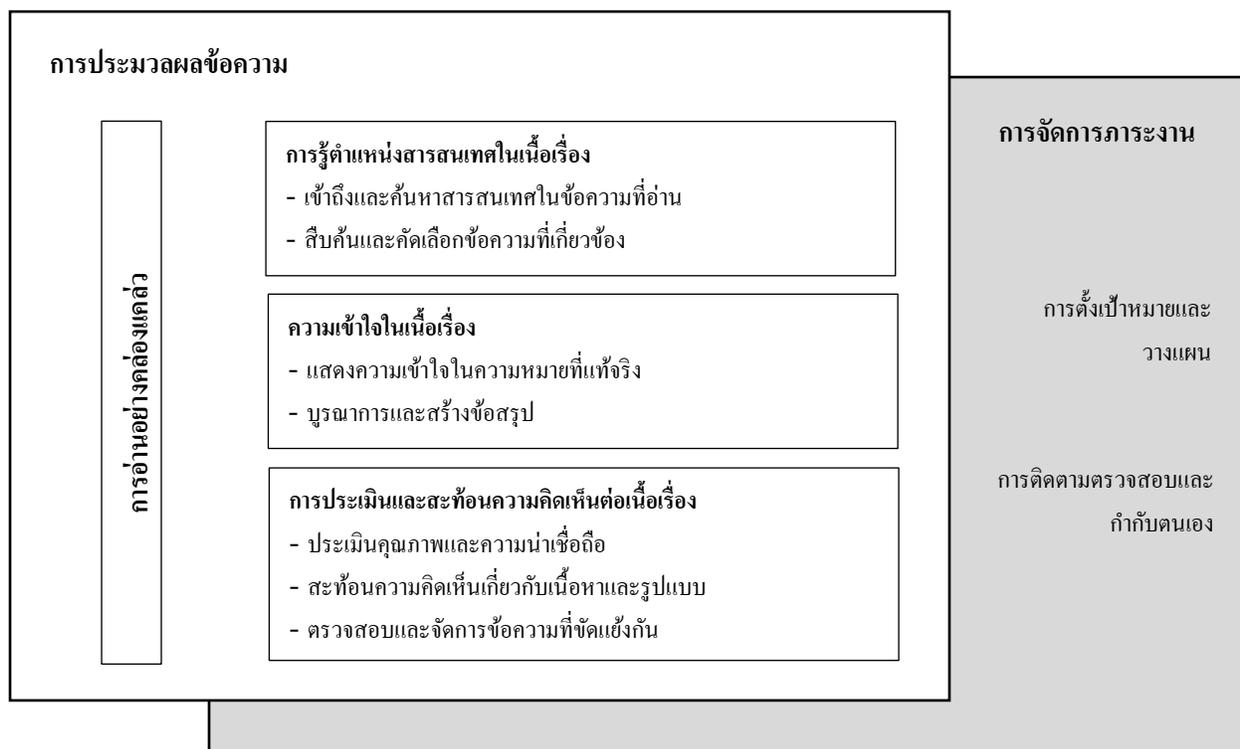
จากความหมายของคำว่า “ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน” ข้างต้น จะเห็นได้ว่านิยามดังกล่าวประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 3 ประเด็น คือ 1) ผู้อ่าน (Readers) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเข้าใจ ใช้ ประเมิน สะท้อนคิด เชื่อมโยง และสร้างความหมายจากข้อความที่ได้อ่าน 2) ข้อความ (Texts) เป็นข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อความที่ใช้ ภาษาเขียนซึ่งเป็นตัวหนังสือในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่บุคคลสามารถอ่านได้ และ 3) วัตถุประสงค์ (Objectives) เป็นการแสดงออกหรือจัดการกับข้อความที่ได้อ่าน เช่น การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วม ในสังคม การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีคุณลักษณะของความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรับรู้ และทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ถูกถ่ายทอดมาจากข้อความในรูปแบบที่หลากหลาย และสามารถประยุกต์ใช้ ข้อความที่ได้จากการอ่านเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง ชุมชน และสังคม นอกจากนี้ Organisation for Economic Co-operation and Development (2019, p. 29) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า บุคคลที่มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านไม่เพียงแต่มีทักษะและความรู้ในการอ่านได้ดีเท่านั้น แต่ยังให้คุณค่าและใช้ การอ่านเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ซึ่งเป้าหมายของการศึกษาไม่เพียงมุ่งพัฒนาความสามารถในการอ่าน เท่านั้น แต่ยังมุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับการอ่าน โดยหมายถึงแรงจูงใจในการอ่านและประกอบด้วย คุณลักษณะทางอารมณ์และพฤติกรรม เช่น ความสนใจและความเพลิดเพลินในการอ่าน ความรู้สึกว่าตนมีอิสระ ในการเลือกสิ่งที่อ่าน การมีส่วนร่วมในมิติทางสังคมของการอ่าน และการอ่านอย่างหลากหลายและบ่อยครั้ง เป็นต้น

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านเป็นสมรรถนะหนึ่งที่ระบุไว้ใน โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียน มาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง ปัจจุบันมีประเทศเข้าร่วม 81 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ จัดแบ่งการประเมินความฉลาดรู้ 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023, p. 1) สำหรับการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านนั้น องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้ กำหนดกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ประกอบด้วยกระบวนการอ่าน (Reading processes) 2 ส่วน

ได้แก่ การประมวลผลข้อความ (Text processing) และการจัดการภาระงาน (Task management) ดังแผนภาพคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019)

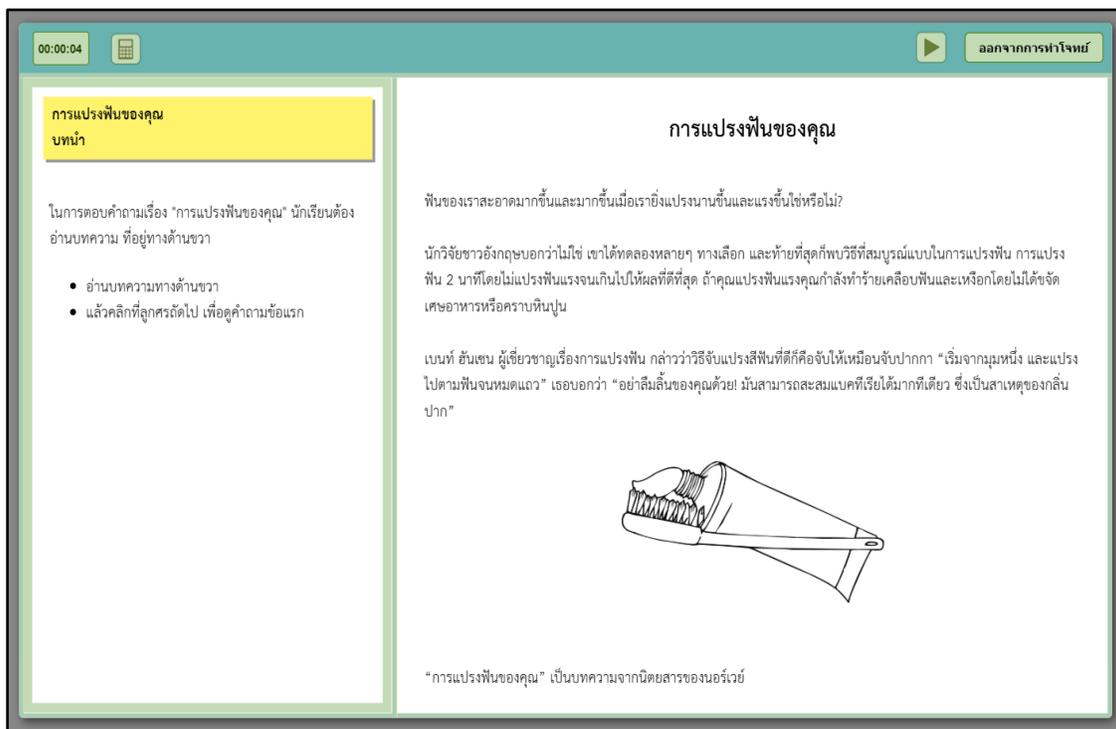

ภาพที่ 1 กรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

Note. From *PISA 2018 assessment and analytical framework* (p. 33), by Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019
 (<https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>) © OECD

จากภาพที่ 1 ส่วนแรกเป็นการประมวลผลข้อความ มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การอ่านอย่างคล่องแคล่ว (Read fluently) เป็นความสามารถของบุคคลในการอ่านคำและข้อความได้อย่างถูกต้องและโดยอัตโนมัติ จากนั้นจึงใช้และประมวลผลคำและข้อความเพื่อให้เข้าใจความหมายโดยรวมของข้อความที่อ่าน 2) การรู้ตำแหน่งสารสนเทศในเนื้อเรื่อง (Locate information) เป็นการเข้าถึงและค้นหาสารสนเทศในข้อความที่อ่านโดยอ่านอย่างรวดเร็ว เพื่อค้นหาสารสนเทศที่ต้องการซึ่งประกอบด้วยคำ วลี หรือตัวเลข พร้อมทั้งสืบค้นและคัดเลือกข้อความที่เกี่ยวข้องจากข้อความหลายชิ้น 3) ความเข้าใจในเนื้อเรื่อง (Understand) เป็นการแสดงถึงความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของข้อความที่อ่าน โดยทำความเข้าใจประโยคหรือข้อความสั้น ๆ จากนั้นจึงบอณาการและสร้างข้อสรุปเพื่อระบุใจความสำคัญและสรุปสาระสำคัญของข้อความที่อ่าน และ 4) การประเมินและ

สะท้อนความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่อง (Evaluate and reflect) เป็นการประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อความที่อ่าน การสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาและรูปแบบของข้อความที่อ่าน ตลอดจนการตรวจสอบข้อความที่ขัดแย้งกันและหาวิธีจัดการกับข้อขัดแย้งนั้น สำหรับส่วนที่สองเป็นการจัดการภาระงาน มี 2 องค์ประกอบ คือ 1) ตั้งเป้าหมายและวางแผน (Set goals and plans) เป็นการกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการอ่านที่สอดคล้องกับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และ 2) ติดตามตรวจสอบและกำกับตนเอง (Monitor, regulate) เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของการทำงานมอบหมายและการควบคุมตนเองผ่านกิจกรรมการอ่านเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีตัวอย่างข้อสอบการอ่านดังนี้

ภาพที่ 2 ตัวอย่างข้อสอบการอ่าน

Note. From Online PISA test system authorized for publication, by the Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST), 2025b (<https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz?quiz=quiz&problem=151|152|153|154>) © IPST

จากภาพที่ 2 เป็นตัวอย่างข้อสอบการอ่านเรื่อง “การแปร่งฟันของคุณ” มีลักษณะเป็นบทอ่านขนาดสั้น เมื่อนักเรียนอ่านข้อความที่ปรากฏในบทอ่านเรียบร้อยแล้ว นักเรียนจะตอบคำถามจำนวน 4 ข้อ ซึ่งข้อสอบมีลักษณะเป็นแบบปรนัยและแบบเขียนตอบ เมื่อนักเรียนทำข้อสอบเสร็จแล้ว ระบบจะสรุปเวลาที่ใช้ในการทำ

โจทย์ คะแนนที่ได้ แนวการตอบ และลักษณะเฉพาะของข้อสอบให้นักเรียนได้ทราบ เพื่อให้ นักเรียนสามารถพัฒนาการอ่านของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนตามกรอบการประเมินข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ามีส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นภาระงานที่ปฏิบัติ มีลักษณะเป็นการตอบคำถามจากข้อมูลที่ได้ อ่าน โดยนักเรียนกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการอ่านเพื่อให้สามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง นักเรียนจะต้องพิจารณาว่ากิจกรรมการอ่านที่ตนปฏิบัตินั้นบรรลุเป้าหมายในแต่ละภาระงานหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนสามารถปฏิบัติภาระงาน ได้สอดคล้องและตรงตามแนวทางการอ่านที่ได้กำหนดไว้ ส่วนประการที่สองเป็นข้อความที่อ่าน มีลักษณะเป็นการอ่านข้อความหรือบทอ่านอย่างคล่องแคล่วของนักเรียน เริ่มต้นจากการค้นหาคำหรือวลีที่เป็นตัวแทนแนวคิดของเนื้อเรื่องที่ปรากฏอยู่ในบทอ่าน จากนั้นจึงทำความเข้าใจกับประโยคและบทอ่านในภาพรวมเพื่อสรุปสาระสำคัญ แล้วประเมินบทอ่านว่ามีคุณภาพและความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นที่มีต่อบทอ่านและตรวจสอบความถูกต้องของบทอ่าน ดังตัวอย่างลักษณะของข้อสอบที่แจ้งข้อมูลให้นักเรียนได้ทราบ ว่าข้อสอบแต่ละข้อมีลักษณะของกระบวนการอ่านเป็นอย่างไร สถานการณ์ที่ใช้ ประเภทของเนื้อเรื่อง รูปแบบของเนื้อเรื่อง แหล่งที่มาของเนื้อเรื่อง รูปแบบของข้อสอบ และระดับสมรรถนะ ซึ่งนักเรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะของข้อสอบที่ใช้วัดระดับสมรรถนะด้านการอ่านและพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะในระดับสูงขึ้นไป

หน้าแรก	แนะนำการใช้งาน	เกี่ยวกับระบบ	ติดต่อเรา	ระบบออนไลน์ข้อสอบ PISA
ลักษณะเฉพาะของข้อสอบ				
กระบวนการอ่าน :	การมีความเข้าใจในเนื้อเรื่อง - แสดงถึงความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของเนื้อเรื่อง			
สถานการณ์ :	ส่วนบุคคล			
ประเภทของเนื้อเรื่อง :	การโต้แย้ง			
รูปแบบของเนื้อเรื่อง :	ต่อเนื่อง			
แหล่งที่มาของเนื้อเรื่อง :	หลายเรื่อง			
รูปแบบของข้อสอบ :	สร้างคำตอบแบบเปิด (อธิบายหรือแสดงวิธีทำ)			
ระดับสมรรถนะ :	3			
* ตามกรอบโครงสร้างการประเมิน PISA 2018				

ภาพที่ 3 การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน

Note. From Online PISA test system authorized for publication, by the Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST), 2025a (https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz_characteristics/pisa/518) © IPST

ระดับสมรรถนะด้านการอ่าน

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนมุ่งเน้นการประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน จัดแบ่งระดับสมรรถนะด้านการอ่านเป็น 6 ระดับ เริ่มจากระดับต่ำสุด (ระดับ 1) ไปจนถึงระดับสูงสุด (ระดับ 6) กำหนดค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับประกอบด้วย ระดับ 6 มีคะแนนต่ำสุด 698 คะแนน ระดับ 5 มีคะแนนต่ำสุด 626 คะแนน ระดับ 4 มีคะแนนต่ำสุด 553 คะแนน ระดับ 3 มีคะแนนต่ำสุด 480 คะแนน ระดับ 2 มีคะแนนต่ำสุด 407 คะแนน ระดับ 1a มีคะแนนต่ำสุด 335 คะแนน และระดับ 1b มีคะแนนต่ำสุด 262 คะแนน สำหรับนักเรียนที่มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับ 2 แสดงว่ามีความสามารถต่ำกว่าระดับพื้นฐาน ระดับ 2 แสดงว่ามีความสามารถในระดับพื้นฐานที่สามารถใช้ทักษะและความรู้ในชีวิตจริงได้ ระดับ 3-4 แสดงว่ามีความสามารถระดับปานกลาง และระดับ 5-6 แสดงว่ามีความสามารถระดับสูง (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) สำหรับรายละเอียดของระดับสมรรถนะด้านการอ่านมีดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะด้านการอ่านของผู้อ่าน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019)

ระดับ	ความสามารถด้านการอ่านของผู้อ่าน
6	ผู้อ่านสามารถสร้างข้อสรุปที่หลากหลาย เปรียบเทียบและเปรียบเทียบต่างได้อย่างละเอียดและถูกต้อง แสดงความเข้าใจในหนึ่งข้อความหรือมากกว่าได้อย่างสมบูรณ์และละเอียด บูรณาการสารสนเทศจากหลายข้อความเข้าด้วยกัน ภาระงานอาจกำหนดให้ผู้อ่านต้องจัดการกับแนวคิดที่ไม่คุ้นเคยในการนำเสนอสารสนเทศและจัดกลุ่มเพื่อการตีความ ตั้งสมมติฐานหรือประเมินข้อความที่ซับซ้อนในหัวข้อเรื่องที่ไม่คุ้นเคยโดยคำนึงถึงเกณฑ์หรือมุมมองที่หลากหลายและปรับใช้ความเข้าใจที่ซับซ้อนนอกเหนือจากข้อความ ซึ่งเงื่อนไขสำคัญในการเข้าถึงและค้นคืนภาระงานคือความถูกต้องในการวิเคราะห์และการใส่ใจในรายละเอียดที่ซ่อนอยู่ในข้อความ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับ	ความสามารถด้านการอ่านของผู้อ่าน
5	ผู้อ่านสามารถค้นหาและจัดระบบสารสนเทศที่ซ่อนอยู่ในข้อความ สรุปว่าสารสนเทศใดในข้อความมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ ภาระงานสะท้อนคิดต้องการการประเมินเชิงวิพากษ์หรือการตั้งสมมติฐาน โดยอิงจากความรู้เฉพาะทาง ภาระงานตีความและสะท้อนคิดต้องการความเข้าใจในข้อความอย่างสมบูรณ์และละเอียดซึ่งมักเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคยในด้านเนื้อหาหรือรูปแบบสำหรับแง่มุมต่าง ๆ ของการอ่านนั้น ภาระงานเกี่ยวข้องกับแนวคิดต่าง ๆ ที่ตรงข้ามกับสิ่งที่คาดหวังไว้
4	ผู้อ่านสามารถค้นหาและจัดระบบสารสนเทศที่ซ่อนอยู่ในข้อความ ตีความความแตกต่างของภาษาในบางส่วนของข้อความโดยคำนึงถึงเนื้อหาโดยรวมของข้อความประกอบกัน แสดงความเข้าใจและนำการจัดกลุ่มไปใช้ในบริบทที่ไม่คุ้นเคย ใช้ความรู้ที่เป็นทางการหรือความรู้ทั่วไปที่เป็นสาธารณะช่วยในการตั้งสมมติฐานหรือประเมินข้อความ ตลอดจนการแสดงความเข้าใจที่ถูกต้องต่อข้อความที่ยาวและซับซ้อนซึ่งมีเนื้อหาหรือรูปแบบที่อาจไม่คุ้นเคย
3	ผู้อ่านสามารถค้นหาและในบางกรณีสามารถระบุความสัมพันธ์ระหว่างสารสนเทศหลายส่วนที่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขหลายประการ บูรณาการส่วนต่าง ๆ ของข้อความเข้าด้วยกันเพื่อระบุใจความสำคัญ เข้าใจความสัมพันธ์หรือตีความความหมายของคำหรือวลี คำนึงถึงลักษณะหลายประการในการเปรียบเทียบ เปรียบต่างหรือจัดกลุ่มสารสนเทศ ซึ่งมักจะต้องรับมือกับสารสนเทศที่ต้องการที่อาจไม่เด่นชัดหรือมีอุปสรรคจากข้อความอื่น ๆ เช่น แนวคิดที่ตรงข้ามกับสิ่งที่คาดหวังหรือข้อความที่ใช้ถ้อยคำเชิงลบ ภาระงานสะท้อนคิดอาจต้องการให้เชื่อมโยงเปรียบเทียบและอธิบาย หรืออาจต้องการให้ประเมินลักษณะเฉพาะของข้อความ แสดงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของข้อความโดยเชื่อมโยงกับความรู้ในชีวิตประจำวัน และภาระงานบางอย่างไม่ต้องการความเข้าใจในข้อความอย่างละเอียดแต่ต้องการให้อิงจากความรู้เฉพาะทาง
2	ผู้อ่านสามารถหาสารสนเทศหนึ่งรายการหรือมากกว่า ซึ่งอาจต้องอ้างอิงจากข้อมูลที่มีนัยหรือมีเงื่อนไขหลายประการ รู้จักแนวคิดหลัก เข้าใจความสัมพันธ์ หรือตีความความหมายในข้อความเมื่อสารสนเทศอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เด่นชัดและนักเรียนต้องสร้างข้อสรุป บทอ่านจึงมีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบหรือการเปรียบเทียบต่างที่อิงจากลักษณะเฉพาะในข้อความ ตลอดจนสามารถเปรียบเทียบหรือเชื่อมโยงระหว่างข้อความและความรู้ภายนอกโดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัวและทัศนคติของตนเอง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับ	ความสามารถด้านการอ่านของผู้อ่าน
1a	ผู้อ่านสามารถหาสารสนเทศที่ระบุไว้อย่างชัดเจนได้หนึ่งรายการหรือมากกว่า รู้ถึงหัวข้อหลักหรือจุดมุ่งหมายของผู้เขียนในข้อความเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่คุ้นเคย หรือเชื่อมโยงระหว่างสารสนเทศในข้อความกับความรู้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ซึ่งสารสนเทศในข้อความมักอยู่ในตำแหน่งที่เด่นชัดและมีสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อน ตลอดจนสามารถพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในบทอ่านและในข้อความ
1b	ผู้อ่านสามารถหาสารสนเทศที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในตำแหน่งที่โดดเด่นของข้อความสั้น ๆ ซึ่งมีโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่ง่ายและบริบทที่คุ้นเคย เช่น เรื่องเล่า หรือข้อความง่าย ๆ ข้อความในบทอ่านที่สนับสนุนการอ่าน เช่น ข้อมูลซ้ำ ๆ รูปภาพ หรือสัญลักษณ์ที่คุ้นเคย โดยมีสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อนเกินไป และสามารถตีความข้อความได้โดยการเชื่อมโยงสารสนเทศที่อยู่ใกล้เคียงกัน

จากระดับสมรรถนะด้านการอ่านของผู้อ่านข้างต้น จะเห็นได้ว่า แต่ละระดับของความสามารถด้านการอ่านสะท้อนความสามารถที่แตกต่างกันของผู้อ่าน โดยมีจุดเน้นสรุปได้ดังนี้

ระดับ 1 เน้นความสามารถในการหาสารสนเทศจากข้อความในบริบทหรือหัวข้อเรื่องที่คุ้นเคยและเป็นสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อน การตีความและเชื่อมโยงสารสนเทศที่อยู่ใกล้เคียงกัน และการระบุหัวข้อหลักจุดมุ่งหมายของผู้เขียนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในบทอ่านและข้อความ

ระดับ 2 เน้นความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสารสนเทศและตีความสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การสร้างข้อสรุป เปรียบเทียบและเปรียบเทียบต่างระหว่างสารสนเทศในข้อความ และการเชื่อมโยงข้อความกับความรู้ที่เป็นประสบการณ์หรือทัศนคติส่วนบุคคล

ระดับ 3 เน้นความสามารถในการบูรณาการสารสนเทศจากข้อความเพื่อกำหนดใจความสำคัญ การตีความความหมายของคำหรือวลีเพื่อให้เข้าใจข้อความโดยอิงจากความรู้เฉพาะทาง และการจัดกลุ่มสารสนเทศ

ระดับ 4 เน้นความสามารถในการจัดระบบสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การตีความความแตกต่างทางภาษาที่นำเสนอเนื้อหาในข้อความและความเข้าใจข้อความที่ยาวและซับซ้อนในบริบทหรือเนื้อหาที่ไม่คุ้นเคย และการตั้งสมมติฐานและประเมินข้อความ

ระดับ 5 เน้นความสามารถในการสรุปสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ การประเมินข้อความที่อ่านโดยใช้วิธีการประเมินเชิงวิพากษ์และตั้งสมมติฐานที่ใช้ความรู้เฉพาะทาง และการแสดงความเข้าใจข้อความซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคยอย่างสมบูรณ์และละเอียด

ระดับ 6 เน้นความสามารถในการสร้างข้อสรุปที่หลากหลาย เปรียบเทียบ เปรียบต่างและแสดงความเข้าใจข้อความที่ละเอียดและถูกต้อง การจัดการและจัดกลุ่มแนวคิดที่ไม่คุ้นเคยเพื่อการตีความและตั้งสมมติฐานหรือประเมินข้อความที่ซับซ้อน และการปรับใช้ความเข้าใจที่ซับซ้อนนอกเหนือจากข้อความที่อ่าน

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย

ในส่วนของการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยนั้น โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากลได้กำหนดให้ประเมินนักเรียนที่มีอายุ 15 ปี โดยประเมินทุก 3 ปี ประเทศไทยได้เข้าร่วมการประเมินครั้งแรกในปี 2001 (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) ซึ่งการประเมินนักเรียนในช่วงอายุดังกล่าวเป็นการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนในช่วงอายุ 12-15 ปี การประเมินครั้งล่าสุดเกิดขึ้นในปี 2022 สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทำหน้าที่เป็นศูนย์แห่งชาติในการดำเนินการจัดสอบ ผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยและระดับสมรรถนะด้านการอ่านดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย

Note. From Press conference announcing the results of the PISA 2022 assessment, by Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023 (<https://pisathailand.ipst.ac.th>) [In Thai]

จากภาพที่ 4 แสดงผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 379 คะแนน (คะแนนเฉลี่ยลดลงเมื่อเทียบกับปี 2018 ที่นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 393 คะแนน) โดยนักเรียน

ไทยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับ 2 ในขณะที่นักเรียนร้อยละ 24 มีคะแนนเฉลี่ยระดับ 2 นักเรียนร้อยละ 11 มีคะแนนเฉลี่ยระดับ 3-4 และนักเรียนร้อยละ 0.2 มีคะแนนเฉลี่ยระดับ 5-6 (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023) อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยแสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีระดับสมรรถนะด้านการอ่านต่ำกว่าระดับ 2 คือ นักเรียนมีความสามารถต่ำกว่าระดับพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม การที่นักเรียนไทยมีความสามารถด้านการอ่านต่ำกว่าระดับพื้นฐาน ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการหาสารสนเทศในข้อความที่อยู่ในตำแหน่งที่เด่นชัดและมีสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อน โดยเป็นข้อความที่มีโครงสร้างทางภาษาที่ง่ายและบริบทที่คุ้นเคย การตีความความหมายในข้อความโดยเชื่อมโยงสารสนเทศที่อยู่ใกล้เคียง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อหลัก แนวคิดหลัก และจุดมุ่งหมายของผู้เขียน โดยเฉพาะข้อความในหัวข้อเรื่องที่คุ้นเคย และเชื่อมโยงระหว่างข้อความกับความรู้ในชีวิตประจำวันและความรู้ภายนอกโดยใช้ประสบการณ์และทัศนคติของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนให้มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านสามารถกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์โดยพิจารณาจากความสามารถด้านการอ่านในระดับที่สูงขึ้น ได้แก่ การระบุนความสัมพันธ์ระหว่างสารสนเทศและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อกำหนดใจความสำคัญ การแสดงความเข้าใจในข้อความที่มีความยาวและซับซ้อน มีความถูกต้องและสมบูรณ์ และมีความละเอียดลึกซึ้ง การจัดระบบสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การตีความความแตกต่างในเชิงภาษาของสารสนเทศ การตั้งสมมติฐานและประเมินเชิงวิพากษ์จากข้อความที่ซับซ้อน การสรุปสารสนเทศในข้อความที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ การสร้างข้อสรุป เปรียบเทียบ เปรียบต่าง จัดกลุ่มและอธิบายสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การใช้มุมมองที่หลากหลายและปรับใช้ความเข้าใจที่ซับซ้อน การวิเคราะห์รายละเอียดที่ได้จากข้อความ และการบูรณาการสารสนเทศจากหลายข้อความเข้าด้วยกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

ในการกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่านนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องไว้ในงานวิจัยจำนวนหลายรายการ อาทิ Alivernini et al. (2010) และ Alivernini et al. (2011) จัดแบ่งเป็น 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยระดับโรงเรียน ปัจจัยระดับครูผู้สอน ปัจจัยระดับครอบครัว และปัจจัยระดับนักเรียน Areepattamannil (2014) จัดแบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยระดับนักเรียน และปัจจัยระดับโรงเรียน Netten et al. (2014) จัดแบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม และปัจจัยทางการศึกษา Van Staden (2014) จัดแบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยผู้เรียน และปัจจัยครูผู้สอน และ Li et al. (2025) จัดแบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ

ปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยครอบครัว และปัจจัยสถาบัน อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่านสามารถนำเสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 4 ปัจจัยดังนี้ (Alivernini et al., 2010; Alivernini et al., 2011; Areepattamannil, 2014; Bu & Chen, 2023; Dewani et al., 2024; Firat & Koyuncu, 2023; Li et al., 2025; Linnakyla et al., 2004; Netten et al., 2014; Ozdemir, 2024; Van der Elst-Koeiman et al., 2025; Van Staden, 2014)

1) ปัจจัยระดับโรงเรียน (School-level factors) ได้แก่ ประเภท ขนาดและสถานที่ตั้งของโรงเรียน บรรยากาศในการอ่าน การอ่านร่วมกับเพื่อน การแนะนำการอ่านของครูผู้สอน และการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในโรงเรียน

2) ปัจจัยระดับครูผู้สอน (Teacher-level factors) ได้แก่ การสอนทักษะและกลยุทธ์เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านของนักเรียนในชั้นเรียน การอ่านที่ไม่จำกัดเพียงบทเรียนเพื่อการอ่านที่เป็นทางการ ความสุขใจในการทำงานของครูผู้สอน และพฤติกรรมของครูผู้สอนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

3) ปัจจัยระดับครอบครัว (Family-level factors) ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จำนวนทรัพยากรสารสนเทศที่บ้าน สภาพแวดล้อมและกิจกรรมการรู้หนังสือที่บ้าน ทักษะคิดของผู้ปกครองที่มีต่อการอ่าน การอ่านอย่างมีส่วนร่วมและการปลูกฝังแรงจูงใจในการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแนะนำกิจกรรมการรู้หนังสือเพื่อเป็นพื้นฐานของความฉลาดรู้ด้านการอ่านในช่วงวัยเรียน

4) ปัจจัยระดับนักเรียน (Student-level factors) ได้แก่ ทักษะคิดที่มีต่อภาษาและการอ่าน แรงจูงใจในการอ่าน ความชอบและความสนใจในการอ่าน ความตั้งใจในการอ่าน ความเพลิดเพลินและความสนุกสนานในการอ่าน ความคิดเกี่ยวกับตนเองในการอ่าน การใช้คอมพิวเตอร์ การรับรู้เชิงบวกที่มีต่อบรรยากาศในห้องเรียน ความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ การสรุปสารสนเทศ ความเข้าใจและการจดจำของนักเรียน พฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ทักษะคิดเชิงบวกที่มีต่อโรงเรียน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน และคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ เชื้อชาติ ระดับชั้นเรียน สาขาวิชาที่เรียน ที่อยู่อาศัย พื้นฐานทางภาษา เป็นต้น

อนึ่ง ความเข้าใจในการอ่านของบุคคลนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ผู้อ่าน (Reader) ข้อความที่อ่าน (Text) และกิจกรรมการอ่าน (Activity) ซึ่งส่วนแรก คือ ผู้อ่านเป็นผู้ที่มีความสามารถ ความรู้และประสบการณ์ที่นำมาสู่การอ่าน ส่วนที่สอง คือ ข้อความเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อความเข้าใจของผู้อ่านโดยอาจมีลักษณะเป็นข้อความที่ตีพิมพ์หรือข้อความอิเล็กทรอนิกส์ และส่วนที่สาม คือ กิจกรรมการอ่านเป็นจุดมุ่งหมาย กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอ่าน (Snow, 2002) ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่านข้างต้นจึงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

(Sociocultural context) ซึ่งโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองมีบทบาทในการจัดเตรียม สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อการอ่านด้วยตนเองและการอ่านร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการจัดกิจกรรมการอ่านที่ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่ นักเรียน

แนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านทั้งในด้านคำจำกัดความ การประเมิน ระดับสมรรถนะ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบริบทความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยข้างต้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้นเพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีรายละเอียดดังนี้ (Alivernini et al., 2010; Alivernini et al., 2011; Areepattamannil, 2014; Bu & Chen, 2023; Dewani et al., 2024; Firat & Koyuncu, 2023; Li et al., 2025; Linnakyla et al., 2004; Netten et al., 2014; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019; Ozdemir, 2024; Van der Elst-Koeiman et al., 2025; Van Staden, 2014)

1. **แนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียน** ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดย 1) กำหนดนโยบายและวางแผนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน 2) สนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์และงบประมาณในการจัดโครงการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน 3) กำหนดให้มีการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนและนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาความฉลาดรู้ของนักเรียน 4) จัดเตรียมสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้และพื้นที่การเรียนรู้ที่เอื้อให้เกิดบรรยากาศในการอ่าน การอ่านร่วมกับเพื่อน การแนะนำและให้คำปรึกษาในการอ่าน โดยจัดตั้งอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมและเป็นจุดศูนย์กลางของโรงเรียน 5) จัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศทางการศึกษาไว้ให้บริการในแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนสามารถค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการอ่านได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว 6) พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านให้แก่ครูผู้สอนโดยเปิดโอกาสให้เข้าร่วมการอบรม ประชุมและสัมมนา และ 7) สนับสนุนการทำวิจัยของครูผู้สอนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน

2. **แนวทางสำหรับครูผู้สอน** ครูผู้สอนควรพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดย 1) สอนกลยุทธ์ความเข้าใจในการอ่าน การอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย การอ่านอย่างคล่องแคล่ว การอ่านจับใจความสำคัญ การสรุปสาระสำคัญของข้อความที่อ่าน การเลือกบทอ่านและสื่อที่หลากหลายโดยคำนึงถึงความสนใจ เพศและวัยของนักเรียน 2) พัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการประเมิน สรุป ทำความเข้าใจและจดจำสารสนเทศที่ได้จากการอ่านโดยคำนึงถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ 3) จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพิ่มพูนความรู้และกระตุ้นศักยภาพของนักเรียน 4) กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการอ่านให้แก่นักเรียนเพื่อให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอ่านและมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านและการเรียนรู้ 5) แนะนำให้คำปรึกษาและเป็นต้นแบบที่ดีในการอ่าน 5) จัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละช่วงวัย 6) มอบหมายงานให้นักเรียนสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เกิดจากการอ่านและติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และ 7) วัดและประเมินผลความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนทั้งก่อนการอ่าน ระหว่างการอ่าน และหลังการอ่าน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย

3. แนวทางสำหรับผู้ปกครองและครอบครัว พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดย 1) สร้างแรงจูงใจในการอ่านตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่น 2) จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในบ้านที่เอื้อต่อการอ่าน 3) จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านภายในบ้านที่มุ่งเน้นความสนุกสนานและเพลิดเพลิน 4) มีส่วนร่วมในการอ่านหนังสือร่วมกับนักเรียน 5) จัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศไว้ให้นักเรียนได้อ่านที่บ้าน 6) จัดเตรียมคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่สนับสนุนการเข้าถึงความรู้ตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน และ 7) เป็นแบบอย่างของบุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

4. แนวทางสำหรับนักเรียน นักเรียนควรพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของตนเอง โดย 1) เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอ่านที่มีต่อตนเอง 2) มีความชอบ ความตั้งใจและความสนใจในการอ่าน 3) เลือกทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความสนใจและความชอบของตนเอง 4) เข้าร่วมกิจกรรมการอ่านที่จัดขึ้นในโรงเรียนและที่บ้าน 5) มีความสามารถในการประเมิน สรุป ทำความเข้าใจ ตีความ และจดจำสารสนเทศที่ได้จากการอ่านข้อความในบริบทที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคย ข้อความที่มีขนาดยาวและซับซ้อน 6) มีความสามารถในการค้นหาคำหรือวลีที่เป็นตัวแทนแนวคิดของเรื่องที่อ่าน การวิเคราะห์และสังเคราะห์สารสนเทศ การจัดกลุ่มและเชื่อมโยงสารสนเทศที่หลากหลาย และความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อหลัก แนวคิดหลัก และจุดมุ่งหมายของผู้เขียน และ 7) มีสมรรถนะในการใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความรู้ เรียนรู้และพัฒนาการอ่านของตนเองอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนับเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมความพร้อมของระบบการศึกษาไทยที่จะพร้อมรับการประเมิน โดยใช้โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านให้แก่ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานใน

ลักษณะของการบูรณาการการทำงานร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายและพันธกิจที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้น กลไกสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนจึงมีทั้งปัจจัยภายในโรงเรียนและปัจจัยภายนอกโรงเรียน ซึ่งถือเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการอ่านในรูปแบบที่หลากหลายเกิดประโยชน์แก่นักเรียน ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการการอ่านของนักเรียนและสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านในระดับที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในบทบาทที่แตกต่างกัน ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และนักเรียน เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการกำหนดนโยบายส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ครูผู้สอนมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาการอ่านของนักเรียน ผู้ปกครองมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศการอ่านที่บ้าน และนักเรียนมีบทบาทในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของตนเอง จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านเกิดขึ้นได้ทั้งในโรงเรียนและที่บ้านของนักเรียน ภายในโรงเรียนอาจเกิดจากการสอนการอ่านและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของครูผู้สอน ส่วนที่บ้านของนักเรียนอาจเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในบ้านที่เอื้อต่อการอ่านและการเรียนรู้ ซึ่งส่วนสำคัญที่กล่าวถึงนี้เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตคือนักเรียนไทยมีความฉลาดรู้ด้านการอ่านในระดับที่สูงขึ้นนั่นเอง

References

- Alivernini, F., Lucidi, F., Manganelli, S., & Leo, I. D. (2011). A map of factors influencing reading literacy across European countries: Direct, indirect and moderating effects. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 3205-3210. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.272>
- Alivernini, F., Manganelli, S., Vinci, E., & Leo, I. D. (2010). An evaluation of factors influencing reading literacy across Italian 4th grade students. *US-China Education Review*, 7(5), 88-93.
- Areepattamannil, S. (2014). International note: What factors are associated with reading, mathematics, and science literacy of Indian adolescents? A multilevel examination. *Journal of Adolescence*, 37(4), 367-372. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.02.007>

- Bu, Y., & Chen, F. (2023). What key contextual factors contribute to students' reading literacy among top-performing countries and economies? Statistical and machine learning analyses. *International Journal of Educational Research*, 122, Article 102267. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2023.102267>
- Dewani, H. W., Sukartiningsih, W., Hendratno, H., & Suryanti, S. (2024). Exploring reading interest and reading literacy of Indonesian language in elementary school students: A correlation study. *International Journal of Language Education*, 8(4), 763-777. <https://doi.org/10.26858/ijole.v8i4.70003>
- Firat, T., & Koyuncu, I. (2023). The influence of student-level factors on reading literacy: A comprehensive study. *Journal of Theoretical Education Science*, 16(4), 843-867. <http://dergipark.org.tr/akukeg>
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2023). *Press conference announcing the results of the PISA 2022 assessment*. <https://pisathailand.ipst.ac.th> [In Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2024). *PISA 2022 assessment results: Executive summary*. <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2022-summary-result/> [In Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2025a). *Online PISA test system authorized for publication*. https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz_characteristics/pisa/518 [In Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2025b). *Online PISA test system authorized for publication*. <https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz?quiz=quiz&problem=151|152|153|154> [In Thai]
- Li, R., Wang, Y., Guo, J., & Hang, Y. (2025). Predictors of Chinese undergraduates' reading literacy: The role of individual, family, and institutional factors. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 34(1), 463-472. <https://doi.org/10.1007/s40299-024-00869-8>
- Linnakyla, P., Malin, A., & Taube, K. (2004). *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48(3), 231-249. <https://doi.org/10.1080/00313830410001695718>
- Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2019). *PIRLS 2021 assessment frameworks*. TIMSS & PIRLS International Study Center.
- Netten, A., Voeten, M., Droop, M., & Verhoeven, L. (2014). Sociocultural and educational factors for reading literacy decline in the Netherlands in the past decade. *Learning and Individual Differences*, 32, 9-18. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2014.02.002>

- Office of the Basic Education Commission. (2021). *Training program on advanced reading literacy development for lower secondary school students*.
https://academic.obec.go.th/web/images/document/1635915871_d_1.pdf [In Thai]
- Office of the Royal Institute. (2019). *Contemporary educational terms dictionary, literacy series, Royal Institute edition*. Royal Society. [In Thai]
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). *PISA 2018 assessment and analytical framework*. <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *PISA 2022 results: Factsheets – Thailand*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/11/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_2fca04b9/thailand_b136aea5/6138f4af-en.pdf
- Ozdemir, V. (2024). Investigating factors that affect reading literacy skills in PISA Turkey sample. *Acta Educationis Generalis*, 14(1), 20-39. <https://doi.org/10.2478/atd-2024-0002>
- Ruksasaeng, P., & Phusee-orn, S. (2021). The development of reading literacy enhancement program by Program for International Student Assessment (PISA). *Social Sciences Research and Academic Journal*, 17(1), 131-144. [In Thai]
- Snow, C. (2002). *Reading for understanding: Toward an R&D program in reading comprehension*. RAND Corporation.
- Sriwattanametakul, J. (2015). *A study of guidelines for promoting reading literacy activities of Thai lower secondary school teachers in Bangkok* [Master's thesis]. Chulalongkorn University. [In Thai]
- Van der Elst-Koeiman, M., Segers, E., Severing, R., & Verhoeven, L. (2025). Sociocultural predictors of children's Papiamentu and Dutch reading literacy in the Dutch Caribbean. *Journal of Multilingual Education Research*, 13, Article 3. <https://doi.org/10.5422/jmer.2024-2025.v13.5-26>
- Van Staden, S. (2014). Factors that affect South African reading literacy achievement: Evidence from prePIRLS 2011. *South African Journal of Education*, 34(3), 1-9.
<http://www.sajournalofeducation.co.za>

พฤติกรรมการใช้สารสนเทศและความต้องการของผู้ใช้สำหรับการออกแบบคลังสารสนเทศนิทรรศการ

วัลลภดี โมอ่อน¹, ศศิพิมล ประพินพงศกร², วิภากร วัฒนสินธุ์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้สำหรับออกแบบคลังสารสนเทศนิทรรศการ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้ คือ นักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบบังเอิญ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยการใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

ผลจากการศึกษา พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศนิทรรศการ เพื่อศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน ใช้เนื้อหาด้านวรรณคดีและวัฒนธรรม โดยให้ความสนใจกับการใช้หุ่นจำลองมากที่สุด และมีทักษะการสืบค้นในระดับพื้นฐาน ส่วนความต้องการคลังสารสนเทศนิทรรศการในด้านต่าง ๆ พบว่า ผู้ใช้ต้องการระบบที่มีโครงสร้างหน้าจอดี เรียบง่าย สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของห้องสมุด ใช้งานสะดวก รองรับอุปกรณ์หลากหลาย มีสารสนเทศนิทรรศการหลากหลายประเภท จัดเก็บอย่างเป็นระบบตามมาตรฐาน ทั้งยังควรเปิดให้เข้าถึงได้โดยไม่ต้องลงทะเบียน พร้อมรองรับการสืบค้นหลากหลายรูปแบบ และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มและเครื่องมือค้นหาภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเน้นความปลอดภัยของข้อมูล การบริหารสิทธิ์ผู้ดูแลระบบ และการสำรองข้อมูลอัตโนมัติ โดยคาดหวังว่าคลังสารสนเทศนิทรรศการนี้จะประโยชน์ในด้านการเข้าถึงความรู้ ต่าง ๆ จากสารสนเทศนิทรรศการและยังใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนการศึกษาวิจัยให้กว้างขวางมากขึ้น

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้สารสนเทศ, ความต้องการของผู้ใช้, คลังสารสนเทศนิทรรศการ

(Received: 2 May 2025; Revised: 25 August 2025; Accepted: 2 September 2025)

¹ สาขาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Email: meawcap@gmail.com

² ผศ.ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Corresponding author: E-mail: sasipimol@g.swu.c.th

³ ผศ.ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: vipakorn@g.swu.ac.th

User information behavior and needs for designing an exhibition information repository

Walrudee Moon¹, Sasipimol Prapinpongsakorn², Vipakorn Wattanasin³

Abstract

The objective of this study was to investigate user information behaviors and needs for the design of an exhibition information repository. This research employed a qualitative approach. The key informants comprised 20 users (Ramkhamhaeng University students and staff) and 3 experts chosen through accidental and purposive sampling, for a total of 23 people. The research instrument used was a semi-structured interview. The findings revealed that most users were students from the Faculty of Humanities. Their primary purpose for accessing exhibition information was for academic study, with particular interest in content related to literature and culture. Among the various components, users showed the highest level of interest in the use of models. Users demonstrated a basic level of information retrieval skills.

Regarding the needs for the exhibition information repository, users expressed the need for a system with a simple and intuitive interface that aligns with the Main library's identity, supports multiple devices, and offers various types of exhibition information organized systematically according to standards. Additionally, the repository should allow unrestricted access without requiring registration, support multiple search formats, and be capable of effective integration with external platforms and search tools. Furthermore, users emphasized the importance of data security, administrative access control, and automated data backup. It is anticipated that this exhibition information repository will facilitate access to diverse knowledge resources, serve as a tool to promote lifelong learning, and support more extensive academic research.

Keywords: User information behavior, User needs, Exhibition information repository

¹ Master of Arts Program in Information Studies Faculty of Humanities Srinakharinwirot University. Email: meawcap@gmail.com

² Lecturer, Faculty of Humanities Srinakharinwirot University. Corresponding author. E-mail: sasipimol@g.swu.c.th

³ Lecturer, Faculty of Humanities Srinakharinwirot University. E-mail: vipakorn@g.swu.ac.th

บทนำ

เมื่อมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีมากขึ้นทั้งทางด้านการแพทย์ การขนส่ง การศึกษาและที่สำคัญคือห้องสมุดที่เป็นหัวใจของการศึกษา พฤติกรรมและความนิยมในการเข้าใช้ห้องสมุดในรูปแบบกายภาพลดลงอย่างเห็นได้ชัด ผู้ใช้บริการหันไปใช้ทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบออนไลน์มากยิ่งขึ้น (Common INFO, 2021) ห้องสมุดจึงปรับตัวให้ทันกับพฤติกรรมของผู้ใช้และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการนำเทคโนโลยีมาผสานกับทรัพยากรสารสนเทศที่มีให้เกิดเป็นบริการใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในยุคปัจจุบันทำให้สารสนเทศ และองค์ความรู้ถูกเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น (Chanketu & ;Inmor, 2018) ไม่เว้นแม้แต่การจัดแสดงนิทรรศการก็ยังมีรูปแบบการให้บริการให้อยู่ในรูปแบบออนไลน์เพื่อผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศนิทรรศการได้ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะ เป็นภาพถ่าย หุ่นจำลอง หรือของจริง ก็ล้วนแต่เป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ เพราะการนำสารสนเทศหลายชนิดที่มีความสัมพันธ์กันมาจัดแสดงโดยมีมุ่งจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อให้ผู้ชมเกิดความสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จัดแสดง (Pluemsamrungsit & Khawphum, 2021) ก็จะเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ต่อยอดขึ้นมาจากความรู้เดิม สารสนเทศนิทรรศการจึงจัดเป็นสื่อที่สร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ แหล่งสารสนเทศ ห้องสมุดหรือพิพิธภัณฑ์บางแห่งจึงเริ่มมีการจัดทำคลังสารสนเทศเพื่อจัดเก็บสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อความรู้เพื่อให้ใช้และผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงและค้นคืนได้ในรูปแบบออนไลน์

หน่วยเทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาเป็นหน่วยงานภายใต้สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีหน้าที่เผยแพร่ความรู้ผ่านการจัดแสดงนิทรรศการมีแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และพันธกิจของสำนักมาเป็นแผนในการปฏิบัติงาน คือ การให้บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมผ่านทาง การจัดนิทรรศการ ตามที่เอดการ์ เคล ได้กล่าวถึง กรวยประสบการณ์ (Dale's cone of experience) ว่าการเรียนรู้ผ่านนิทรรศการจะช่วยให้ผู้ที่เข้าชมเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี เพราะจะได้เรียนรู้ผ่านการมองและการสัมผัส (Cloke, 2023) หน่วยเทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้จัดแสดงนิทรรศการแบบหมุนเวียนเปลี่ยนเรื่องที่จัดแสดงไปตามแต่ปีงบประมาณ โดยมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาทุกไตรมาส ซึ่งปัจจุบันหน่วยเทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาได้ผลิตสารสนเทศนิทรรศการ 4 ประเภท ได้แก่ บทความ หุ่นจำลอง อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอ แต่ด้วยพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของผู้ใช้เปลี่ยนไป จำนวนผู้ใช้ที่เข้ามาใช้บริการภายในห้องสมุดลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดส่งผลให้จำนวนผู้เข้าใช้บริการสารสนเทศนิทรรศการภายในห้องจัดแสดงลดน้อยลงไปด้วย ประกอบกับทางหน่วยเทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษา ต้องมีการจำหน่ายสารสนเทศนิทรรศการออกทุกปี เนื่องจากพื้นที่จัดแสดงมีจำกัด ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรสารสนเทศที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาไปอย่างเสียเปล่า เพื่อตอบสนองต่อปัญหานี้ หน่วยเทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษามีแนวคิดในการพัฒนาคลังสารสนเทศนิทรรศการที่จะช่วยให้การจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ เพื่อตอบสนองพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของผู้ใช้ในปัจจุบันที่

นิยมสืบค้นและเข้าใช้สารสนเทศในแบบออนไลน์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับนโยบาย SMART RU ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยและเข้าถึงได้มากขึ้นในอนาคต การทำคลังสารสนเทศนี้จึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนางานเพื่อให้ นักศึกษาและอาจารย์สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาความต้องการของผู้ใช้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคลังสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ เช่น งานของ Kanchuli (2018) Kokaew (2016) Inlek (2015) Mahasuk (2017) ที่นำข้อมูลไปใช้เพื่อพัฒนาคลังสารสนเทศผลงานวิจัย/วิชาการระดับมหาวิทยาลัย งานของ Supwilai (2016) พัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัลสำหรับครูในระดับโรงเรียน และงานของ Lorenzini et al. (2021) ที่พัฒนาคลังสารสนเทศเพื่อจัดเก็บมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงงานของ Deborah and Feinberg (2018) และ Nicholas (2014) ที่พัฒนาคลังสารสนเทศจดหมายเหตุ เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้นยังไม่พบการศึกษาในประเด็นการใช้สารสนเทศและความต้องการของผู้ใช้บริการที่จะนำไปสู่การออกแบบคลังสารสนเทศนิทรรศการ อีกทั้งคอลเล็กชันสารสนเทศนิทรรศการนี้เป็นสารสนเทศที่สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงดำเนินการผลิตขึ้นเองโดยใช้วิธีการจัดเก็บแบบดั้งเดิมและค้นหาด้วยระบบมือ (Manual system) ซึ่งทำให้เข้าถึงยาก ไม่สามารถค้นหาข้อมูลเชิงลึกได้ และมีความเสื่อมสภาพได้ตามกาลเวลา รวมทั้งใช้ได้เฉพาะในเวลาที่ยังเปิดทำการ เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้บริการในยุคปัจจุบันที่เน้นการเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา รองรับการใช้พร้อมกันหลายคน ลดภาระในการใช้พื้นที่จัดเก็บ ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์และป้องกันการเสื่อมสภาพและสูญหายของสารสนเทศ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นและความสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศและความต้องการของผู้ใช้สำหรับการออกแบบคลังสารสนเทศนิทรรศการ งานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการออกแบบและพัฒนาคลังสารสนเทศนิทรรศการให้ตอบสนองต่อพฤติกรรมการใช้งานและความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้ และเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสารสนเทศนิทรรศการให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการจัดเก็บการสืบค้น เป็นต้น รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมบทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในฐานะแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ทางวิชาการผ่านคลังสารสนเทศนิทรรศการอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศนิทรรศการและความต้องการของผู้ใช้สำหรับการออกแบบคลังสารสนเทศนิทรรศการ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มผู้ใช้สารสนเทศนิตรรศการ จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วยนักศึกษา จำนวน 14 คน และบุคลากรห้องสมุด จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้ใช้ประจำร่วมกับวิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Selection) และเป็นผู้ใช้ที่เคยมาใช้สารสนเทศนิตรรศการเป็นประจำหรืออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และเคยใช้บริการอย่างน้อย 3 ครั้งขึ้นไป และ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และนักเอกสารสนเทศที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบคลังสารสนเทศดิจิทัล ที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 5 ปีขึ้นไป โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง รวมจำนวนทั้งสิ้น 23 คน (Creswell, 1998)

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีแนวคำถามหลักเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารสนเทศนิตรรศการและความต้องการของผู้ใช้เพื่อการออกแบบคลังสารสนเทศนิตรรศการ แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ใช้ ได้แก่ สถานะ คณะ/สำนัก ความถี่ในการเข้าใช้ เช่น ความถี่ในการใช้สารสนเทศนิตรรศการ และ เหตุผล/วัตถุประสงค์ในการใช้ ประเภทของสารสนเทศที่ใช้เป็นประจำ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ความต้องการของผู้ใช้เกี่ยวกับลักษณะของคลังสารสนเทศนิตรรศการ ได้แก่ ด้านการออกแบบโครงสร้างหน้าจอ ด้านสารสนเทศนิตรรศการ ด้านการเข้าถึงข้อมูลและค้นหาข้อมูล ด้านการแพร่กระจายของข้อมูล ด้านนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ด้านการสงวนและบำรุงรักษา และด้านประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากนั้นนำไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านการพัฒนาระบบคลังสารสนเทศ ด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผลที่ได้อยู่ระหว่าง 0.5-1.00 จึงถือเป็นข้อคำถามที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำให้เพิ่มคำถามเกี่ยวกับทอนส์ที่ต้องการด้านสารสนเทศนิตรรศการ ด้านทักษะการสืบค้น และด้านนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะ

3. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอจริยธรรมสำหรับพิจารณาจากโครงการวิจัยในมนุษย์ และได้หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2566 รหัส SWUEC-662044 จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จากนั้นติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถึงมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยและดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง โดยใช้เวลาประมาณ 30 - 60 นาที/คน

4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และจัดระเบียบข้อมูล จัดกลุ่มเนื้อหาตามประเด็นแนวคำถาม จากนั้นวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบประเด็นที่นำมาสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศนิทรรศการ

จากการศึกษา พบว่า ผู้ที่เข้ามาใช้บริการสารสนเทศนิทรรศการ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ ส่วนคณะอื่น ๆ เช่น คณะศึกษาศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ เป็นต้น นักศึกษาทุกคนมีสมาร์ตโฟนใช้เป็นอุปกรณ์หลักในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ และส่วนใหญ่มีคอมพิวเตอร์และแท็บเล็ตส่วนบุคคล โดยมีประสบการณ์ใช้สารสนเทศนิทรรศการมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ในการใช้บริการ คือ เพื่อศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน เช่น นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และศึกษาศาสตร์จะใช้สารสนเทศนิทรรศการที่มีเนื้อหาด้านวรรณคดีและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับรายวิชาที่กำลังศึกษา อาทิ การศึกษาและถอดความจากคัมภีร์ไบเบิลของจริงที่จัดแสดงภายในห้องจัดแสดงนิทรรศการ การศึกษาหุ่นจำลองที่ได้แรงบันดาลใจมาจากวรรณคดี เช่น หุ่นจำลองเขาพระสุเมรุในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพิภพ เป็นต้น ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุดส่วนใหญ่จะใช้สารสนเทศนิทรรศการเพื่อสำรวจและศึกษาข้อมูลภายในห้องจัดแสดงนิทรรศการสำหรับจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงให้กับผู้ใช้บริการทั่วไป ประเภทของสารสนเทศนิทรรศการที่ผู้ใช้บริการให้ความสนใจและใช้ข้อมูลมากที่สุด ได้แก่ หุ่นจำลอง เนื่องจากมีความน่าสนใจ สวยงามสมจริง สามารถเข้าใจเนื้อหาสาระได้ทันที เช่น หุ่นจำลองโรงละครของโชน ที่ผู้ใช้อ่านจากหนังสือก่อน จากนั้นจะต้องจินตนาการต่อ แต่เมื่อศึกษาจากหุ่นจำลองแล้วทำให้เข้าใจองค์ประกอบของโรงละครได้เป็นอย่างดี รองลงมา คือ รูปแบบอินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ รูปภาพ และบทความ ส่วนทักษะการสืบค้นสารสนเทศของผู้ใช้บริการ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มี

ทักษะการสืบค้นระดับพื้นฐาน และมักใช้คำค้น (Keyword) ที่คิดขึ้นเอง หรือใช้ประโยคยาวๆ ในการพิมพ์ เพื่อค้นหาสารสนเทศที่ต้องการ เพราะเคยชินกับการสืบค้นผ่าน โปรแกรมค้นหา Google และไม่ทราบเทคนิคการสืบค้นด้วยการใช้คำเชื่อมต่าง ๆ เช่น “และ” “หรือ” “กับ” เมื่อต้องใช้การสืบค้นขั้นสูงผ่านระบบการสืบค้นทรัพยากรของห้องสมุด สำหรับการค้นหาสารสนเทศทั่วไป ส่วนใหญ่เลือกแหล่งสารสนเทศจากเว็บไซต์ที่ประเมินเบื้องต้นโดยพิจารณาจากเกณฑ์ความน่าเชื่อถือมาเป็นลำดับแรก เช่น จากหน่วยงานรัฐ และหน่วยงานวิชาการ แต่มักใช้สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศเดียว โดยยังขาดการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง

2. ผลการศึกษาความต้องการของผู้ใช้สำหรับออกแบบคลังสารสนเทศนิทรรศการจากการศึกษา พบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ด้านการออกแบบโครงสร้างหน้าจอ พบว่า การออกแบบโครงสร้างหน้าจอของคลังสารสนเทศนิทรรศการควรมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสำนักหอสมุดกลาง โดยเฉพาะในด้านโทนสี ควรเลือกใช้โทนสีม่วงพาสเทลซึ่งเป็นสีประจำของห้องสมุด เพื่อสร้างความเชื่อมโยงและความกลมกลืนระหว่างระบบคลังสารสนเทศและเว็บไซต์ของห้องสมุดหลัก ในด้านการใช้ฟอนต์และภาษา ควรเลือกฟอนต์ที่อ่านง่ายและมีความทันสมัย ใช้ฟอนต์เดียวกันขนาดเท่ากันทั้งระบบเพื่อความเป็นเอกภาพ และควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาทางวิชาการมากเกินไปเพื่อไม่ให้ผู้ใช้งานรู้สึกว่ายากต่อการเข้าถึง รวมทั้งสามารถเลือกให้แสดงผลภาษาบนหน้าเว็บไซต์ได้ทั้งภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเพื่อรองรับผู้ใช้งานหลากหลายกลุ่ม

ในส่วนของโลโก้และชื่อคลังสารสนเทศ ควรจัดวางตราสัญลักษณ์ของห้องสมุดไว้ที่มุมบนซ้ายของหน้าจอ โดยการคลิกที่สัญลักษณ์ควรนำผู้ใช้กลับสู่หน้าหลักของคลังสารสนเทศเสมอ ส่วนชื่อคลังสารสนเทศควรวางอยู่ข้างโลโก้ และอาจมีการระบุวัตถุประสงค์ของคลังสารสนเทศควบคู่ไปด้วยเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ใช้ สำหรับการจัดวางเมนูหลัก ควรอยู่บริเวณด้านบนสุดของหน้าจอในลักษณะแนวนอนจากซ้ายไปขวา โดยมีเมนูเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์ห้องสมุด พร้อมทั้งเมนูย่อยที่ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของนิทรรศการ นิทรรศการที่ผ่านมา ข่าวสารและกิจกรรม และเมนูติดต่อเรา (ระบุช่องทางการติดต่อ เช่น เบอร์โทรศัพท์ อีเมล และแอปพลิเคชันไลน์)

ในส่วนของช่องค้นหาข้อมูล (Search box) ควรวางไว้บริเวณกึ่งกลางด้านบนของหน้าจอ พร้อมรองรับการเลือกประเภทคำค้น เช่น คำสำคัญ ปีที่ผลิต ชื่อวัสดุ ชื่อนิทรรศการ และชื่อผู้ผลิต สำหรับระบบการค้นหาแบบขั้นสูง (Advanced Search) ควรยึดตามโครงสร้างของระบบสืบค้นของห้องสมุด เพื่อเสริมสร้างความคุ้นเคยในการใช้งาน และในด้านการแสดงผล ควรออกแบบให้รองรับการใช้งานบนอุปกรณ์ที่หลากหลาย ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์โดยเน้นความเรียบง่าย ใช้งานสะดวก พื้นที่การทำงานของหน้าจอควรมีภาพประกอบที่เกี่ยวข้องกับนิทรรศการ พร้อมระบุชื่อนิทรรศการ ปีที่จัดแสดง

และคำอธิบายโดยสังเขป เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าใจเนื้อหาเบื้องต้นได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรหลีกเลี่ยงการใส่เมนู ข้อความ หรือภาพที่มากเกินไปในแต่ละหน้า เพื่อไม่ให้หน้าจอรกหรือซับซ้อน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการใช้งาน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้ที่มีทักษะด้านการสืบค้นข้อมูลไม่เพียงพอ

2.2 ด้านสารสนเทศนิทรรศการ พบว่า ผู้ใช้ให้ความสนใจและมีแนวโน้มในการเข้าถึงสารสนเทศนิทรรศการในประเภทที่หลากหลาย โดยประเภทที่ได้รับความนิยมและต้องการมากที่สุด ได้แก่ หุ่นจำลอง บทความ อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ และรูปภาพ เนื่องจากเป็นสื่อที่มีความน่าสนใจ สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย สอดคล้องกับบริบททางการศึกษา และมีประโยชน์ในการต่อยอดองค์ความรู้เดิมของผู้ใช้ โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษา

ในด้านการจัดเก็บสารสนเทศ ผู้ใช้งานมีความต้องการให้มีการจัดเก็บสารสนเทศทั้งหมดที่แนะนำเสนอในนิทรรศการไว้อย่างเป็นระบบ โดยควรจัดเรียงตามปีที่จัดแสดง และแยกหมวดหมู่เนื้อหาอย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงและค้นหาในอนาคต ระบบการสืบค้นควรรองรับการค้นหาหลากหลายรูปแบบ เช่น การสืบค้นขั้นสูง (Advanced search) และการสืบค้นแบบไล่เรียง (Browse) เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะด้านของผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุม

สำหรับมาตรฐานในการจัดเก็บเมทาดาทา สามารถเลือกใช้มาตรฐาน Dublin Core Metadata ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลและมีข้อได้เปรียบด้านความเข้าใจง่ายต่อการลงรายการข้อมูล อีกทั้งสามารถปรับให้เหมาะสมกับการจัดเก็บเฉพาะข้อมูลที่สำคัญ ได้อย่างยืดหยุ่น อีกทั้งเป็นมาตรฐานที่คลังจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง และฐานข้อมูลกฤตภาคข่าว ม.ร. ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจรองรับการเชื่อมโยงระหว่างกันได้ในอนาคต ในประเด็นเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ของภาพถ่ายที่ปรากฏในคลังสารสนเทศ ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องแสดงลิขสิทธิ์อย่างชัดเจนบนภาพ เช่น การทำลายน้ำ แต่สามารถใช้โปรแกรมระบุข้อมูลเมทาดาทาของรูปภาพฝังเข้าไปที่รูปภาพแทนได้ เพื่อให้สามารถอ่านหรือรับรู้ข้อมูลหน้าจอได้ชัดเจนและป้องกันข้อมูลสูญหาย

2.3 ด้านการเข้าถึงข้อมูลและการค้นหาข้อมูล พบว่า ผู้ใช้งานมีความต้องการให้คลังสารสนเทศนิทรรศการเป็นระบบที่เปิดเสรีในการเข้าถึง โดยไม่จำเป็นต้องลงทะเบียนใช้งาน เนื่องจากกระบวนการลงทะเบียนอาจก่อให้เกิดความยุ่งยาก เสียเวลา และสร้างความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ ยังมีข้อกังวลว่าการบังคับลงทะเบียนอาจจำกัดสิทธิ์การใช้งานของบุคคลภายนอกที่มีใช่นักศึกษา หรือบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งขัดต่อหลักการของคลังสารสนเทศที่มุ่งเน้นการให้บริการความรู้แก่สาธารณชน

สำหรับการจัดหมวดหมู่สารสนเทศนิทรรศการ ควรจัดเรียงตามโครงสร้างที่ชัดเจน เริ่มจากการจัดคอลเลกชันตามปีที่จัดแสดงนิทรรศการ ตามด้วยประเภทของสารสนเทศในแต่ละปี และจัดแยกตามประเภทสารสนเทศอีกชั้นหนึ่ง เพื่อสร้างระบบที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีระเบียบและง่ายต่อการสืบค้น

ในด้านระบบการค้นหาข้อมูล ผู้ใช้งานต้องการให้ระบบรองรับทั้งการสืบค้นแบบพื้นฐาน (Basic search) และการสืบค้นขั้นสูง (Advanced search) โดยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีแนวโน้มเลือกใช้การสืบค้นแบบพื้นฐาน เนื่องจากขาดทักษะในการใช้คำค้นแบบหัวเรื่อง (Subject heading) มักนิยมใช้คำศัพท์ที่เป็นภาษาธรรมชาติ (Natural language) หรือคำสำคัญ (Keyword) ที่คิดขึ้นเอง ซึ่งไม่ตรงกับคำค้นแบบหัวเรื่องที่ห้องสมุดมักใช้เป็นมาตรฐานในการลงรายการ ในขณะที่ผู้ใช้กลุ่มอาจารย์และนักวิจัยมักมีความต้องการใช้การสืบค้นขั้นสูงเพื่อเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกและเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ดังนั้นระบบควรออกแบบให้สามารถรองรับคำค้นที่หลากหลาย รวมทั้งรองรับการพิมพ์ผิด หรือคำใกล้เคียง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ทุกกลุ่มสามารถค้นหาเนื้อหาสารสนเทศที่ต้องการได้ตรงกับความต้องการ นอกจากนี้ คำค้นควรประกอบด้วยทั้งคำศัพท์แบบควบคุม (Controlled vocabulary) เช่น หัวเรื่อง และคำศัพท์ภาษาธรรมชาติ เพื่อให้ระบบสามารถเข้าถึงความต้องการของผู้ใช้ที่มีพื้นฐานแตกต่างกันอย่างครอบคลุม ควรมีการจัดทำแท็กคำค้น (Tag) ให้กับสารสนเทศแต่ละรายการเพื่อเชื่อมโยงหัวข้อที่เกี่ยวข้อง และช่วยให้ผู้ใช้สามารถคลิกดูข้อมูลในเรื่องเดียวกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

2.4 ด้านการแพร่กระจายของข้อมูล พบว่า การแพร่กระจายของข้อมูลจากคลังสารสนเทศนิทรรศการควรมีความยืดหยุ่นและรองรับการเข้าถึงจากทุกอุปกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่มีพฤติกรรมการใช้งานอุปกรณ์ที่หลากหลายและเน้นความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ผู้ใช้งานมีความต้องการให้สามารถสืบค้นคลังสารสนเทศผ่านเครื่องมือค้นหาเช่น Google ได้โดยตรง เพื่อหลีกเลี่ยงการจดจำ URL ที่ยุ่งยาก และเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการใช้งานคลังสารสนเทศอย่างต่อเนื่องและแพร่หลาย

ในด้านของการสร้างความน่าเชื่อถือของคลังสารสนเทศนิทรรศการ ผู้ใช้ต้องการให้มีการเชื่อมโยงคลังสารสนเทศกับเว็บไซต์หลักของห้องสมุด เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นทางการ และยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่เผยแพร่ ทั้งนี้ยังควรขยายช่องทางการเชื่อมโยงไปยังแอปพลิเคชันและสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) เอ็กซ์ (X) ไลน์ (Line) และอีเมล (E-mail) เพื่อสนับสนุนการกระจายข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง และเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถแชร์หรือส่งต่อสารสนเทศได้สะดวกยิ่งขึ้น

2.5 ด้านนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล สำหรับด้านนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นข้อคำถามเฉพาะที่สอบถามเฉพาะกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยพบประเด็นสำคัญ คือการจัดเก็บข้อมูลสถิติการใช้เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้งานทั่วไป เช่น จำนวนผู้เข้าใช้ ระยะเวลาใช้งาน หรือหน้าที่มีการเข้าชมบ่อยครั้งนั้น สามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้โดยตรง เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว และลดอัตราการปฏิเสธการเข้าใช้งานระบบจากผู้ใช้ที่มีความกังวลเรื่องความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งการดำเนินการเก็บสถิติดังกล่าว สามารถใช้เครื่องมือ

Google Analytics ที่มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลเชิงสถิติโดยไม่ระบุตัวตนของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ระบบการเข้ารหัสข้อมูลหรือให้ผู้ใช้กรอกข้อมูลส่วนบุคคลแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนผู้ใช้ได้โดยตรง ระบบควรมีการแสดงหน้าต่างแจ้งเตือน (Popup notification) เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือก "ยินยอม" หรือ "ปฏิเสธ" การให้ข้อมูลส่วนตัวได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และหลักจริยธรรมในการให้บริการสารสนเทศออนไลน์

2.6 ด้านการสงวนและบำรุงรักษา พบว่า ควรมีแนวทางการบริหารจัดการระบบที่มีความชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการใช้งาน (User error) และเพื่อความปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศในระยะยาว โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) การบริหารสิทธิ์การเข้าถึงและปฏิบัติงานในระบบ ควรมีการกำหนดสิทธิ์การทำงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใช้งานแต่ละตำแหน่งอย่างชัดเจน เช่น บรรณารักษ์ควรมีสิทธิ์เฉพาะในการบันทึกและแก้ไขข้อมูลบางส่วนเท่านั้น แต่ไม่สามารถลบรายการข้อมูล (Element) ต่าง ๆ ได้ ส่วนเจ้าหน้าที่เทคนิคควรรับผิดชอบการดูแลระบบจัดการและควบคุมภายในทั้งหมด รวมถึงการสำรองข้อมูล แต่ไม่ควรมีสิทธิ์แก้ไขรายละเอียดเนื้อหาของสารสนเทศ ในขณะที่เดียวกันหัวหน้างานควรมีบทบาทในการกำกับ ตรวจสอบ และติดตามการปฏิบัติงานของทั้งบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่เทคนิค เพื่อความถูกต้องและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของระบบโดยรวม

2) การสำรองข้อมูลแบบอัตโนมัติ ระบบคลังสารสนเทศควรมีการตั้งค่าให้สามารถสำรองข้อมูลได้โดยอัตโนมัติในระยะเวลาที่กำหนด เช่น รายสัปดาห์หรือรายเดือน เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูลในกรณีเกิดข้อผิดพลาดทางเทคนิค

3) การจัดการลิขสิทธิ์และการสงวนสิทธิ์ข้อมูลภาพ ในด้านการคุ้มครองสิทธิ์ของภาพและเนื้อหาภายในคลังสารสนเทศ เห็นว่าการระบุเมตาดาตาลงในภาพเป็นแนวทางที่เหมาะสมกว่าการใส่ลายน้ำ ซึ่งอาจบดบังเนื้อหาภาพ นอกจากนี้ ควรมีการแสดงความประกาศเกี่ยวกับสิทธิ์การใช้งาน เช่น การใช้สัญญาอนุญาตแบบ Creative Commons หรือควรกำหนดและแสดงเงื่อนไขการใช้ข้อมูลอย่างชัดเจนบนหน้าเว็บไซต์ เพื่อสร้างความโปร่งใสในการใช้งาน และป้องกันปัญหาหรือข้อขัดแย้งเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2.7 ด้านประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ พบว่า การพัฒนาคลังสารสนเทศนิตรรศการจะทำให้เกิดประโยชน์ในหลากหลายมิติทั้งต่อผู้ใช้บริการ หน่วยงาน และสังคมโดยรวม ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศ ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลนิตรรศการได้ในรูปแบบออนไลน์ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมายังห้องสมุด ทำให้การเข้าถึงสะดวก รวดเร็ว และไม่จำกัดด้วยเงื่อนไขของเวลา

และสถานที่ อีกทั้งยังสามารถสืบค้นข้อมูลจากนิทรรศการในอดีตที่ไม่ได้จัดแสดงแล้วได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาและการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

2) ส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลทั่วไป คลังสารสนเทศนิทรรศการมีบทบาทในการเผยแพร่สารสนเทศที่มีคุณค่าให้กับบุคคลทั่วไปในวงกว้าง ถือเป็นโอกาสให้สังคมได้รับความรู้และเข้าถึงเนื้อหาทางวิชาการหรือสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมได้อย่างเท่าเทียม

3) ส่งเสริมและสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย เนื้อหาที่จัดเก็บในคลังสารสนเทศนิทรรศการสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งในระดับชาติและนานาชาติโดยผู้สนใจทั่วโลกสามารถเรียนรู้และได้รับแรงบันดาลใจจากสารสนเทศที่น่าสนใจในคลัง อันจะเป็นการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การบริหารจัดการและพัฒนาระบบสารสนเทศ คลังสารสนเทศนิทรรศการช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ ลดความเสี่ยงจากการสูญหายของข้อมูลในอนาคต และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง หรือวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงนโยบายและการบริการสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศและความต้องการของผู้ใช้สำหรับการออกแบบคลังสารสนเทศนิทรรศการ มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผลดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้สารสนเทศ จากผลการศึกษา พบว่า นักศึกษามีวัตถุประสงค์ในการใช้บริการคือ เพื่อศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน โดยประเภทของสารสนเทศนิทรรศการที่ผู้ใช้บริการให้ความสนใจและใช้ข้อมูลมากที่สุด ได้แก่ หุ่นจำลอง สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษามีความต้องการเข้าถึงข้อมูลที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและจับต้องได้ ซึ่งช่วยให้สามารถเข้าใจเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านวรรณคดีและวัฒนธรรม กระบวนการสร้างหุ่นจำลองที่จำเป็นต้องใช้สื่อช่วยในการมองเห็นภาพรวมของตัวผลงาน นอกจากนี้ หุ่นจำลองยังมีคุณสมบัติในการกระตุ้นความสนใจและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมากกว่าสื่อประเภทอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dale's Cone of Experience ที่ว่า การเรียนรู้ผ่านการประสบการณ์จริง เช่น การเข้าชมนิทรรศการ การศึกษาจากหุ่นจำลองจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและต่อยอดความรู้ได้ดีกว่าการอ่านเพียงอย่างเดียว (Cloke, 2023)

ผู้มีส่วนใหญ่มีทักษะการสืบค้นสารสนเทศในระดับพื้นฐาน โดยมักใช้คำค้นที่คิดขึ้นเองหรือพิมพ์เป็นประโยคยาว และยังขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสืบค้นขั้นสูงที่สามารถช่วยจำกัดขอบเขตหรือขยายผลการค้นหาให้ตรงตามความต้องการมากขึ้น เช่น การใช้เครื่องหมายกำกับในการเชื่อมคำสำคัญต่าง ๆ (Boolean operators) ส่วนการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศนั้น ผู้ใช้มักเลือกข้อมูลจากหน่วยงานที่

เชื่อถือได้ แต่ยังคงขาดทักษะในการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง โดยมักใช้ข้อมูลที่พบเพียงแหล่งเดียว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายังขาดทักษะการรู้สารสนเทศทั้งในด้านค้นหาและการประเมินสารสนเทศ และทักษะดังกล่าวยังไม่ถูกพัฒนาอย่างเพียงพอในกลุ่มผู้ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bhornchareon (2019) ที่พบว่านักศึกษามีการรู้สารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีทักษะการเข้าถึงซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับกำหนดกลยุทธ์ในการสืบค้นอยู่ในระดับน้อย และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Usaengthong (2019) ที่พบว่านักศึกษามีความสามารถในการประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณอยู่ในระดับน้อย

2. ความต้องการคลังสารสนเทศนิทรรศการ

จากผลการศึกษาที่พบว่า ผู้ใช้บริการมีความต้องการให้มีการจัดเก็บสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างเป็นระบบ โดยต้องการใช้คลังสารสนเทศนิทรรศการเพื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าสารสนเทศทั้งหมดภายในห้องจัดแสดงนิทรรศการล้วนมีคุณค่าและควรถูกจัดเก็บไว้อย่างครบถ้วน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้อย่างหลากหลาย เนื่องจากผู้ใช้งานต้องการเข้าถึงสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการในการเรียนรู้หรือการทำงานของตนเอง อีกทั้งสารสนเทศนิทรรศการยังเป็นทรัพยากรสารสนเทศอีกประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าเฉพาะทางและมีบริบทเชิงประวัติศาสตร์หรือองค์ความรู้เฉพาะด้าน การจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดไว้ในคลังสารสนเทศนิทรรศการจึงช่วยให้สารสนเทศที่มีอยู่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำหรือศึกษาย้อนหลังได้อย่างต่อเนื่องช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใช้ในระยะเวลาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tongnoy (2022) ที่พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการใช้คลังความรู้สถาบันเพื่อประกอบการเรียน และข้อมูลและสารสนเทศที่ได้รับจากระบบคลังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการศึกษาได้อีกทั้งเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลให้ผู้ใช้ในรุ่นต่อไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pijitkamnerd et al. (2024) ที่พบว่า ผู้ใช้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาของคลังดิจิทัลมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สามารถใช้เป็นแหล่งความรู้และแหล่งอ้างอิงได้ในระดับมาก

สำหรับในส่วนที่ผู้ใช้ต้องการให้ออกแบบโครงสร้างหน้าจอลังสารสนเทศนิทรรศการให้รูปแบบที่สวยงาม ทันสมัย และมีความเป็นระเบียบ โดยเน้นการจัดวางภาพและข้อความที่ไม่รก สบายตา ขนาดของตัวอักษรและภาพต้องมีความชัดเจน เหมาะสมกับการนำเสนอเนื้อหา อีกทั้งให้ความสำคัญกับสีที่สะท้อนอัตลักษณ์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมีความสอดคล้องกับเว็บไซต์หลักของสำนักหอสมุดกลาง อาจเป็นเพราะผู้ใช้ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ใช้งานเว็บไซต์ดังกล่าวมาก่อน สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการด้านความต่อเนื่องของประสบการณ์ผู้ใช้ (User experience) จึงมีความต้องการให้โครงสร้างหน้าจอลังสารสนเทศนิทรรศการมีลักษณะใกล้เคียงกับเว็บไซต์หลัก เพื่อสร้างความคุ้นเคยในการใช้งาน สอดคล้องกับผลการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของคลังสารสนเทศดิจิทัล

ของ Kanchuli (2018) ในการออกแบบระบบที่ผู้ใช้ต้องการให้คลังมีจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ เรียบง่ายไม่ซับซ้อน และสอดคล้องกับผลการประเมินความพึงพอใจในด้านการออกแบบจากงานวิจัยของ Seedaeng et al. (2022) ที่เสนอแนวทางการออกแบบระบบสารสนเทศให้มีความชัดเจนและเป็นมิตรกับผู้ใช้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องการให้มีการแสดงโลโก้ของสำนักหอสมุดกลางภายในคลังสารสนเทศนิทรรศการ เพื่อสื่อถึงความเชื่อมโยงและความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล โดยแนวทางการออกแบบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ที่เน้นความเรียบง่าย สบายตา การจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเหมาะสม มีความถูกต้องของเนื้อหา และมีระบบนำทางที่ชัดเจน (Yanuchit et al., 2024)

ส่วนในด้านการเข้าถึงและค้นหาข้อมูลที่ผู้ใช้ต้องการให้สามารถเข้าถึงคลังสารสนเทศนิทรรศการได้จากทุกแพลตฟอร์ม อาจเป็นเพราะการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างแพร่หลาย ทั้งโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์ มีส่วนสนับสนุนให้ผู้ใช้สามารถเชื่อมต่อและเข้าถึงคลังสารสนเทศนิทรรศการได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายช่องทาง ความต้องการเข้าถึงคลังสารสนเทศนิทรรศการผ่านทุกแพลตฟอร์มจึงสะท้อนถึงการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้แบบไร้ข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา นอกจากนี้ผู้ใช้ต้องการสืบค้นสารสนเทศด้วยคำค้นหลากหลายรูปแบบ เช่น คำสำคัญ หัวเรื่อง และชื่อผู้แต่ง อีกทั้งส่วนใหญ่มีแนวโน้มเลือกใช้การสืบค้นแบบพื้นฐานและต้องการระบบการสืบค้นแบบไถ่เรียงเป็นทางเลือกเพิ่มเติมให้แก่ผู้ใช้นั้น อาจเป็นเพราะใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน และตอบโต้การค้นหาทั่วไปได้ดี โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้ทั่วไปที่ไม่ได้มีทักษะด้านการสืบค้นขั้นสูง อย่างไรก็ตามการออกแบบฟังก์ชันการสืบค้นแบบขั้นสูงยังมีความสำคัญต่อกลุ่มผู้ใช้เฉพาะที่มีทักษะและต้องการข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบระบบให้รองรับความหลากหลายของผู้ใช้ในด้านทักษะและรูปแบบการใช้งานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tongnoy (2022) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดวางหน้าจอของฟังก์ชันต่าง ๆ เช่น การสืบค้น การแสดงผลข้อมูลให้มีความเหมาะสมและใช้งานง่าย มีผลการสืบค้นที่ถูกต้อง จัดหมวดหมู่ความรู้ให้เข้าใจง่าย ใช้งานสะดวก ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นเนื้อหาที่ต้องการได้ง่าย ไม่ซับซ้อน

สำหรับประเด็นที่ผู้ใช้มีความต้องการให้คลังสารสนเทศนิทรรศการสามารถเชื่อมโยงกับเว็บไซต์หลักของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ต้องการให้สามารถสืบค้นคลังสารสนเทศนิทรรศการผ่านเครื่องมือค้นหา เช่น Google ได้ รวมทั้งสามารถเชื่อมต่อไปยังแพลตฟอร์มอื่น ๆ เพื่อแบ่งปันข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น เฟซบุ๊ก เอ็กซ์ ไลน์ และอีเมล อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมสารสนเทศของผู้ใช้ปัจจุบันเน้นความสะดวก รวดเร็ว และการเข้าถึงจากหลายช่องทาง ดังนั้นความสามารถในการเชื่อมโยงคลังสารสนเทศกับเว็บไซต์หลักและแพลตฟอร์มอื่น ๆ รวมถึงการรองรับการค้นหาโปรแกรมค้นหาภายนอก จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล และส่งเสริมการเผยแพร่สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Seedaeng et al.

(2022) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลจากเครื่องมือค้นหาภายนอก อันเป็นพฤติกรรมทั่วไปของผู้ใช้ในยุคปัจจุบัน และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kanchuli (2018) และ Dechlaio (2022) ที่เน้นการออกแบบระบบสารสนเทศให้สามารถเชื่อมโยงและพบว่านักศึกษามักนิยมแชร์ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ใช้มีความต้องการเข้าถึงคลังสารสนเทศนิตยสารการได้โดยเสรี โดยไม่จำเป็นต้องลงทะเบียนหรือสมัครสมาชิก เนื่องจากมีความกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงของระบบในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคล อีกทั้งยังมีมุมมองว่า คลังสารสนเทศนิตยสารควรเป็นแหล่งข้อมูลสาธารณะที่เปิดกว้างและเป็นประโยชน์ต่อทุกคนที่สนใจ ดังนั้น การเปิดให้เข้าถึงโดยไม่จำกัดจึงถือเป็นแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มความต้องการของผู้ใช้ในยุคดิจิทัลที่ให้ความสำคัญกับความรวดเร็ว ความสะดวกในการเข้าถึง และการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว ผู้ใช้จำนวนมากมีความตระหนักถึงความเสี่ยงด้านข้อมูลส่วนบุคคลจากการใช้งานระบบออนไลน์ จึงหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะในกรณีของคลังสารสนเทศนิตยสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ต่อสาธารณะ การเปิดให้เข้าถึงโดยเสรีจึงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้แบบเปิด (Open access) และการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศอย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานของ Thungnak et al. (2019) Tubtim et al. (2023) ที่สะท้อนให้เห็นว่าการเข้าแบบเปิดช่วยส่งเสริมให้ผู้ใช้ทุกประเภทใช้ประโยชน์จากสารสนเทศอย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งเป็นการแบ่งปันความรู้และทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Seedaeng et al. (2022) ที่กล่าวถึงว่าผู้ใช้ควรมีเสรีภาพในการเข้าถึงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกระบวนการที่ซับซ้อนหรือข้อกำหนดที่อาจเป็นอุปสรรค

ในแง่ประโยชน์ของการใช้คลังสารสนเทศนิตยสารที่พบว่า มีบทบาทสำคัญต่อผู้ใช้โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษา เพราะมีส่วนช่วยสนับสนุนการศึกษา โดยช่วยให้สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ลดระยะเวลาในการเดินทาง และช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ศึกษาค้นคว้า และการใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย นักศึกษาจึงต้องการแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่าย ครอบคลุม และรองรับการใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา อีกทั้งการมีระบบคลังสารสนเทศนิตยสารที่จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นหมวดหมู่และมีมาตรฐาน ยังช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คลังสารสนเทศกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และการวิจัยอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chumngam (2021) ที่ว่าการพัฒนาคลังจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและสะดวกด้วยตนเอง และสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasertsukchokdee (2021) ที่พบว่า คลังจะช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าใช้งาน เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายเพียงแค่ค้นหาในระบบก็สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ และงานของ Dechlaio (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเข้าถึงสารสนเทศในรูปแบบออนไลน์สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

แนวทางและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาคลังสารสนเทศ
นิทรรศการให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. พัฒนาโครงสร้างหน้าจอของคลังสารสนเทศนิทรรศการให้สะท้อนอัตลักษณ์ของหน่วยงานหลัก
จะช่วยเสริมภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือของคลังสารสนเทศนิทรรศการ พร้อมสร้างความกลมกลืนกับ
เว็บไซต์หลักของสำนักหอสมุดกลาง อันเป็นการส่งเสริมความต่อเนื่องในการใช้งานของผู้ใช้ และสร้าง
ความคุ้นเคยระหว่างระบบเดิมกับระบบใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้งาน (UX) ให้ใช้งานง่ายและรองรับอุปกรณ์ที่หลากหลาย
เน้นความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน เพื่อไม่เป็นอุปสรรคต่อผู้ที่มีทักษะเทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน และพัฒนา
ระบบจัดเก็บและการสืบค้นให้มีความเป็นระบบและยืดหยุ่นตอบ โจทย์ผู้ใช้เป้าหมายและรองรับผู้ใช้
หลากหลายกลุ่ม ควรออกแบบให้มีทั้งการค้นหาแบบพื้นฐานและแบบขั้นสูง รองรับคำค้นหลากหลาย
รูปแบบ เช่น คำสำคัญ ภาษาธรรมชาติและหัวข้อที่เป็นคำศัพท์ควบคุม ตลอดจนการจัดหมวดหมู่ข้อมูลของ
สารสนเทศนิทรรศการให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
รวมถึงการใช้แท็ก (Tag) เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันในคลังสารสนเทศ

3. บูรณาการการออกแบบกับแนวทางการจัดการลิขสิทธิ์อย่างเหมาะสม เช่น เลือกใช้วิธี
ฝังเมตาดาตาลิขสิทธิ์ในไฟล์ภาพแทนการแสดงลิขสิทธิ์แบบชัดเจนบนภาพ เพื่อคงความเรียบร้อยของ
หน้าจอ ลดความรบกวนสายตา และในขณะเดียวกันยังคงสามารถติดตามแหล่งที่มาของภาพถ่ายได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

4. พัฒนาค้นหาคลังสารสนเทศนิทรรศการให้สอดคล้องกับแนวคิดการเข้าถึงแบบเปิด (Open Access) เช่น
ควรออกแบบระบบคลังสารสนเทศให้สามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำเป็นต้องลงทะเบียน โดยคำนึงถึงความ
สะดวกของผู้ใช้ ความกังวลด้านข้อมูลส่วนบุคคล และการส่งเสริมบทบาทของห้องสมุดในการให้บริการ
สารสนเทศต่อชุมชนและสังคมอย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นผู้ใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอด
ชีวิต สนับสนุนการศึกษาวิจัย และเผยแพร่องค์ความรู้ โดยเฉพาะทางศิลปวัฒนธรรมไทยให้แก่ผู้ใช้บริการ
ทั่วไปในวงกว้างได้มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัย จากหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศ
ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีการศึกษา 2567

References

- Bhornchareon, S. (2019). *Factors influencing information literacy among undergraduate students of Rajamangala University of Technology Phra Nakhon* [Master's thesis]. Srinakharinwirot University. DSpace at Srinakharinwirot University. [In Thai]
<http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/813/1/g581130323.pdf>
- Chanketu, N., & Inmor, S. (2018). Behaviors in using information for education that affects students' success in education in Chainat Technical College. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 9(2), 237-244. [In Thai]
<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/humanjubru/article/view/161104>
- Chunngam, B. (2021). The developing a test archive website for program design and development course. *Sripatum Chonburi Academic Journal*, 18(1), 48-58. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SPUCJ/article/view/254853> [In Thai]
- Cloke, H. (2023). *Edgar Dale's cone of experience: A comprehensive guide*. Growth Squad.
<https://www.growthengineering.co.uk/what-is-edgar-dales-cone-of-experience/>
- Common INFO. (2021). *Libraries adapting: New roles in the digital age*. <https://www.thekommon.co/library-adaptation/>
- Creswell, J. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. SAGE.
- Deborah, M., & Feinberg, M. (2018). What does it mean to adopt a metadata standard? A case study of Omeka and the Dublin Core. *The Journal of Documentation*, 74(4), 674 - 691.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JD-06-2017-0095/full/html>
- Dechlao, T. (2022). *Factors affecting mobile information behavior of Mahasarakham University students* [Master's thesis]. Mahasarakham University. DSpace at Mahasarakham University.
<https://opac.msu.ac.th/bibitem?bibid=b00238476> [In Thai]
- Inlek, P. (2015). *The development of institutional repository of student prjoect, The Faculty of Music, Silpakorn University* [Master's thesis]. Silpakorn University. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/924> [In Thai]
- Kanchuli, K. (2018). *Development of digital information repositories for research publications of Pibulsongkram Rajabhat University with Open Source Drupal*.
<http://etheses.psu.ac.th/lib-irpsru/?q=th/node/879> [In Thai]

- Kokaew, P. (2016). *Development of digital repository of The Faculty of Veterinary Science, Mahidol University* [Master's thesis]. Silpakorn University. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/1113> [In Thai]
- Lorenzini, M., Rospocher, M., & Tonelli, S. (2021). On assessing metadata completeness in digital cultural heritage repositories. *Digital Scholarship in the Humanities*, 36, ii182-ii188. https://www.researchgate.net/publication/355999293_On_assessing_metadata_completeness_in_digital_cultural_heritage_repositories
- Mahasuk, S. (2017). *Development of institutional repository for research publication of the Faculty of Arts Silpakorn University* [Master's thesis]. Silpakorn University. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/1160> [In Thai]
- Nicholas, O. (2014). *The Advantages of preserving document descriptive metadata directly the document file*. University of California.
- Pijitkamnerd, B., Khrouthongkhieo, N., & Netwong, T. (2024). Development a digital wisdom repository for the preservation and dissemination of information: A case study of mural paintings in Suphanburi Province. *TLA Bulletin*, 68(2), 49-60. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_bulletin/article/view/273836/186216 [In Thai]
- Pluemsamrungit, P., & Khawphum, P. (2021). Library exhibitions in the 21st century. *Reading Journal*, 25(2), 1-27. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdj/article/view/248726> [In Thai]
- Prasertsukchokdee, J. (2021). *The Development guidelines of a knowledge base in electronic manufacturing industry case study of a factory producing electronics in Rayong* [Master's thesis]. Burapha University. DSpace at Burapha University. <https://ir.buu.ac.th/dspace/bitstream/1513/461/1/59920306.pdf> [In Thai]
- Seedaeng, C., Kulachan, T., & Thongchai, A. (2022). Developing institutional repository to support learning and teaching at Faculty of Humanities, Chiang Mai University by using service design. *Chiang Mai University Journal of Humanities*, 23(2), 50–66. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/article/view/258294> [In Thai]
- Supwilai, T. (2016). *Development of digital repository for teachers of St. Francis Xavier Convent School, Bangkok* [Master's thesis]. Silpakorn University. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/1112>[In Thai]

- Thungnak, J., Rodjinda, S., & Chulapan, D. (2019). Development and management of digital intellectual repository Silpakorn University. *Humanities, Social Sciences, and Arts*, 12(1), 603-619.
<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/147919> [In Thai]
- Tongnoy, N. (2022). *The Institutional repository developing on I-san architecture Faculty of Architecture Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University* [Master's thesis]. Mahasarakham University. DSpace at Mahasarakham University.
<http://202.28.34.124/dspace/handle123456789/1675> [In Thai]
- Tubtim, N., Prapinongsakorn, S., & Techataweewon, W. (2023). The development of professor Silpa Bhirasri's personal digital archives. *Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University* 15(2), 237-244.
https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JLIS_SWU/article/view/256942 [In Thai]
- Usaengthong, L. (2019). *Information literacy skills assessment of Buditpatanasilpa Institute's undergraduate students* [Master's thesis]. Srinakharinwirot University. DSpace at Srinakharinwirot University. <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/handle/123456789/943> [In Thai]
- Yanuchit, C., Promson, N., Tantidechamongkol, B., & Malisorn, S. (2024). The design and development of a web application system for storing, searching, and displaying theses and research papers. *Journal of Innovative Media and Communication, Rajamangala University of Technology Thanyaburi*, 3(2), 36-57. <https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jimc/article/view/1439> [In Thai]

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ

พรชิตา อุปถัมภ์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และ 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ 5 แห่ง จาก 5 ภูมิภาคของประเทศไทย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้บริการ จำนวน 5 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 75 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุดำเนินการ 2 ลักษณะ คือ (1) กิจกรรมบริการสารสนเทศ ประกอบด้วย บริการสอนหรือแนะนำ และบริการเผยแพร่สารสนเทศ เนื้อหาครอบคลุมทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะการดำเนินชีวิต โดยบริการผ่าน 2 ช่องทางการบริการ คือ บริการ ณ หน่วยงาน และภายนอกหน่วยงาน และ (2) การจัดการสารสนเทศครอบคลุมการจัดหา รวบรวม ประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศที่หลากหลาย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนก 3 กลุ่มตามกรอบทฤษฎีระบบ ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านโครงสร้าง กลุ่มปัจจัยที่ทำหน้าที่เป็นรากฐานของการดำเนินงาน ประกอบด้วย นโยบาย งบประมาณ บุคลากร ทรัพยากรสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สภาพแวดล้อม และภาคีเครือข่าย (2) ปัจจัยด้านกระบวนการ เป็นกลุ่มปัจจัยที่ทำหน้าที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย กิจกรรมบริการ ช่องทางการบริการ และการประชาสัมพันธ์ และ (3) ปัจจัยด้านผลลัพธ์ เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุจากการทำงานร่วมกันของ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างและปัจจัยด้านกระบวนการ เช่น ทักษะการเรียนรู้ การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพ การถ่ายทอดภูมิปัญญา

คำสำคัญ: การบริการสารสนเทศ, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, ผู้สูงอายุ, ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

(Received: 18 June 2025; Revised: 17 September 2025; Accepted: 17 October 2025)

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อีเมล: pomchita@rumail.ru.ac.th

**Factors Affecting Information Services for Promoting Lifelong Learning among the Elderly
A Case Study of Model Elderly Learning Centers**

Pornchita Upatum²

Abstract

This study aimed to (1) examine the current state of information services for promoting lifelong learning among the elderly and (2) analyze the factors affecting their effectiveness, using five model elderly learning centers across Thailand's five regions as case studies. The participants were divided into two groups: five service providers and seventy-five elderly individuals. Research instruments included semi-structured interviews and focus group discussions. Data were collected through interviews and group discussions and analyzed using inductive content analysis.

The findings revealed that information services for promoting lifelong learning among the elderly were carried out in two major forms: (1) information service activities, comprising teaching or guidance and information dissemination covering learning skills, vocational skills, and life skills through both on-site and off-site services; and (2) information management, which involved the acquisition, collection, processing, and dissemination of diverse information resources to support elderly learning.

Furthermore, the factors affecting the effectiveness of information services were categorized into three groups based on systems theory: (1) structural factors, serving as the foundation of operations, including policies, budgets, personnel, information resources, information and communication technology (ICT), environment, and networks; (2) process factors, functioning as operational mechanisms, comprising service activities, service channels, and public relations; and (3) outcome factors, which resulted from the interaction of structure and process, reflected in the development of learning skills, the enhancement of quality of life and well-being, and the transmission of local wisdom among the elderly.

Keywords: Information services, Lifelong learning, Elderly, Community learning centers

² Asst. Prof. Dr., Department of Library Science, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand

Email: pornchita@rumail.ru.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างรวดเร็ว โดยมีจำนวนประชากรเด็กเกิดใหม่น้อยกว่าประชากรผู้สูงอายุ ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วโดยใช้เวลาเพียง 18 ปีในการเปลี่ยนผ่าน (United Nations Thailand, 2025) โดยมีจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (National Statistical Office, 2024) ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ

รัฐบาลกำหนดนโยบายเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในทุกมิติดังปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) โดยประเด็นที่รัฐบาลให้ความสำคัญ คือ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน โดยอาศัยกลยุทธ์สำคัญ คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (United Nations, 2002; World Health Organization, 2002)

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถพัฒนาทักษะและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างต่อเนื่อง (United Nations, 2002; World Health Organization, 2002) ทั้งนี้ การเรียนรู้จะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ก็ต่อเมื่อผู้สูงอายุได้รับสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของตนเอง ดังนั้น “การบริการสารสนเทศ” จึงเป็นกลไกหลักในการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงองค์ความรู้ที่เหมาะสมและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Shaukat, Naveed, Asghar, Järvenoja, & Uzair-ul-Hassan, 2024)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่ายังมีข้อจำกัดในด้านงานวิจัยที่ศึกษาลงลึกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงระบบซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการบริการสารสนเทศ (Amadi, & Eze, 2023; Asante, 2014) ดังนั้น งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงอายุต้นแบบ เพื่อนำผลลัพธ์ไปใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายรวมทั้งการจัดเตรียมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงอายุต้นแบบ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ

ขอบเขตการวิจัย

หน่วยงานเป้าหมาย คือ ศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ 5 แห่ง สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งดำเนินการนำร่องทั่วประเทศ 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ห้องสมุดประชาชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี ห้องสมุดประชาชนจังหวัดพิษณุโลก และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบโดยอาศัยทฤษฎีระบบ (Skyttner, 2005) ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Knowles, 1980) แนวคิดการสูงวัยอย่างมีพลัง (World Health Organization, 2002) แผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุแมคริด (United Nations, 2002) และหลักการสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุ (United Nations, 1991)

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมี การดำเนินการดังนี้

1. การสำรวจเอกสาร เป็นการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือวิจัย คือ แบบสำรวจเอกสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้สำหรับการพัฒนาเครื่องมือวิจัย

2. การสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 75 คน (ศูนย์ละ 15 คน) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก คือ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และเข้าร่วมกิจกรรมหรือใช้บริการของศูนย์ไม่น้อยกว่า 5 ครั้งต่อปี เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ตรง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ใช้ระยะเวลาประมาณ 60-80 นาทีต่อกลุ่ม (กลุ่มละ 5-6 คน)

เครื่องมือวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม มีกระบวนการพัฒนาเครื่องมือวิจัย ดังนี้ 1) การสร้างคำถาม จากการสังเคราะห์เอกสาร เพื่อกำหนดประเด็นการสนทนาเบื้องต้น 2) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ

พร้อมทั้งปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ 3) นำเสนอเครื่องมือวิจัยแก่คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยตรวจสอบและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะและ 4) ทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสมของคำถาม และปรับปรุงเทคนิคการสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มถูกถอดความ (transcription) อย่างละเอียด จากนั้นนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (inductive content analysis) ตามแนวทางของ Elo and Kyngäs (2008) ประกอบด้วย การเตรียมข้อมูล การจัดระบบข้อมูล และการรายงานผล

ระยะที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้บริการ (บรรณารักษ์ หรือ ครูสกร.) สังกัดศูนย์เรียนรู้ผู้สูงอายุต้นแบบ จำนวน 5 คน (ศูนย์ละ 1 คน) โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เนื่องจากแต่ละศูนย์มีผู้รับผิดชอบหลักเพียง 1 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ข้อคำถามครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ นโยบาย สภาพแวดล้อม บุคลากร สารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กิจกรรมบริการ ช่องทางการบริการ การประชาสัมพันธ์ ภาศิเครือข่าย และงบประมาณ ส่วนกระบวนการพัฒนาเครื่องมือวิจัยมีกระบวนการดำเนินการเหมือนกับเครื่องมือวิจัยในระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้เลขที่ HRE67/0050 โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและมีมาตรการในการปกป้องสิทธิ ความปลอดภัยและศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบ จากการศึกษาศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบทั้ง 5 แห่ง พบว่าศูนย์ทุกแห่งมีการดำเนินงานด้านบริการสารสนเทศพื้นฐานและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น บริการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศ บริการส่งเสริมการอ่าน บริการตอบคำถาม เป็นต้น จำแนกการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 2 มิติ ได้แก่ กิจกรรมบริการสารสนเทศ และการจัดการสารสนเทศ

1.1 กิจกรรมบริการสารสนเทศ เป็นการถ่ายทอดข่าวสารและองค์ความรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ โดยศูนย์ทุกแห่งดำเนินกิจกรรมบริการสารสนเทศ 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ บริการสอนหรือแนะนำ และบริการเผยแพร่สารสนเทศ

1.1.1 บริการสอนหรือแนะนำ เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และทักษะใหม่
ครอบคลุมทั้ง ทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะการดำเนินชีวิต

ทักษะการเรียนรู้ กิจกรรมที่เน้นการสร้างทักษะที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ด้วย
ตนเอง โดยศูนย์แต่ละแห่งมีการจัดกิจกรรมแตกต่างกัน เช่น ศูนย์ฯ กรุงเทพมหานคร การเรียน
ภาษาต่างประเทศ (ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น) การวาดรูปสีน้ำมัน ศูนย์ฯ จังหวัดอุบลราชธานี การสมัครอีเมล
การตัดต่อคลิปวิดีโอ การใช้ติ๊กต็อก (TikTok) ศูนย์ฯ จังหวัดพิษณุโลก สมุนไพรกับการดูแลสุขภาพ ศูนย์ฯ
อำเภอพนมสารคาม การใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ทักษะอาชีพ เน้นกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ และการใช้เวลา
ว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น ศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดกิจกรรมการทำผ้าพิมพ์ลายใบไม้ ขนมหวีหิมะ
ศูนย์ฯ อำเภอพนมสารคาม จัดกิจกรรมการทำยาหม่องสมุนไพร ยานวดสมุนไพร ข้าวหลาม เป็นต้น

ทักษะการดำเนินชีวิต มุ่งเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองและปรับตัวใน
สังคมปัจจุบัน เช่น ศูนย์ฯ อำเภอพนมสารคาม จัดกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ กฎหมายน่ารู้สำหรับผู้สูงวัย ศูนย์ฯ
จังหวัดพิษณุโลก จัดกิจกรรมออกกำลังกายในผู้สูงวัย เป็นต้น

1.1.2 บริการเผยแพร่สารสนเทศ เป็นการถ่ายทอดข่าวสารและองค์ความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุและ
ประชาชนทั่วไปผ่านช่องทางที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล สื่อมวลชน และกิจกรรมใน
ชุมชน

สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นการเผยแพร่สารสนเทศผ่านจดหมายข่าว แผ่นพับ คู่มือ และป้าย
ประกาศ ซึ่งใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ เช่น
ศูนย์ฯ จังหวัดพิษณุโลก จัดทำจดหมายข่าวเพื่อเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับ “สิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ”

สื่อดิจิทัล เป็นการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูป เพื่อให้ผู้สูงอายุและ
ผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง เช่น ศูนย์ฯ จังหวัดอุบลราชธานีและ
ศูนย์ฯ กรุงเทพมหานคร มีการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ผ่านเฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์อย่างต่อเนื่อง

สื่อมวลชน เป็นการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ผ่านรายการวิทยุและโทรทัศน์ท้องถิ่น
เช่น ศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมมือกับสถานีวิทยุชุมชนเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและ
งานหัตถกรรม

กิจกรรมในชุมชน เป็นการจัดกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุในชุมชน เช่น ศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์
ธานี เผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ รวมทั้งกิจกรรม ณ ตลาดนัดตลาดน้ำบ้านดอน ศูนย์ฯ อำเภอพนมสารคาม จัด
กิจกรรม ณ โรงเรียนผู้สูงอายุ

โดยสรุป ศูนย์ทุกแห่ง มีกิจกรรมบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมบริการสอนหรือแนะนำ และบริการเผยแพร่สารสนเทศครอบคลุมทั้งทักษะการเรียนรู้ทักษะอาชีพ และทักษะการดำเนินชีวิต โดยมีเนื้อหาแตกต่างกันตามบริบทของชุมชน โดยบริการผ่านช่องทางบริการที่หลากหลาย เช่น บริการ ณ หน่วยงาน บริการนอกหน่วยงาน (บริการเคลื่อนที่ บริการผ่านสื่อมวลชน บริการออนไลน์)

1.2 การจัดการสารสนเทศ เป็นการจัดหา รวบรวม การประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ โดยศูนย์ทุกแห่งมีการจัดการสารสนเทศครอบคลุมครบทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่

1.2.1 การจัดหาสารสนเทศ เป็นการแสวงหาสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุทั้งจากหนังสือ วารสาร สื่อดิจิทัล และบุคคล เช่น ศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดหาวิทยากรที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าพิมพ์ลายใบไม้ การจัดทำขนมบัวหิมะ ศูนย์ฯ อำเภอนมสามัคคี จัดหาวิทยากรที่มีความรู้ด้านการใช้สมุนไพร ภูมิปัญญา การรู้เท่าทันสื่อ เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุ

1.2.2 การรวบรวมสารสนเทศ เป็นการจัดเก็บข้อมูลจากเอกสาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสัมภาษณ์ผู้รู้ เช่น ศูนย์ฯ กรุงเทพมหานคร รวบรวมเอกสารคำสอนภาษาต่างประเทศ (ภาษาจีน) ศูนย์ฯ จังหวัดอุบลราชธานี รวบรวมคลิปวิดีโอการสอนการใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้ดีจี้ต็อก (TikTok) การสมัครอีเมล ศูนย์ฯ จังหวัดพิษณุโลก รวบรวมข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน เป็นต้น

1.2.3 การประมวลผลสารสนเทศ เป็นการคัดกรอง เรียบเรียง จัดรูปแบบ รวมทั้งการจัดทำเครื่องมือช่วยสำหรับการเข้าถึงสารสนเทศ เช่น ศูนย์ฯ กรุงเทพมหานคร จัดทำอินโฟกราฟิก เพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องอักษรในภาษาจีน ศูนย์ฯ จังหวัดพิษณุโลก จัดทำคิวอาร์โค้ด สำหรับการเข้าถึงสารสนเทศเกี่ยวกับสมุนไพร ศูนย์ฯ อำเภอนมสามัคคี จัดทำบัญชีรายชื่อสมุนไพรในพื้นที่

1.2.4 การเผยแพร่สารสนเทศ เป็นการให้ข่าวสาร ความรู้ผ่านช่องทางบริการที่หลากหลาย ได้แก่ บริการ ณ หน่วยงาน (การจัดนิทรรศการ การอบรม สัมมนา กิจกรรมบริการสารสนเทศ) จัดหมายข่าว บริการนอกหน่วยงาน (เฟซบุ๊ก ไลน์ บริการในชุมชน) มีเพียงศูนย์เดียว คือ ศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีการเผยแพร่สารสนเทศผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงอายุต้นแบบตามกรอบทฤษฎีระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านผลลัพธ์

2.1 ปัจจัยด้านโครงสร้าง (structure) กลุ่มปัจจัยนำเข้าของระบบ ที่ทำหน้าที่เป็นรากฐานการ

ดำเนินงานประกอบด้วย นโยบาย งบประมาณ บุคลากร สารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สภาพแวดล้อม และภาคีเครือข่าย

2.1.1 นโยบาย ศูนย์ทุกแห่งกำหนดนโยบายเหมือนกัน คือ การเป็นศูนย์กลางสร้างอาชีพ คุณค่า และสุขภาวะที่ดีแก่ผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมอาสาสมัครผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและขับเคลื่อนกิจกรรม

2.1.2 งบประมาณ ศูนย์ทุกแห่งได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมจากกรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีศูนย์บางแห่ง คือ ศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์ฯ จังหวัดอุบลราชธานีได้รับ งบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากมูลนิธิตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

2.1.3 บุคลากร ศูนย์ทุกแห่งมีบุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ

2.1.4 สารสนเทศ ศูนย์ทุกแห่งมีการจัดหารวบรวม และเผยแพร่สารสนเทศในหลากหลายรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ โดยดำเนินการตามกรอบการจัดการสารสนเทศที่ครอบคลุมทั้งการจัดหา การรวบรวม การประมวลผล และการเผยแพร่ เนื้อหาของสารสนเทศมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน เช่น ศูนย์ฯ กรุงเทพมหานคร มุ่งเน้นการจัดหาและรวบรวมสารสนเทศที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เช่น ภาษาต่างประเทศ กิจกรรมด้านศิลปะ จัดเก็บในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ ส่วนศูนย์ฯ ทั้ง 4 แห่ง คือ ศูนย์ฯ จังหวัดอุบลราชธานี ศูนย์ฯ จังหวัดพิษณุโลก ศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์ฯ อำเภอนมสามัคคี มุ่งเน้นการจัดหาและรวบรวมสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น สมุนไพร อาหารพื้นบ้าน) ควบคู่กับทักษะพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต (เช่น การใช้อีเมล การตัดต่อคลิปวิดีโอ ภูมิภานำรู้สำหรับผู้สูงอายุ การรู้เท่าทันภัยออนไลน์) จัดเก็บในรูปแบบสื่อดิจิทัล (คลิปวิดีโอ)

2.1.5 สภาพแวดล้อม ศูนย์ฯ 4 แห่งใช้พื้นที่ภายในอาคารห้องสมุดประชาชนเป็นพื้นที่สำหรับดำเนินกิจกรรมบริการสารสนเทศ ซึ่งเป็นอาคารอเนกประสงค์ 1 ชั้น มีความมั่นคงและปลอดภัย แต่จำกัดด้านพื้นที่ เนื่องจากต้องใช้ร่วมกับคนทุกช่วงวัย ส่วนศูนย์ฯ กรุงเทพมหานคร ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน (Co-learning space) ซึ่งตั้งอยู่ ณ ชั้น 4 ของอาคารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้คลองเตย (อาคาร 7 ชั้น) ซึ่งแต่ละชั้นมีการจัดสรรพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการทางการศึกษา พิพิธภัณฑ์เด็ก เป็นต้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสารสนเทศและกิจกรรมได้ในบรรยากาศที่เปิดกว้าง ทันสมัย และมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มวัยอื่น ๆ

2.1.6 ภาคีเครือข่าย ศูนย์ทุกแห่งมีภาคีเครือข่ายที่เหมือนกัน คือ เครือข่ายจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่จะร่วมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ แต่มีความแตกต่างระหว่างศูนย์ในประเด็นรายละเอียดของภาคีเครือข่าย เช่น ศูนย์ฯ ที่จัดตั้งในส่วนภูมิภาค มีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐและ

ภาคเอกชนในระดับท้องถิ่น (หน่วยงานปกครองท้องถิ่น หน่วยงานบริการด้านสุขภาพ สถาบันการศึกษา ประชาชนชาวบ้าน) ส่วนศูนย์ฯ กรุงเทพมหานคร มีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในระดับสากล (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ)

2.2 ปัจจัยด้านกระบวนการ (process) กลุ่มปัจจัยที่ทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนกลุ่มปัจจัยด้านโครงสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย ประกอบด้วย กิจกรรมบริการสารสนเทศ ช่องทางการบริการ และการประชาสัมพันธ์

2.2.1 กิจกรรมบริการสารสนเทศ ศูนย์ทุกแห่งดำเนินการบริการสารสนเทศ 2 มิติ คือ กิจกรรมบริการสารสนเทศ และการจัดการสารสนเทศ โดยในส่วนของกิจกรรมบริการสารสนเทศ ประกอบด้วย บริการการสอนหรือแนะนำ และบริการเผยแพร่สารสนเทศ เนื้อหาครอบคลุม 3 ทักษะ คือ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะการดำเนินชีวิต โดยศูนย์แต่ละแห่งดำเนินกิจกรรมบริการสารสนเทศที่มีเนื้อหาแตกต่างกันตามบริบทชุมชน

2.2.2 ช่องทางการบริการ ศูนย์ทุกแห่งมีช่องทางการบริการทั้งบริการ ณ หน่วยงาน (onsite) และบริการนอกหน่วยงาน (ออนไลน์ บริการเคลื่อนที่)

2.2.3 การประชาสัมพันธ์ ศูนย์ทุกแห่ง มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ข่าวสาร โดยใช้บุคคลในชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นักเรียน) การสื่อสารออนไลน์ (เฟซบุ๊ก ไลน์) มีเพียงศูนย์ฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมมือกับสื่อมวลชนท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ความรู้แก่ผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป

2.3 ปัจจัยด้านผลลัพธ์ (outcome) เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ จากการทำงานร่วมกันของปัจจัยด้านโครงสร้างและปัจจัยด้านกระบวนการ เช่น ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณภาพชีวิตและสุขภาพ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การอภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่การอภิปรายใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) สภาพปัจจุบันของการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

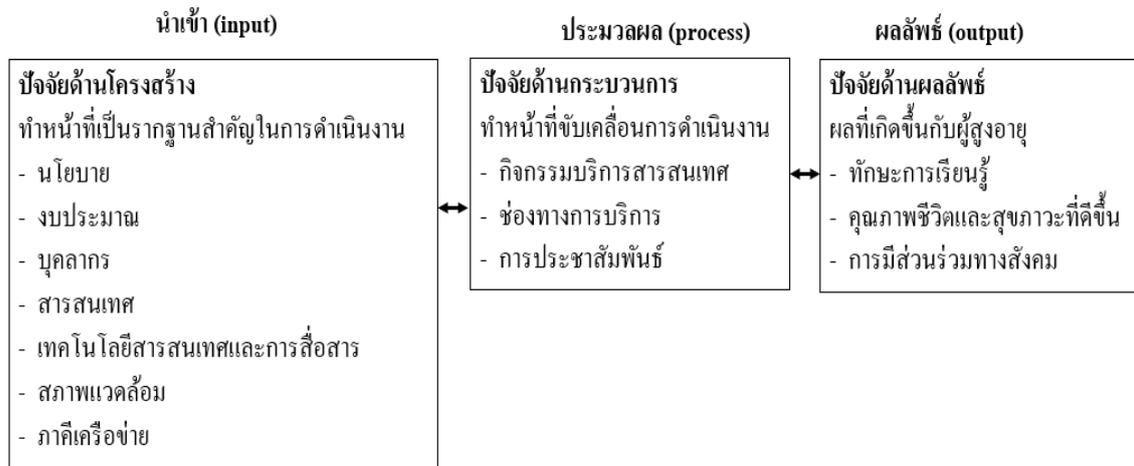
1. สภาพปัจจุบันของการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำแนกดังนี้

1.1 ความหลากหลายของสารสนเทศ ผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นสารสนเทศที่ปรากฏใน

กิจกรรมบริการสารสนเทศของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบซึ่งครอบคลุมทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะการดำเนินชีวิต โดยเนื้อหาของสารสนเทศแตกต่างกันตามบริบทชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดการสูงวัยอย่างมีพลังขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002) ซึ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทักษะการเรียนรู้ สารสนเทศที่หลากหลายสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Knowles, 1980) ที่บ่งชี้ “ผู้ใหญ่มีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างจากเด็ก โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงและแรงจูงใจภายใน รวมทั้งการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี เมื่อสิ่งนั้นสอดคล้องกับความต้องการ” รวมทั้งสอดคล้องกับหลักการสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุ (United Nations, 1991) ที่เน้นกิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุ 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นอิสระ (independence) การมีส่วนร่วม (participation) การดูแล (care) การเติมเต็ม (self-fulfilment) และการสร้างศักดิ์ศรี (dignity) โดยกิจกรรมที่มุ่งเน้นทักษะการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตช่วยเพิ่มศักยภาพและคุณค่าของผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี

1.2 การส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ ศูนย์เรียนรู้ผู้สูงวัยต้นแบบดำเนินการบริการสารสนเทศโดยบูรณาการการจัดการสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นตามกรอบคิดการจัดการความรู้ของ Nonaka and Takeuchi (1995) ครอบคลุม การจัดหา การรวบรวม การประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศ โดยส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุในฐานะแหล่งความรู้ (knowledge resource) สอดคล้องกับแนวคิดการสูงวัยอย่างมีพลัง (World Health Organization, 2002) และหลักการสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุ (United Nations, 1991) ประเด็นการใช้ศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อสร้างความรู้สึกรับคุณค่าและบทบาทสำคัญในสังคม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า ศูนย์ทุกแห่งมีการจัดเตรียมปัจจัยที่เอื้อต่อการบริการสนเทศ 10 ประการ ซึ่งจำแนกเป็นกลุ่มปัจจัยตามทฤษฎีระบบ (Skyttner, 2005) 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโครงสร้าง กลุ่มกระบวนการ และกลุ่มผลลัพธ์ ซึ่งทุกกลุ่มมีความสัมพันธ์และทำงานร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม (holistic) หากมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อกลุ่มอื่นและระบบโดยรวม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสูงวัยอย่างมีพลังขององค์การอนามัยโลก (2002) ที่เน้นการบูรณาการปัจจัยโครงสร้าง ทรัพยากร และเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต รวมทั้งหลักการสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุ (United Nations, 1991) ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอิสระ การมีส่วนร่วม การดูแล การเติมเต็ม และศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุโดยอาศัยปัจจัย 3 กลุ่มในการทำงานร่วมกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริการสาธารณสุขเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงอายุต้นแบบ

จากภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริการสาธารณสุขเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์เรียนรู้ผู้สูงอายุต้นแบบจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ปัจจัยด้าน โครงสร้าง เป็นกลุ่มปัจจัยนำเข้า ทำหน้าที่เป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินงาน หากโครงสร้างมีความมั่นคงและชัดเจน ย่อมช่วยให้การบริการสาธารณสุขดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.1 นโยบาย การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริการสาธารณสุข เพราะช่วยสนับสนุนกิจกรรมที่ต่อเนื่องและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงประสพการณ์ นโยบายที่ดีเอื้อต่อการสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้จริง อันนำไปสู่การเรียนรู้ที่ยั่งยืน (Manheimer, 2016 as cited in Upatum, 2025, p. 20)

1.2 งบประมาณ เป็นการวางแผนและการจัดสรรเงินเพื่อใช้ดำเนินงานอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการบริการสาธารณสุข งบประมาณที่เพียงพอช่วยให้สามารถจัดหาทรัพยากร กิจกรรม และสื่อที่มีคุณภาพ ตลอดจนทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Asante, 2014; Upatum, 2025, p. 16)

1.3 บุคลากร เป็นผู้ซึ่งทำหน้าที่ขับเคลื่อนการบริการสาธารณสุขเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ โดยบุคลากรที่มีศักยภาพจะช่วยเพิ่มคุณภาพการบริการและสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม การมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะการถ่ายทอด จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับสารสนเทศที่ถูกต้อง เข้าถึงง่าย และสามารถนำไปใช้พัฒนาตนเองได้จริง (Findsen & Formosa, 2016, pp. 45–50)

1.4 สารสนเทศ ความรู้หรือข่าวสารที่ผ่านการจัดหารวบรวม และเผยแพร่ในรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ หากสารสนเทศมีความครบถ้วนและเหมาะสมของเนื้อหา จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการบริการ และช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lim & Lee, 2019, p. 104)

1.5 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นเครื่องมือและระบบที่ช่วยให้การจัดเก็บ ประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศเป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริการสารสนเทศช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูล ลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับวิถีชีวิตยุคดิจิทัล (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2020; World Health Organization, 2007)

1.6 สภาพแวดล้อม พื้นที่และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น สถานที่ปลอดภัย บรรยากาศเป็นมิตร และสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และทำให้เกิดความต่อเนื่องในการใช้บริการสารสนเทศ (World Health Organization, 2007; Upatum, 2025, pp. 22–25)

1.7 ภาครีเอช่าย ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน บุคคล และกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในท้องถิ่น และระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งช่วยเสริมทรัพยากร ความรู้ และกิจกรรมที่หลากหลาย อีกทั้งยังสร้างความยั่งยืนให้กับบริการสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (Narushima, 2005)

2. ปัจจัยด้านกระบวนการ เป็นกลไกการแปลง (transformation mechanism) ปัจจัยด้านโครงสร้างไปสู่การปฏิบัติจริง หากมีกระบวนการที่หลากหลาย ยืดหยุ่นและสื่อสารได้ชัดเจน ย่อมส่งผลต่อคุณภาพการบริการสารสนเทศ

2.1 กิจกรรมบริการสารสนเทศ เป็นการออกแบบการนำเสนอความรู้แก่ผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงบริบทของชุมชนและความสนใจ เนื้อหาครอบคลุมทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ตลอดจนสุขภาพ กิจกรรมที่หลากหลายเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดทักษะการเรียนรู้ที่สามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง (Knowles, 1980; World Health Organization, 2002) ตัวอย่างเช่น การอบรมการใช้สมาร์ทโฟนและสื่อสังคมออนไลน์ การเรียนรู้การดูแลสุขภาพเบื้องต้น

2.2 ช่องทางการบริการ วิธีการนำส่งข่าวสารและความรู้ไปยังผู้สูงอายุผ่านช่องทางที่หลากหลาย ทั้งภายในศูนย์ ภายนอกศูนย์ และสื่อดิจิทัล ความหลากหลายของช่องทางช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทำให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการสารสนเทศได้อย่างเท่าเทียมและต่อเนื่อง (Upatum, 2025, p. 154)

2.3 การประชาสัมพันธ์ การสื่อสารกิจกรรม ข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ผ่านช่องทางบริการที่หลากหลาย (Narushima, 2005) การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารที่ทันเวลา และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม อันถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.4 ปัจจัยด้านผลลัพธ์ ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของปัจจัยด้านโครงสร้างและปัจจัยด้านกระบวนการ โดยถือเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพของบริการสารสนเทศที่ส่งผลต่อผู้สูงอายุ ทั้งในด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะ ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างยั่งยืน (Skyttner, 2005; United Nations, 1991; World Health Organization, 2002)

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความสมดุลของ ปัจจัยด้าน โครงสร้าง กระบวนการ และผลลัพธ์ ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ปัจจัยด้านโครงสร้าง เช่น นโยบาย งบประมาณ บุคลากร สารสนเทศ เทคโนโลยี สภาพแวดล้อม และภาคีเครือข่าย เป็นฐานสำคัญที่กำหนดทิศทางและความพร้อมของการดำเนินงาน ขณะที่ปัจจัยด้านกระบวนการ เช่น กิจกรรมบริการ ช่องทางการบริการ และการประชาสัมพันธ์ เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเกิดขึ้นจริงและต่อเนื่อง

ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของทั้งสองปัจจัยสะท้อนออกมาในรูปของ ปัจจัยด้านผลลัพธ์ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพของบริการสารสนเทศต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะ การสร้างการมีส่วนร่วมทางสังคม และการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง โดยสรุป บริการสารสนเทศที่มีการออกแบบและพัฒนาบนฐานของปัจจัยเหล่านี้ จะสามารถทำหน้าที่เป็น กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบบริการสารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะใน 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการบริการสารสนเทศสำหรับ ผู้สูงอายุครอบคลุม 2 ระดับ ดังนี้

1. ระดับนโยบาย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรม โดยเน้นปัจจัยที่เอื้อต่อการบริการสารสนเทศแก่ผู้สูงอายุ
2. ระดับปฏิบัติการ ศูนย์เรียนรู้ผู้สูงอายุต้นแบบ ควรประเมินการบริการสารสนเทศตามกลุ่มปัจจัย เพื่อระบุจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาครั้งนี้ได้รับรู้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการขยายและพัฒนาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาผลกระทบของปัจจัย โดยพัฒนาและทดสอบแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal model) เพื่อตรวจสอบว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลมากที่สุดต่อประสิทธิภาพการบริการสารสนเทศ รวมถึงการสร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพ เพื่อใช้ติดตามและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
2. การศึกษาบทบาทของครอบครัวและชุมชน เน้นการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวและเครือข่ายชุมชนในการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ เพราะการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ศูนย์เพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและการมีส่วนร่วมของครอบครัว

References

- Amadi, H. U., & Eze, J. U. (2023). Information management practices as correlate of service delivery in special libraries in Rivers State. *Library Philosophy and Practice*, 8144. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/8144>
- Asante, E. (2014). The effects of budgetary constraints on the operation of academic libraries in Ghana. *Library Philosophy and Practice*, 1138. <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1138>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *J Adv Nurs*, 62(1),107-15. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>

- Findsen, B., & Formosa, M. (2016). *International perspectives on older adult education: Research, policies and practice*. Springer.
- Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Lim, C. S., & Lee, S. H. (2019). Information behavior of older adults in community lifelong learning centers: A case study from South Korea. *Library & Information Science Research*, 41(2), 100–109. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2019.02.004>
- Narushima, M. (2005). ‘Payback time’: Community volunteering among older adults as a transformative mechanism. *Ageing and Society*, 25(4), 567–584. <https://doi.org/10.1017/S0144686X05003661>
- National Statistical Office. (2024). *The 2024 survey of the older persons in Thailand*. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20241209145003_27188.pdf [In Thai]
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *The Twentieth National Economic and Social Development Plan (2017–2036)*. NESDC [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023–2027)*. NESDC [In Thai]
- Shaukat, R., Naveed, M. A., Asghar, M. Z., Järvenoja, H., & Uzair-ul-Hassan, M. (2024). Measuring the nexus between information literacy, creativity, and lifelong learning in media professionals. *Administrative Sciences*, 14(12), 345. <https://doi.org/10.3390/admsci14120345>
- Skyttner, L. (2005). *General systems theory: Problems, perspectives, practice* (2nd ed.). World Scientific.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2020). *Embracing a culture of lifelong learning: Contribution to the Futures of Education initiative*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374112>
- United Nations. (1991). *United Nations principles for older persons*. United Nations.
- United Nations. (2002). *Madrid international plan of action on ageing*. United Nations.
- United Nations Thailand. (2025). *Thailand economic focus: Demographic change in Thailand: How planners can prepare for the future*. <https://thailand.un.org/en/96303-thailand-economic-focus-demographic-change-thailand-how-planners-can-prepare-future> [In Thai]
- Upatum, P. (2025). *Information services for the elderly* (2nd ed.). Ramkhamhaeng University. [In Thai]

World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework*.

<https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Active-Ageing-Framework.pdf>

World Health Organization. (2007). *Global age-friendly cities: A guide*.

<https://www.who.int/publications/i/item/9789241547307>

การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี
สัญญา ชีระเชษฐอุปลัมภ์¹, มัทนพร แก้วทอง¹, นฤมล เจริญลิป¹,
ปิยวรรณ คุณสินธุ์¹, มธุรส ปราบไพรี¹ *

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ 2) ประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์ และ 3) ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และผู้ใช้เว็บไซต์ จำนวน 369 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ เว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี แบบประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) เว็บไซต์ที่พัฒนาด้วยขั้นตอนของ ADDIE MODEL 5 ขั้นตอน โดยใช้โปรแกรม Google sites ทำให้การพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ได้รับสำเร็จตามเป้าหมายและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยใช้หลักการพื้นฐานของการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนหัวของหน้าเว็บไซต์ ส่วนของเนื้อหาส่วนท้ายของหน้าเว็บไซต์ และมีเนื้อหา 7 หมวดหมู่ ประกอบด้วย ข้อมูลจังหวัด สถานที่สำคัญ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต บุคคลสำคัญ โครงการพระราชดำริ และสารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี รวมถึงมีหลักการออกแบบเว็บไซต์ที่ดี โดยใช้สีเหลืองที่เป็นสีพื้นประจำจังหวัด ใช้รูปแบบตัวอักษรพอร์ม (Prompt) ทำให้อ่านง่าย สบายตา และเป็นรูปแบบตัวหนังสือเดียวกันตลอดเว็บไซต์ สามารถรองรับการแสดงผลบนอุปกรณ์อื่น ๆ ด้วยรูปแบบ Responsive web design 2) เว็บไซต์มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการรองรับการใช้งานกับอุปกรณ์อื่น ๆ มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาและด้านระบบนำทาง 3) ผู้ใช้เว็บไซต์มีความพึงพอใจต่อเว็บไซต์โดยรวมในระดับมาก โดยด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบเว็บไซต์มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงและด้านคุณภาพของเนื้อหา ตามลำดับ

คำสำคัญ: การออกแบบเว็บไซต์, การพัฒนาเว็บไซต์, สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี

(Received: 25 September 2025; Revised: 20 December 2025; Accepted: 22 December 2025)

¹ สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศและดิจิทัลคอนเทนต์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

*คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Design and development of Phetchaburi Province information website

Sunya Theeradetupatum¹, Matthanaphon Kaeothong¹, Naruemon Jaroenlip¹,
Piyawan Khusin¹, Maturöse Prabpriree^{1*}

Abstract

This research aimed to 1) design and develop website, 2) evaluate the efficiency of the website, and 3) assess users' satisfaction toward the Phetchaburi province information website. The sample group was divided into two groups: three experts who evaluated the quality of the website design, and 369 website users. The research instruments included the Phetchaburi province information website, a website efficiency evaluation form, and an online satisfaction questionnaire. The statistical methods employed were frequency distribution, average and standard deviation.

The research findings revealed that: (1) the website developed through the five-step ADDIE Model using Google Sites successfully achieved its objectives and was practically applicable. The website was designed and developed based on three main components: website header, content, and website footer. The content was categorized into seven sections: provincial information, landmarks, arts and culture, traditions and local lifestyle, notable figures, Royal projects, and Phetchaburi Provincial Information. The design principles applied included the use of yellow, the provincial color, and the Prompt font for consistency and readability across the site. Additionally, the website supported multiple devices through a responsive web design. (2) The overall efficiency of the website was rated at a high level, with the highest rating for device compatibility, followed by content quality and navigation system. (3) The overall user satisfaction with the website was also at a high level, with the highest satisfaction in website design and layout, followed by accessibility and content quality, respectively.

Keywords: Website design, Website development, Phetchaburi Province information

¹Information Management and Digital Content Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University.

*Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

บทนำ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของประเทศ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามยุทธศาสตร์ที่ 2 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (The National Board of Digital Economy and Society Office, 2019) ซึ่งจะต้องพัฒนาและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที) มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุน (Enabling technology) การพัฒนาประเทศมาโดยตลอด โดยมุ่งเน้นให้มีโครงสร้างพื้นฐานด้านไอซีที โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Broadband internet) กระจายอย่างทั่วถึงเสมือนบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทั่วไป ประชาชนมีความรอบรู้ เข้าถึง สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างรู้เท่าทัน อุตสาหกรรมไอซีทีมีบทบาทเพิ่มขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ประชาชนมีโอกาสในการสร้างรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น และไอซีทีมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมระดับต่างๆ อย่างกว้างขวาง ด้วยคุณค่าและมูลค่าของผู้ที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วอันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารจัดการเพื่อประเทศ องค์กร และสังคมด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงช่วยให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้โดยสะดวก ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเกิดขึ้นในกิจกรรมต่างๆ เป็นเครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้ประโยชน์และช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาเว็บไซต์หรือฐานข้อมูลสารสนเทศยังเป็นเครื่องมือในการรวบรวม จัดเก็บ และสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่ผ่านกระบวนการประมวลผลแล้วอย่างเป็นระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถใช้งานหรือใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์หรือฐานข้อมูลบนระบบคอมพิวเตอร์ได้อย่างสะดวก รวดเร็วและแม่นยำ (Wannamas, 2004)

จากเทคโนโลยีด้านระบบสารสนเทศได้ มีการสื่อสารข้อมูลที่รวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการใช้สมาร์ตโฟน แท็บเล็ต รวมไปถึงเว็บแอปพลิเคชัน ซึ่งเว็บแอปพลิเคชันนั้นสามารถใช้งานได้โดยไม่ต้องติดตั้งซอฟต์แวร์บนอุปกรณ์ของผู้ใช้ สามารถเข้ามาใช้งาน โปรแกรมได้อยู่ตลอด อีกทั้งยังสามารถอัปเดต แอปพลิเคชันและข้อมูลต่างๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เหมาะอย่างยิ่งกับระบบที่ให้บริการแบบการประมวลผลข้อมูลแบบทันที (Real time) หรือระบบที่ต้องใช้ข้อมูลออนไลน์ (Dangsakul et al., 2021) เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแพร่และเข้าถึงข้อมูลท้องถิ่นแบบเรียลไทม์ รองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทำให้มีการบูรณาการเป็นการ

เชื่อมโยงระหว่างข้อมูลของจังหวัดที่มีความซ้ำซ้อน มีข้อมูลที่มาหลาย ไม่สะดวกในการสืบค้น นำความคิดรวบรวมต่อยอดหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นทำให้นักศึกษาได้รู้จักใช้ทักษะการรวบรวมข้อมูลต่างๆ (Jetsadawiroj, 2014) ในการนี้หลักสูตรการจัดการสารสนเทศและดิจิทัลคอนเทนต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้บูรณาการรายวิชาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นและรายวิชาการออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อสร้างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในห้องเรียนและการพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ได้อย่างดี อีกประการหนึ่งยังเป็นแหล่งสารสนเทศมีหน้าที่สำคัญในการให้บริการสารสนเทศรวบรวมสารสนเทศในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ โดยการบริการที่มีประสิทธิภาพนั้นผู้ใช้บริการต้องได้รับข้อมูลสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการเนื้อหาที่มีความถูกต้องเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วครอบคลุมทันต่อเหตุการณ์ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้ใช้บริการในการนำสารสนเทศไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ (Khamhom, 2023)

จังหวัดเพชรบุรี เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน จนก่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ที่สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านศิลปกรรมซึ่งมีความหลากหลายและโดดเด่น ด้วยสังคมไทยในอดีตที่มีความผูกพันกับศาสนาพุทธซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ วัดต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีจึงกลายเป็นศูนย์รวมของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ที่เติบโตและงอกงามขึ้นจากฝีมือของช่างเมืองเพชรในแต่ละยุคสมัย (Thanarotrungrueng, Talalak, & Pirod, 2021) มีแผนขับเคลื่อนจังหวัดเพชรบุรีสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารของยูเนสโก มีแผนการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ร่วมมือและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกับหน่วยงานในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีรับผิดชอบด้านการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ส่วนสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นหน่วยงานแหล่งการเรียนรู้ด้านบริการสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่มีหน้าที่รวบรวม จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศให้เป็นระบบ และสร้างเครื่องมือช่วยค้นหาเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ ตลอดจนรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลสำคัญในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จึงได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีไว้ เพื่อให้บรรลุน้ำหนักในฐานะสถาบันบริการสารสนเทศ บรรลุความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตระหนักถึงความสำคัญและให้การสนับสนุนทั้งวิชาการเพื่อเป็นการอนุรักษ์ การจัดการข้อมูลต่าง ๆ และศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้ข้อมูลท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนคู่กับชุมชนต่อไป โดยเฉพาะการบูรณาการการเรียนการสอนทั้งการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นและรายวิชาการออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศจัดทำสารสนเทศท้องถิ่นเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับระบบสารสนเทศที่เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการประมวลผล เพื่อจัดเก็บข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันให้อยู่ในที่เดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลด้วย เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะ

ในยุคของสารสนเทศที่ฐานข้อมูลถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบสารสนเทศที่ทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

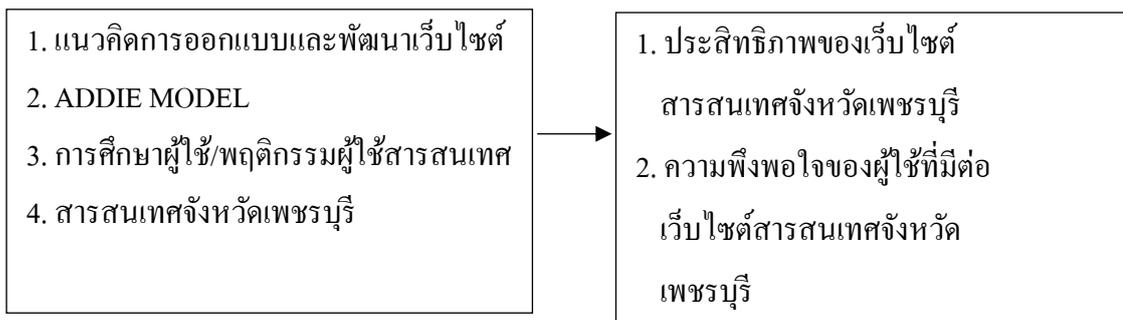
ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี โดยรวบรวมและวิเคราะห์เอกสาร รวมถึงพัฒนาเว็บไซต์เพื่อเป็นให้แก่แหล่งรวบรวมสารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ที่มีการจัดการสารสนเทศไว้เป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ นำเสนอสารสนเทศและการเข้าถึงได้ง่ายไม่ซับซ้อน เป็นประโยชน์ในการให้บริการเกี่ยวกับสารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี และสร้างองค์ความรู้ไม่ให้เลือนหายไปและสามารถส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่นให้เป็นมรดกของชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & development) โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานด้านการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ ทั้งในด้านการศึกษาผู้ใช้ที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้ใช้ โดยใช้ในแนวคิดของ ADDIE MODEL 5 ขั้นตอน ในการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Google site) นำไปสู่การพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา มี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการศึกษาประเมินประสิทธิภาพของเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้าน

เทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 1 คน ที่เป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาอย่างน้อย 5 ปี และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเว็บไซต์และการออกแบบสารสนเทศหรือที่เกี่ยวข้อง หรือผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ในการประเมินคุณภาพเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี และกลุ่มที่ 2 เป็นบุคคลทั่วไปที่ความพึงพอใจต่อเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรีที่ได้พัฒนาขึ้นและผ่านการประเมินคุณภาพแล้ว ได้เก็บข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ระหว่างวันที่ 1 มกราคม- 28 กุมภาพันธ์ 2568 ใช้สูตรคำนวณเพื่อกำหนดกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรแบบบังเอิญ (Accidental sampling) (Worakitkasemsakul, 2024) ได้มาซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความพึงพอใจ (เฉพาะผู้ที่เข้ามาใช้เว็บไซต์) จำนวน 369 คน

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน ขั้นตอนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ มีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินคุณภาพเว็บไซต์

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา ข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ทฤษฎี และรูปแบบการพัฒนาแผนผังเว็บไซต์ (Sitemap) โดยจัดทำเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี โดยดำเนินการพัฒนาตามขั้นตอนของ ADDIE MODEL 5 ขั้นตอน (Seels & Glasgow, 1998) ประกอบด้วย (ตามตารางที่ 1)

1) **ขั้นวิเคราะห์ (Analysis)** ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา การรวบรวม การจัดการข้อมูล และแบ่งแยกหมวดหมู่ สรุปประเด็นเนื้อหาที่ต้องการ ศึกษากระบวนการสร้างออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาเว็บไซต์ให้ตอบโจทย์ผู้ใช้งานจากประสบการณ์ผู้ใช้งานจริง (UX/UI)

2) **ขั้นการออกแบบ (design)** ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบเว็บไซต์ด้วยการร่างเค้าโครงหน้าเว็บไซต์ (Layout) เพื่อกำหนดการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในเว็บไซต์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนหัวของหน้าเว็บไซต์ (Website header) ส่วนของเนื้อหา (Body) ส่วนท้ายของหน้าเว็บไซต์ (Website footer) การออกแบบและจัดการส่วนที่ติดต่อกับผู้ใช้งานเว็บไซต์จัดเป็น 7 หมวดหมู่ที่สำคัญ ได้แก่ ข้อมูลจังหวัด สถานที่สำคัญ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต บุคคลสำคัญ โครงการพระราชดำริ และสารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี โดยกำหนดโทนสีที่เป็นสัญลักษณ์ของสารสนเทศหมวดหมู่เลือกใช้สีโทนต่าง ๆ ใช้ตัวอักษรที่อ่านง่าย สบายตา และมีความทันสมัยแบบไม่มีหัวตัวอักษร ในด้านเนื้อหาประกอบเว็บไซต์สารสนเทศเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบุรี มีในเอกสารต่าง ๆ ที่ถูกจัดเก็บไว้ในห้องสารสนเทศท้องถิ่น โดยผู้วิจัยทำการแบ่งเนื้อหา และรวบรวมข้อมูล ภาพประกอบต่าง ๆ นำมาออกแบบเนื้อหาและโครงสร้างเนื้อหาที่สัมพันธ์กัน

3) ขั้นการพัฒนา (Development) ผู้วิจัยพัฒนาเว็บไซต์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปแบบ (Google site) ใช้ระบบจัดการเว็บไซต์พื้นฐานและรองรับการนำเสนอเว็บไซต์บนอุปกรณ์ที่แตกต่าง กันได้ (responsive web)

4) ขั้นการนำไปใช้ (Implementation) ผู้วิจัยมีการทดสอบการทำงานของเว็บไซต์ อย่างต่อเนื่องเพื่อความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ดำเนินการปรับปรุงอัปเดต แก้ไขข้อผิดพลาดที่ เกิดขึ้นในการทดสอบการทำงานและนำเว็บไซต์เผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ในชื่อ โดเมนเนม

<https://sites.google.com/view/localpbu-phetchaburi/>

5) ขั้นการประเมินผล (Evaluation) ผู้วิจัยได้นำเว็บไซต์ที่พัฒนาเสร็จแล้ว

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์สารสนเทศ จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการทั้งหนังสือ ตำรา บทความวิชาการและบทความวิจัยทั้ง ในและ ต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับแนวประเมินประสิทธิภาพและคุณภาพของพัฒนาเว็บไซต์ต่าง ๆ มาตราฐานเว็บไซต์ภาครัฐ (Digital Government Development Agency (DGA), 2021) เพื่อนำมา สังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การได้มาซึ่งแบบประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์ ประกอบด้วยการประเมิน ประสิทธิภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบ ด้านเนื้อหา ด้านระบบนำทาง ด้านการรองรับการใช้งาน กับอุปกรณ์อื่น ๆ เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามเกณฑ์การ ประเมินตามวิธีของลิเคิร์ท (Srisaad, 2002) ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นข้อคำถามปลายเปิด

3. วิธีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เป็น ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 1 คน ทำการประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์ ตรวจสอบและได้ปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แบบประเมินมีค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 18 ข้อ ที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้จริง

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจของเว็บไซต์

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานด้านความพึงพอใจ พฤติกรรมผู้ใช้ และหลักการศึกษาวุฒิกรรมผู้ใช้ รวมถึงการออกแบบ และแนวคิดด้านการออกแบบประสบการณ์ ผู้ใช้ UX/UI จาก เอกสารทางวิชาการต่างๆ นำมาสังเคราะห์ข้อมูล

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามเลือกตอบในเรื่องของ เพศ อายุ การศึกษาและอาชีพ ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อ

เว็บไซต์ เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ได้แก่ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อยและพึงพอใจน้อยที่สุด ตามเกณฑ์การประเมินตามวิธีของลิเคิร์ต (Srisaad, 2002) มีการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของเนื้อหา ด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบของเว็บไซต์ และด้านความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นข้อคำถามปลายเปิด

3. วิธีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินแบบประเมินความพึงพอใจ ตรวจสอบและได้ปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 1 คน แบบประเมินมีค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ที่ระหว่าง 0.50-1.00 จำนวน 12 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน มีค่าความเชื่อมั่นของ แบบประเมิน (Reliability) ดำเนินการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.96 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 ขึ้นไป อยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้ สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้

3. การจัดเก็บข้อมูล การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูล จากนั้นได้นำเครื่องมือวิจัยนี้ยื่นเสนอขอรับการพิจารณารับรองการวิจัยในมนุษย์ ดังนี้

3.1 การประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์ ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลการประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คนทราบ ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์โดยใช้ กูเกิลฟอร์ม (Google form) ระหว่างเดือนธันวาคม 2567

3.2 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยนำแบบประเมินความพึงพอใจ โดยใช้ กูเกิลฟอร์ม (Google form) ร่วมกับเว็บไซต์ ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 มกราคม – 28 กุมภาพันธ์ 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์ ประกอบด้วยการประเมินประสิทธิภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบ ด้านเนื้อหา ด้านระบบนำทาง ด้านการรองรับการใช้งานกับอุปกรณ์อื่น ๆ เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ประกอบด้วย 5 หมายถึง มี

ประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง มีประสิทธิภาพในระดับมาก 3 หมายถึง มีประสิทธิภาพในระดับปานกลาง 2 หมายถึง มีประสิทธิภาพในระดับน้อย และ 1 หมายถึง มีประสิทธิภาพในระดับน้อยที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใช้การวิเคราะห์นำเสนอใน รูปแบบความเรียง

4.2 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่และ ร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ เป็นแบบประเมินมาตราส่วน ประมาณ ค่า 5 ระดับ (Rating scale) ประกอบด้วย 5 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับมาก 3 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับปานกลาง 2 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับน้อยและ 1 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์นำเสนอในรูปแบบความเรียง

ตารางที่ 1 รายละเอียดการพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้ ADDIE MODEL 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการพัฒนาเว็บไซต์ ADDIE MODEL	แนวคิด หรือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	การดำเนินงาน	ผลลัพธ์ที่ได้
ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis)	- แนวคิด หรือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น - มาตรฐานเว็บไซต์ภาครัฐ - แนวคิดการออกแบบสารสนเทศ	1. ทำศึกษาเอกสารและสังเคราะห์วิเคราะห์เนื้อหา จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยบูรณาการกับรายวิชาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. ทำการศึกษาแนวคิดการออกแบบและ พัฒนาเว็บไซต์ เพื่อให้	1. ได้ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ วิเคราะห์เนื้อหา 2. กำหนดขอบเขตการพัฒนาเว็บไซต์ กำหนดเค้าโครงและเนื้อหาเบื้องต้น เพื่อสอดคล้องกับการบรรจุข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี 3. การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาเว็บไซต์ ตั้งแต่กระบวนการเลือกซอฟต์แวร์ที่จะใช้พัฒนา การ

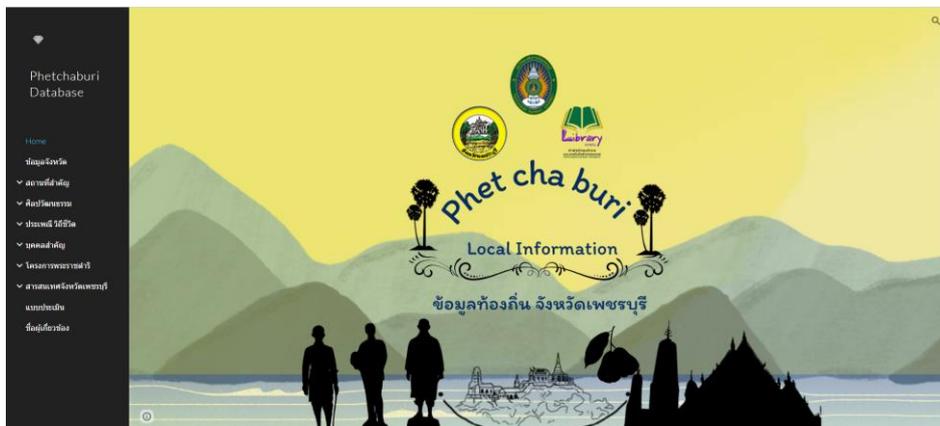
ขั้นตอนการพัฒนา เว็บไซต์ ADDIE MODEL	แนวคิด หรือ ทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง	การดำเนินงาน	ผลลัพธ์ที่ได้
	การออกแบบ ประสบการณ์ ผู้ใช้	เกิดประสิทธิภาพต่อ ผู้ใช้งาน	กำหนดรูปแบบเว็บไซต์ สีและ ตัวอักษร
ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ (Design)	- แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการ ออกแบบ เว็บไซต์ - เทคนิค SEO	1. การออกแบบเค้า โครงหน้าเว็บไซต์ การกำหนดจัดวาง เนื้อหา 2. การออกแบบผัง เว็บไซต์และการ เชื่อมโยงเนื้อหา 3. การออกแบบงาน กราฟิกและคอนเทนต์ ต่างๆ ที่จะนำลงใน เว็บไซต์	1. เค้าโครงเว็บไซต์หน้าแรก และหน้าเนื้อหาเป็นลักษณะ เปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาของ ข้อมูล 2. ได้ระบบนำทางที่กำหนดให้ ปรากฏเพียงส่วนด้านข้างของ หน้าเว็บไซต์ทุกหน้า เลือกใช้คำ กระทัดรัด กระชับ และสื่อ ความหมายชัดเจน 3. เลือกใช้สีเหลือง ฟันสีขาว และเฉดสีต่างๆ ในการนำเสนอ หัวข้อต่าง ๆ 4. เลือกใช้ตัวอักษร Prompt ทำ ให้เว็บไซต์ดูทันสมัย สวยตา และอ่านเนื้อหาได้ชัดเจน 5. ได้ภาพส่วนหัวเว็บไซต์ (Banner) และภาพสื่อสัญลักษณ์ แทนเนื้อหาประกอบในส่วน ขยายการเชื่อมโยงเพิ่มเติม
ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development)	แนวคิดการ พัฒนา Google site	1. ใช้โปรแกรม สำเร็จรูปเพื่อการ พัฒนาเว็บไซต์ (Google site)	ได้เว็บไซต์ที่สมบูรณ์ ระบบ บริหารจัดการหลังบ้านที่ง่ายต่อ การใช้งานสำหรับ ผู้ดูแลระบบทั่วไป

ขั้นตอนการพัฒนา เว็บไซต์ ADDIE MODEL	แนวคิด หรือ ทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง	การดำเนินงาน	ผลลัพธ์ที่ได้
		2. ใช้โปรแกรมต่างๆ ทำกราฟิกเพื่อสร้าง ความสวยงาม และ ดึงดูดสายตาด้วย ภาพประกอบต่าง ๆ	
ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation)	ผลที่ได้รับใน การนำไปใช้งาน ผ่านระบบ เครือข่าย อินเทอร์เน็ต ผ่านโปรแกรม แสดงผลเว็บไซต์ (Web browser)	1. นำเว็บไซต์ขึ้น ระบบออนไลน์ ทดสอบการใช้งาน ระบบ ทั้งการปรับปรุง ระบบ 2. ปรับปรุง พัฒนา และแก้ไขอย่าง ต่อเนื่อง	1. นำเว็บไซต์ออนไลน์ โดยใช้ URL: https://sites.google.com/view/localpbu-phetchaburi/ 2. เว็บไซต์สามารถใช้งานได้ อย่างต่อเนื่องโหลดภาพเร็ว เพิ่ม เนื้อหาได้ และนำสื่อใส่ได้ 3. เว็บไซต์สามารถแสดงผลได้ ทุกอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งสมาร์ต โฟน แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์ ทั่วไป
ขั้นตอนที่ 5 การประเมิน (Evaluation)	- ประเมิน คุณภาพของ เว็บไซต์ - แนวคิดและ ทฤษฎีเกี่ยวกับ ความพึงพอใจ	1. ประเมิน ประสิทธิภาพเว็บไซต์ โดย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน (ประเมิน 4 ด้าน) ได้แก่ ด้านการ ออกแบบด้านเนื้อหา ด้านระบบนำทาง และ การรองรับการใช้งาน กับอุปกรณ์อื่นๆ	1. เว็บไซต์มีประสิทธิภาพอยู่ใน ระดับมาก โดยเฉพาะการรองรับการใช้ งานกับอุปกรณ์ อื่นที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ได้ จริงทุกอุปกรณ์ 2. ผู้ใช้เว็บไซต์มีความพึงพอใจ ในระดับมาก โดยด้านที่พึง พอใจมากที่สุด เป็นด้านการ ออกแบบและการจัดรูปแบบ เว็บไซต์

ขั้นตอนการพัฒนา เว็บไซต์ ADDIE MODEL	แนวคิด หรือ ทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง	การดำเนินงาน	ผลลัพธ์ที่ได้
		2. ประเมินศึกษาความ พึงพอใจของผู้ใช้งาน ที่มีต่อเว็บไซต์	3. สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี สามารถใช้เว็บไซต์เพื่อ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารได้ด้วย ตนเอง ตัวระบบเว็บไซต์ใช้งาน ง่าย จึงเป็นช่องทางในการ เผยแพร่ข้อมูล สารสนเทศ และ แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างความ น่าเชื่อถือ

ทั้งนี้ผลการวิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ได้รับการออกแบบเค้าโครงเว็บไซต์ (Layout) ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนหัวของหน้าเว็บไซต์ (Website header) ประกอบด้วย ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัด เมนูต่าง ๆ ในเว็บไซต์ และภาพประกอบเว็บไซต์ (Banner) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ส่วนหัวของหน้าเว็บไซต์ (Website header)

ส่วนที่ 2 ส่วนของเนื้อหา (Website body) ประกอบด้วย ภาพการนำเสนอข้อมูล (Banner) เช่น สารสนเทศในเรื่องต่างๆ สื่อวีดิทัศน์ที่น่าสนใจ และการติดต่อสอบถาม สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ส่วนของเนื้อหา (Website body)

ส่วนที่ 3 ส่วนท้ายของหน้าเว็บไซต์ (Website footer) ประกอบด้วย แอปพลิเคชันต่างๆ ที่อยู่ของเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี และส่วนของข้อมูลลิขสิทธิ์ของผู้พัฒนา เว็บไซต์ ดังภาพที่ 4

ข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดเพชรบุรี

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

38 ม.8 ต.นาุ้ง อ.เมือง จ.เพชรบุรี 76000

เบอร์โทร : 032-708609

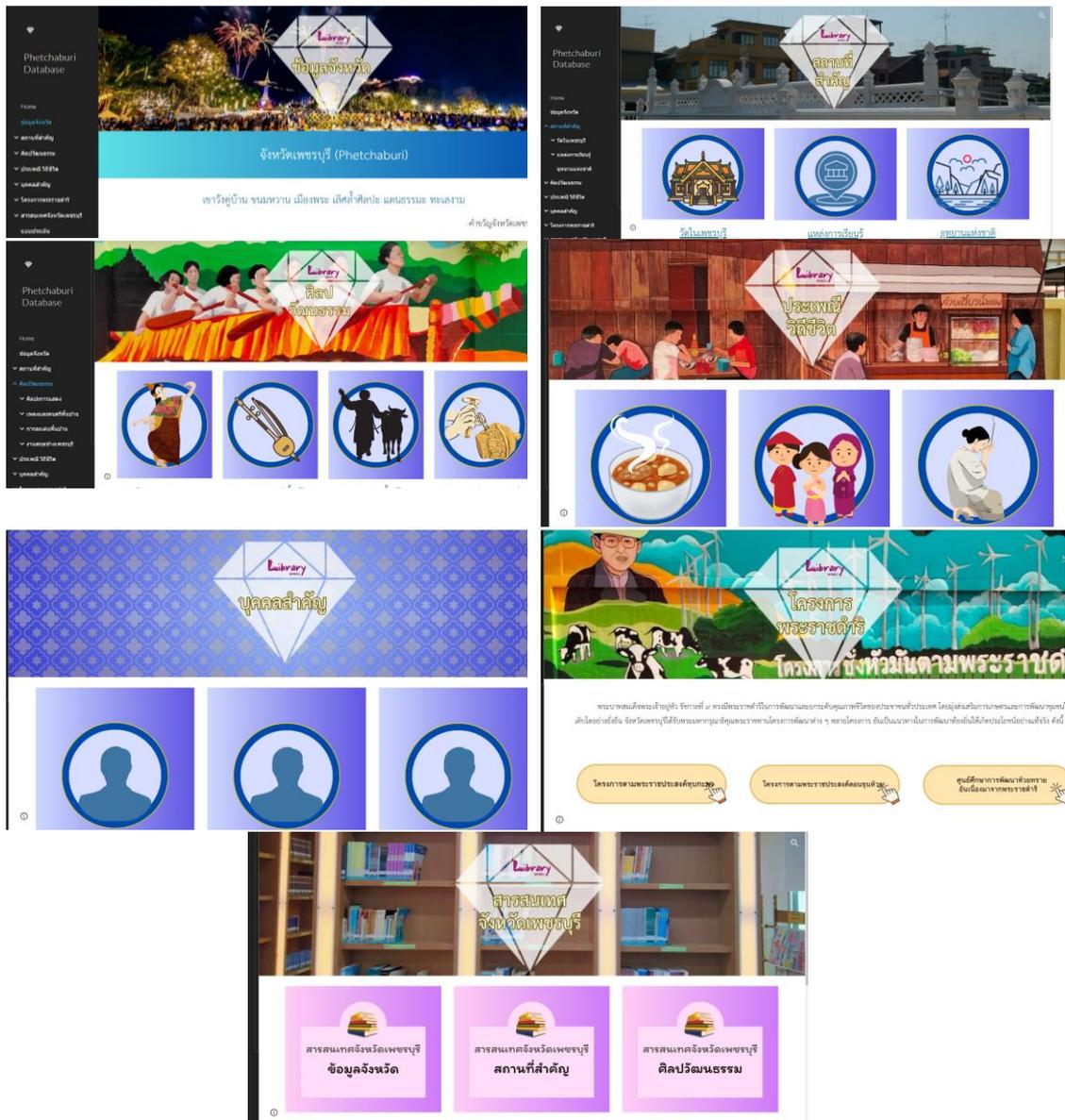
ภาพที่ 4 ส่วนท้ายของหน้าเว็บไซต์ (Website footer)

ด้านการออกแบบเว็บไซต์ เลือกใช้ตัวอักษรที่ทันสมัย อ่านง่าย โดยใช้รูปแบบตัวอักษร Prompt เป็น ตัวอักษรให้ใช้บริการ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายจาก Google font การเลือกใช้สีที่เป็นเอกลักษณ์ของเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ สีเหลือง สีน้ำเงิน สีดำ หัวข้อใหญ่และสำคัญจะเลือกใช้สีน้ำเงิน และเนื้อหาจะให้สีน้ำเงิน ด้วยเพราะพื้นหลังของเว็บไซต์เป็นสีขาว สีจึงไม่กลมกลืนระหว่างพื้นหลังและ ตัวหนังสือ และใช้ และเฉดสีต่างๆ ในการนำเสนอหัวข้อต่าง ๆ ในเว็บไซต์

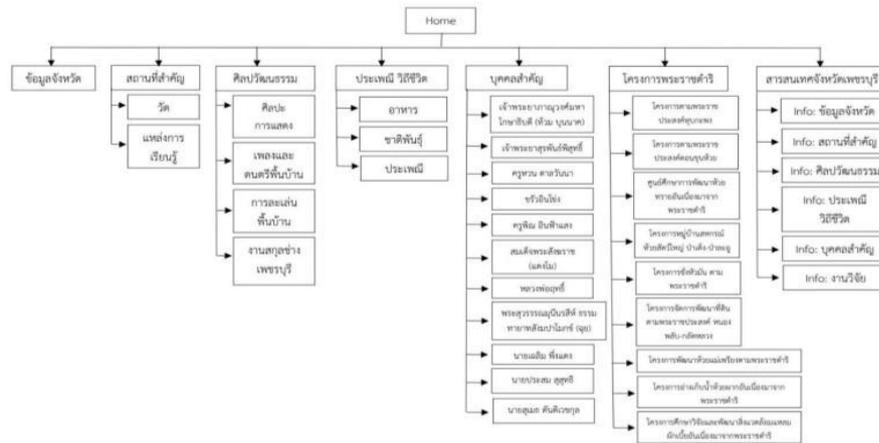
ด้านเนื้อหาที่นำเสนอ มีเนื้อหาเบื้องต้นโดยอ้างอิงมาตรฐานเว็บไซต์ภาครัฐ (สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Digital Government Development Agency, 2021) เป็นหลัก ประกอบด้วย ข้อมูลจังหวัด สถานที่สำคัญ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต บุคคลสำคัญ โครงการพระราชดำริ และสารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ตลอดจนเนื้อหาเพิ่มเติมต่าง ๆ เช่น สื่อเสียงและสื่อวีดิทัศน์ การบริการข้อมูล ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ในการนำเสนอเนื้อหาที่มีภาพประกอบที่สอดคล้องกับเนื้อหาจัดเรียงอย่างเป็น ระบบ แบ่งสัดส่วนพื้นที่การนำเสนอตามการกำหนดเค้าโครงเส้น (Layout guide) เพื่อการค้นหาที่ง่าย

ด้านระบบนำทาง สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี มีเมนูระบบนำทางที่เชื่อมโยงเนื้อหาได้ถูกต้อง รวดเร็ว ไม่ซับซ้อน ได้รับการวิเคราะห์และจัดระบบการนำเสนอสารสนเทศในหัวข้อ ที่เกี่ยวข้องของหมวดหมู่เมนูนั้น ๆ และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาทั้งภายใน ภายนอก และสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ได้ เช่น ยูทูป (Youtube) หรือ เฟซบุ๊กเพจ (Facebook page) ได้

ด้านการรองรับการใช้งานกับอุปกรณ์อื่น ๆ ด้วย สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี พัฒนาด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Google site ทำให้สามารถรองรับการใช้งานในรูปแบบของอุปกรณ์อื่นๆ ทั้งในระบบปฏิบัติการ IOS และ Android ระบบของเว็บไซต์มีการทดสอบการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความสมบูรณ์และลดความผิดพลาดในการใช้งานระบบ นำขึ้นสู่ระบบออนไลน์ในด้วยชื่อโดเมนเนม URL : <https://sites.google.com/view/localpbu-phetchaburi/>

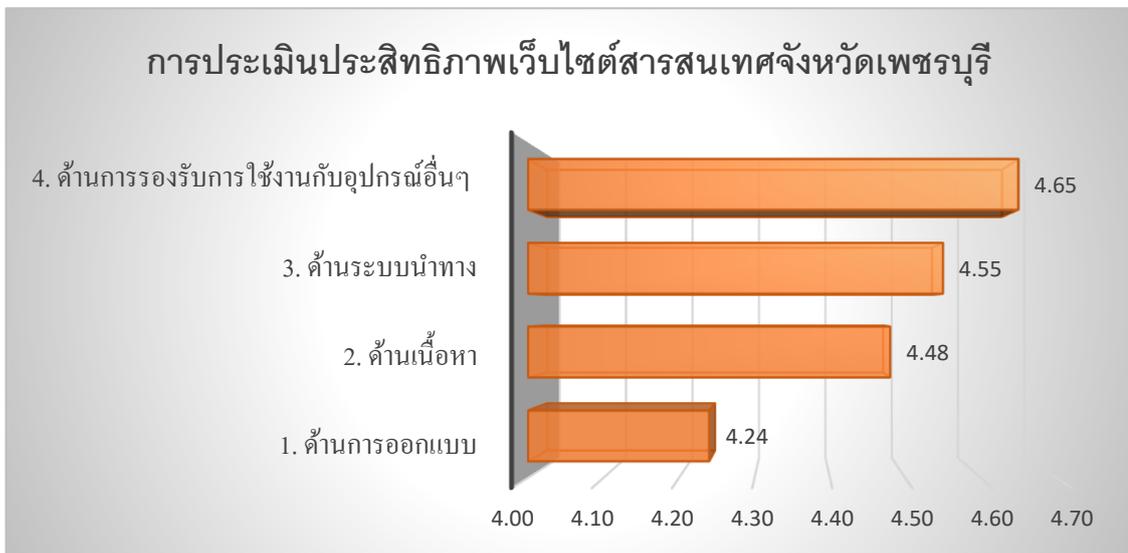

ภาพที่ 5 ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์

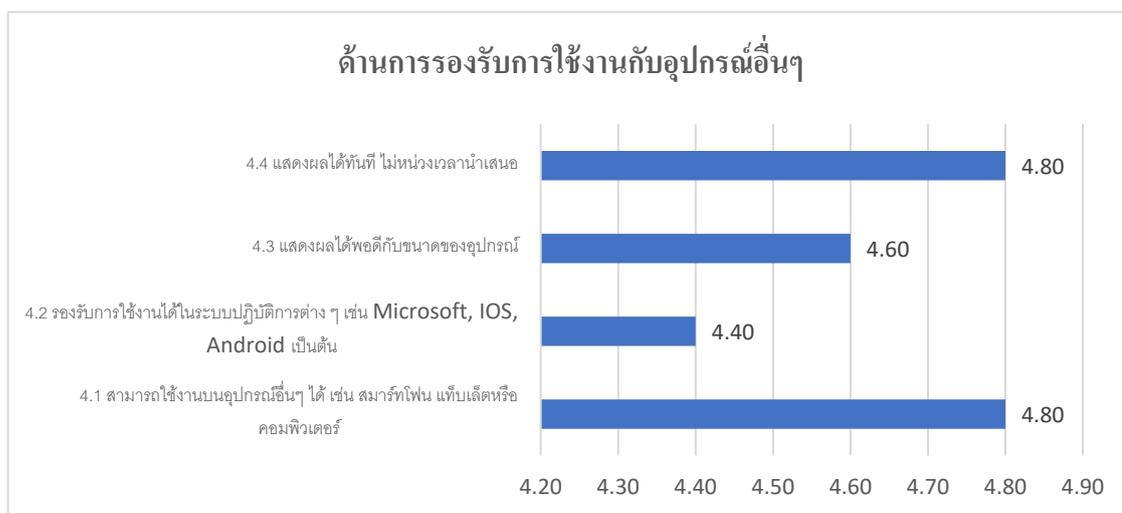

ภาพที่ 6 โครงสร้างเว็บไซต์

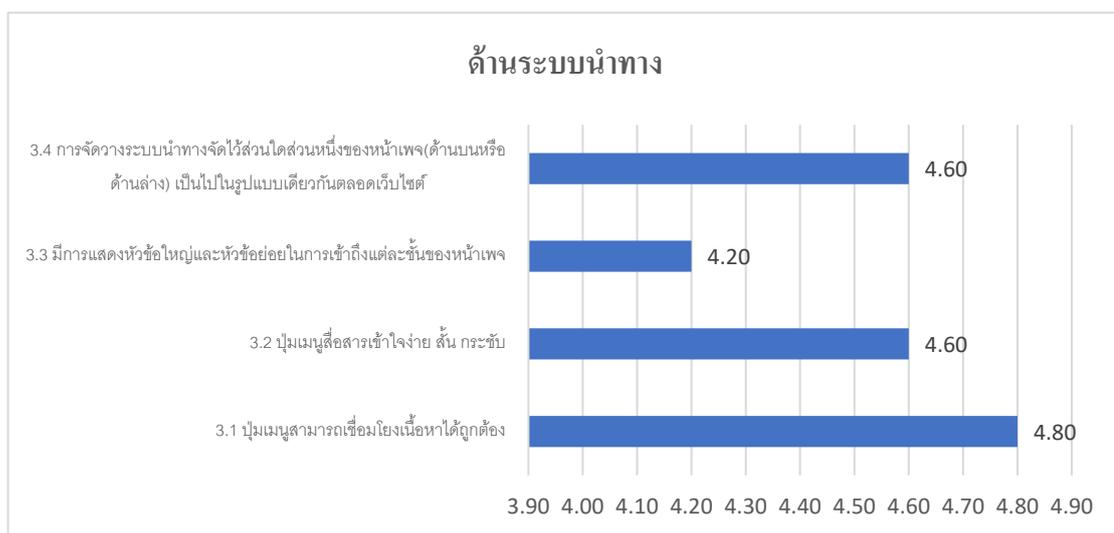
2. การประเมินประสิทธิภาพเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$) มีประสิทธิภาพมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรีมีประสิทธิภาพมากที่สุดในด้านการรองรับการใช้งานกับอุปกรณ์อื่น ๆ ($\bar{x} = 4.65$) รองลงมา คือ ด้านการนำทาง ($\bar{x} = 4.55$) ด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 4.48$) และน้อยที่สุดคือ ด้านการออกแบบ ($\bar{x} = 4.24$) ตามลำดับ ซึ่งแยกเป็นรายด้านตามกราฟ ดังนี้

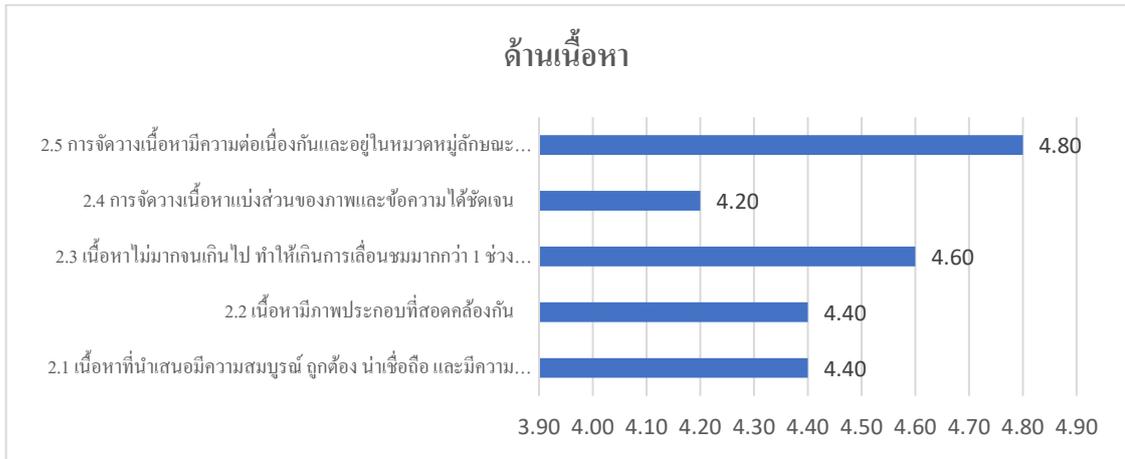
ด้านการรองรับการใช้งานกับอุปกรณ์อื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเว็บไซต์สามารถใช้งานบนอุปกรณ์อื่น ๆ ได้ เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ และแสดงผลได้ทันที ไม่หน่วงเวลานำเสนอ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) รองลงมาได้แก่ แสดงผลได้พอดีกับขนาดของอุปกรณ์ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.60$) และรองรับการใช้งานได้ในระบบปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น Microsoft, IOS, Android เป็นต้น มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$) ตามลำดับ แยกรายละเอียดตามกราฟ ดังนี้

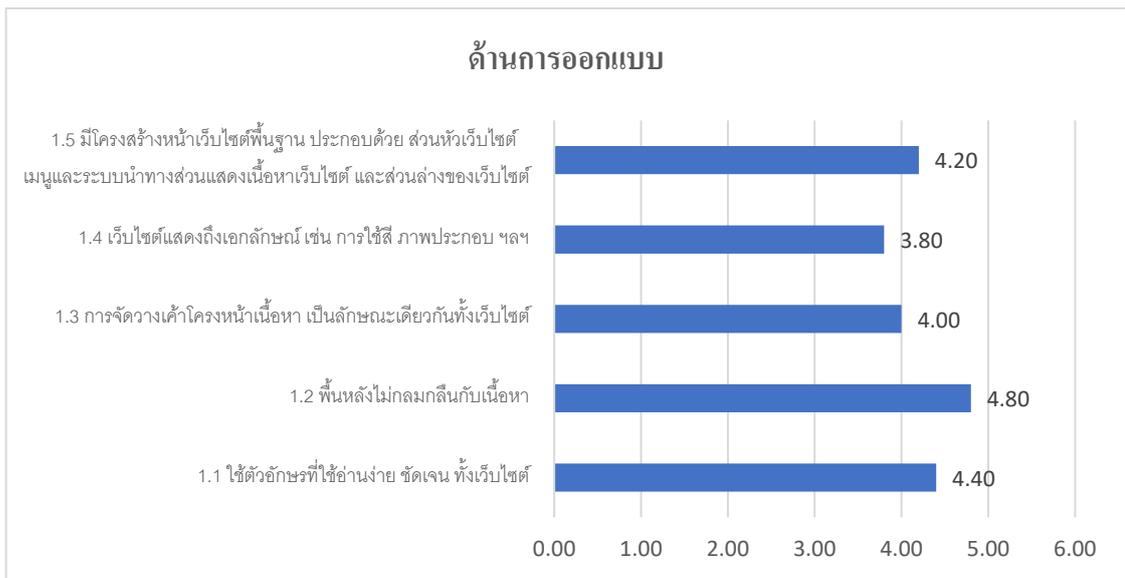
ด้านระบบนำทาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.55$) พบว่า ปุ่มเมนูสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาได้ถูกต้อง ($\bar{x} = 4.80$) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ปุ่มเมนูสื่อสารเข้าใจง่าย ล้วน กระชับและการจัดวางระบบนำทางจัดไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งของหน้าจอ (ด้านบนหรือด้านล่าง) เป็นไปในรูปแบบเดียวกันตลอดเว็บไซต์ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) และ มีการแสดงหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อยในการเข้าถึงแต่ละชั้นของหน้าจอ มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) ตามลำดับ แยกรายละเอียดตามกราฟ ดังนี้

ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$) พบว่า การจัดวางเนื้อหามีความต่อเนื่องกัน และอยู่ในหมวดหมู่ลักษณะเดียวกัน มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) รองลงมา ได้แก่ เนื้อหาไม่มากจนเกินไป ทำให้เกิดการเลื่อนชมมากกว่า 1 ช่วงหน้าจอ ($\bar{x} = 4.60$) น้อยที่สุดคือ การจัดวางเนื้อหาแบ่งส่วนของภาพและข้อความได้ชัดเจน ($\bar{x} = 4.20$) ตามลำดับ แยกรายละเอียดตามกราฟ ดังนี้

ด้านการออกแบบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$) พบว่า เว็บไซต์มีพื้นหลังไม่กลมกลืนกับเนื้อหา มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) รองลงมาเป็นการใช้ตัวอักษรที่ใช้อ่านง่าย ชัดเจน ทั้งเว็บไซต์ ($\bar{x} = 4.40$) และน้อยที่สุดคือ เว็บไซต์แสดงถึงเอกลักษณ์ เช่น การใช้สี ภาพประกอบ ฯลฯ มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$) ตามลำดับ แยกรายละเอียดตามกราฟ

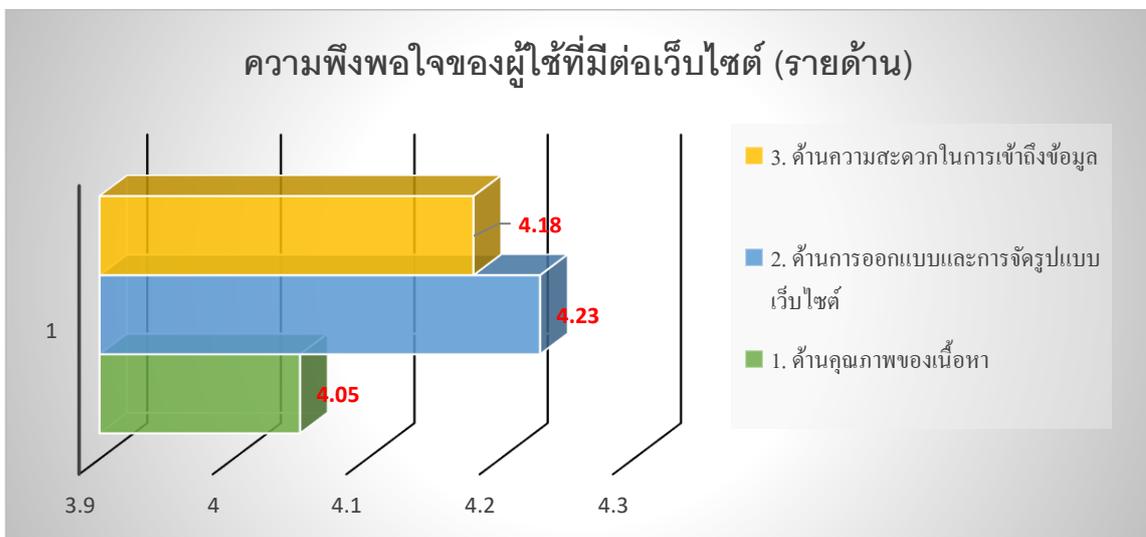

3. ความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศ จังหวัดเพชรบุรี สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มี 2 ส่วน ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศ จังหวัดเพชรบุรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

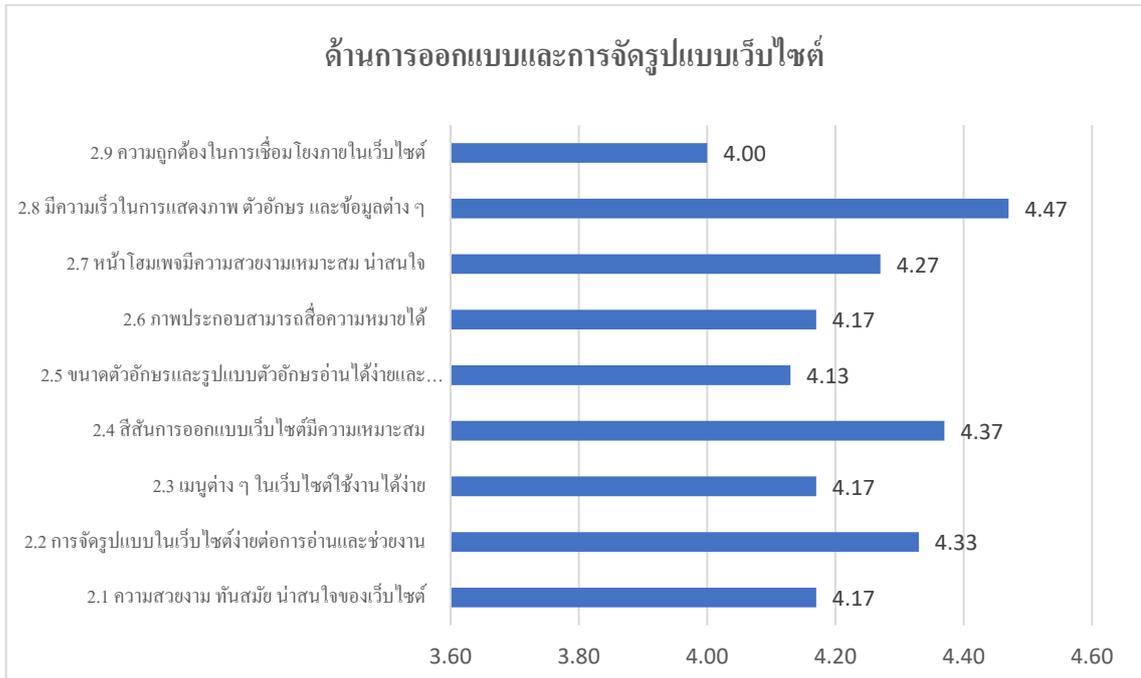
ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 369 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 66.40 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 33.88 รองลงมาอายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 31.98 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 17.62 และต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.84 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ระดับปริญญาตรี จำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 83.74 รองลงมาระดับปริญญาโท จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 14.63

และระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 6 คน จำนวน 1.63 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานราชการ/พนักงานของรัฐ/ลูกจ้างของรัฐ จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 45.80 รองลงมา เป็นพนักงานเอกชน จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 32.79 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 11.65 และอื่นๆ ได้แก่ ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.76

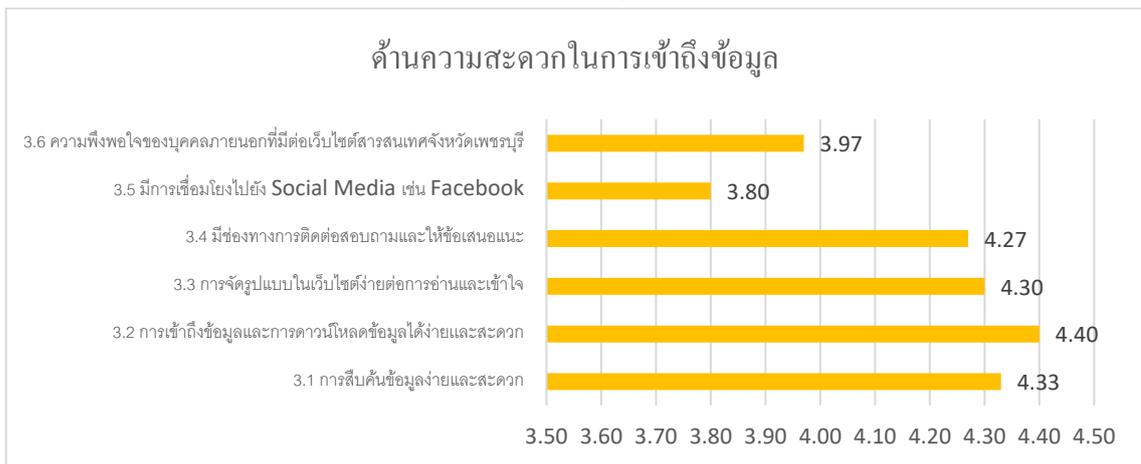
ความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบเว็บไซต์มีความพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.23$) รองลงมาคือ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล ($\bar{x} = 4.18$) และน้อยที่สุดคือ ด้านคุณภาพของเนื้อหา ($\bar{x} = 4.05$) ตามกราฟ

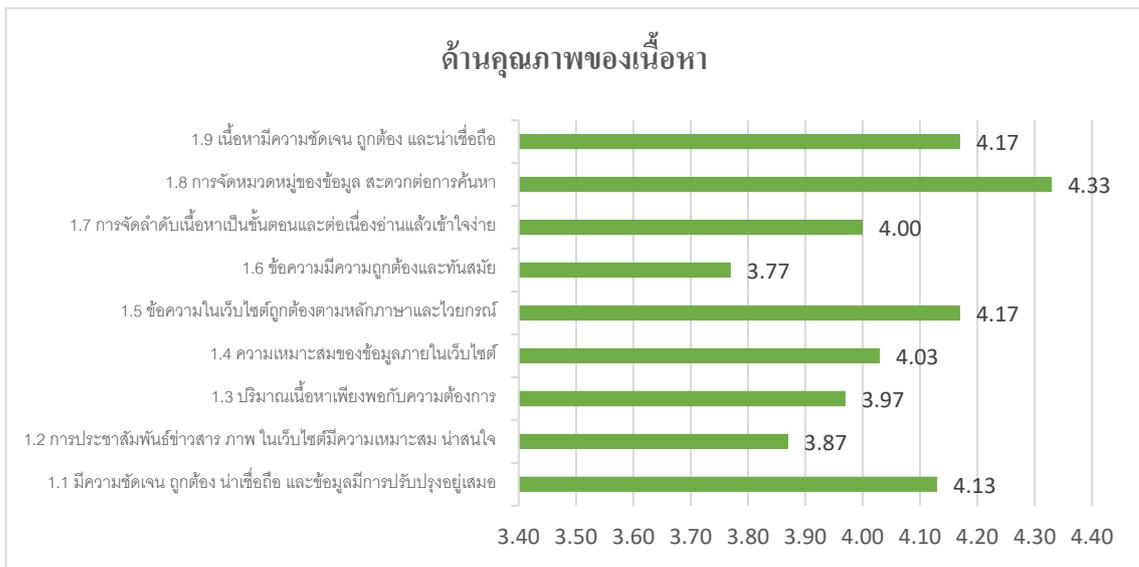
ด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบเว็บไซต์ พบว่า ผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อความเร็วในการแสดงผล ภาพ ตัวอักษร และข้อมูลต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$) รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ สีสันทนาการออกแบบเว็บไซต์มีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.37$) และน้อยที่สุดคือ ความถูกต้องในการเชื่อมโยงภายในเว็บไซต์ ($\bar{x} = 4.00$) ตามลำดับ ตามกราฟ

ด้านความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดพบว่า ผู้ใช้งานส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลและการดาวน์โหลดข้อมูลได้ง่ายและสะดวก ($\bar{x} = 4.40$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การสืบค้นข้อมูลง่ายและสะดวก ($\bar{x} = 4.33$) อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุดคือ ความพึงพอใจของบุคคลภายนอกที่มีต่อเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ($\bar{x}=3.80$) ตามลำดับ ตามกราฟ

ด้านคุณภาพของเนื้อหา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดพบว่าการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล สะดวกต่อการค้นหา ($\bar{x}=4.33$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ เนื้อหาที่มีความชัดเจน ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ ($\bar{x}=4.17$) ข้อความในเว็บไซต์ถูกต้องตามหลักภาษาและไวยากรณ์ ($\bar{x}=4.17$) อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุดคือ ความพึงพอใจคือการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ภาพ ในเว็บไซต์มีความเหมาะสม น่าสนใจ ($\bar{x}=3.87$) ตามลำดับ ตามกราฟ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี ที่ได้รับการพัฒนาเว็บไซต์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Google site) ใช้แนวคิดการพัฒนาเว็บไซต์ ADDIE MODEL 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้และการประเมินผล โดยมีการออกแบบเว็บไซต์ต้องคำนึงถึงประกอบข้อกำหนดมาตรฐานเว็บไซต์ภาครัฐของสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (Digital Government Development Agency, 2021) ตลอดจนการใช้งานได้ง่าย ทั้งการสร้างหน้าโฮมเพจที่ไม่มีเมนูซ้อน มีการจัดหมวดหมู่ของเว็บไซต์ได้อย่างชัดเจน การใช้แบนเนอร์เพื่อสร้างความน่าสนใจของเว็บไซต์ และการใช้คำสั้นกระชับในการสร้างเมนูต่าง ๆ เพื่อให้สื่อและเข้าถึงหน้าต่าง ๆ ได้อย่างง่าย ใช้หลักการของการพัฒนาเว็บไซต์ในรูปแบบ Responsive web design ส่งผลให้เว็บไซต์สามารถแสดงผลในอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีทั้งสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ ผู้ดูแลเว็บไซต์สามารถใช้เว็บไซต์ได้ทันทีด้วย ด้วยระบบหลังบ้านและรูปแบบการใช้งานที่ง่าย ไม่ต้องใช้เวลาเรียนรู้มาก ดังนั้น Responsive web design จะเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนการพัฒนาเว็บไซต์ที่สร้างประสิทธิภาพการใช้งานอย่างหลากหลายไป โดยเฉพาะอุปกรณ์อย่างแท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟนในปัจจุบันและอุปกรณ์ในอนาคตได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของฉิมชนันท์ จงใจสิทธิ์ (Chongchaisit, 2017) โดยระบุว่า การออกแบบและพัฒนานั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน เพื่อนำไปกำหนดรูปแบบของเว็บไซต์ที่มีผลต่อการจัดระบบหมวดหมู่เว็บไซต์อย่างมีคุณภาพ การเลือกใช้ภาพ สี ตัวอักษรเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และที่สำคัญที่สิ่งหนึ่งคือเนื้อหาหน้าแรกควรเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจและดึงดูดผู้เข้าชมเว็บไซต์ สร้างความสมดุลระหว่าง

ภาพและข้อความให้หลังตัว ใช้ภาพในการดึงดูดให้มากขึ้นและสอดคล้องกับเกียรติศักดิ์ มุขสิกรัตน์ (Muksikarat, 2016) ที่ระบุว่าจะต้องคำนึงถึงความหลากหลายของผู้ใช้งานทุกรูปแบบ ทุกอุปกรณ์ ดังนั้น Responsive web จะเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนการพัฒนาเว็บไซต์ที่สร้างประสิทธิภาพการใช้งานอย่างหลากหลายไปโดยเฉพาะอุปกรณ์อย่างแท็บเล็ต หรือสมาร์ตโฟน และเว็บไซต์ที่จัดทำขึ้นมีการออกแบบแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดหรือหน่วยงาน เช่น การใช้โทนสีในลักษณะต่างๆ แบ่งแยกประเภทของเนื้อหาทั้งเว็บไซต์โดยเน้น โทนมืดต่าง ๆ เพิ่มเติมประเภทของเนื้อหานั้น สอดคล้องกับงานนฤมล อินทริรักษ์ (Intirak, 2019) การใช้ภาพประกอบ เนื้อหาที่สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหา การใช้รูปแบบตัวอักษรที่อ่านง่ายและเน้นความทันสมัย รวมถึงการจัดวางเค้าโครงหน้าเนื้อหาที่เป็นลักษณะเดียวกันตลอดทั้งเว็บไซต์ ส่งผลให้เว็บไซต์เกิดความสวยงาม มีระเบียบ เป็นไปตามมาตรฐานการออกแบบพื้นฐาน อีกทั้งยังบอกถึงอัตลักษณ์หน่วยงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของวิภาวี เทียนทอง (Tiantong, 2015) กล่าวว่า เว็บไซต์ที่มีประสิทธิภาพที่ดี จะต้องมีการออกแบบเพื่อสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ (Identity) คือต้องออกแบบเพื่อแสดงถึงความ เป็นเอกลักษณ์ขององค์กรทั้งชุดสี ตัวอักษร รูปภาพกราฟิก เป็นสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์สื่อถึงตัว องค์กรและหน่วยงาน

2. ประสิทธิภาพของเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี สามารถอภิปรายผล ด้านการรองรับการใช้งานกับอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นเว็บไซต์ที่พัฒนาจากโปรแกรมสำเร็จ Google sites ซึ่งรองรับการแสดงผลด้วยรูปแบบ Responsive web design ดังนั้นเว็บไซต์จะสามารถใช้งานบนอุปกรณ์อื่น ๆ ได้ เช่น สมาร์ตโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ รองรับการใช้งานทุกได้ทุกระบบปฏิบัติการ เช่น Microsoft, IOS, Android เป็นต้น แสดงผลได้พอดีกับขนาดของอุปกรณ์ต่าง ๆ อีกทั้งนำเสนอข้อมูลได้รวดเร็วทันทั่วทั้งที่ สอดคล้องกับแนวคิดของเบเดอร์ และ ฮัมมูรี (Bader & Hammouri, 2016) กล่าวว่า การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ที่ใช้รูปแบบ ของ Responsive web design จะช่วยเกิดการตอบสนองต่อการใช้งานของผู้ใช้งานมากที่สุด ตลอดจนการเผยแพร่เนื้อหา เว็บไซต์สามารถปรับแต่งและย่อขนาดอัตโนมัติเพื่อให้สามารถอ่านได้อย่างง่ายในแต่ละอุปกรณ์ อีกทั้งยังตอบสนองการส่งภาพต่างๆ ที่นำเสนอข้อมูลเนื้อหา ใช้วิธีแบนด์วิดท์ (Bandwidth) ประหยัดเวลาในการเรียกดู โดยเฉพาะภาพและเนื้อหาที่จะต้องกำหนดมาตรฐานความละเอียดการ นำเสนอได้ทันทั่วทั้งด้วย

3. ความพึงพอใจของผู้ใช้เว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เป็นเพราะเว็บไซต์ดังกล่าวมีออกแบบเว็บไซต์เป็นไปตามพื้นฐานแนวคิดการออกแบบและพัฒนา เว็บไซต์ ทั้งในด้านการใช้สี การจัดวางเนื้อหา และการนำเสนอภาพประกอบ รวมถึงการรองรับการใช้งานทุกอุปกรณ์แสดงผล ส่งผลให้ผู้ใช้งานเว็บไซต์สามารถเข้าถึงเว็บไซต์ด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังใช้รูปแบบเว็บไซต์ Responsive web design เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเว็บไซต์แบบใหม่รองรับ

รองรับการใช้งานทุกได้ทุกระบบปฏิบัติการและทุกอุปกรณ์การแสดงผลต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้ใช้เว็บไซต์มีความพึงพอใจต่อการใช้เว็บได้ทุกรูปแบบ และมีการเชื่อมโยงข้อมูลเว็บไซต์ไปยังสื่อต่างๆ ที่ให้ประโยชน์ มีความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ยังขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร สอดคล้องกับสุจิตรา ค้างทอง (Duangthong, 2021) ให้ประเด็นของการเผยแพร่ ข่าวสารข้อมูลผ่านบริการเว็บไซต์ ถ้ามีการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้งานเว็บไซต์ได้อย่างหลากหลายและมีความน่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับอัครมเดช เตชะสพิธิษฐ์ และคณะ (Techasphisit, Kachenthraphan, & Sutthiyothin, 2019) กล่าวว่า การออกแบบเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ระบบ Content management system ของ Google sites ซึ่งง่ายต่อการออกแบบและปรับปรุงแก้ไข รวมถึงการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องสิ่งต่างๆ ของเว็บไซต์จะไม่หายไปจากระบบ และสามารถส่งต่อความเป็นเจ้าของให้กับผู้อื่นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยสามารถนำแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศจังหวัดเพชรบุรีไปใช้ในการประชาสัมพันธ์เชิงศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์ให้กับนักท่องเที่ยวเชิงลึก ตลอดจนบุคคลทั่วไปให้ได้รับรู้จักและเป็นการเผยแพร่ข้อมูลให้ทราบเพื่อตอบโต้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเรื่องต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำระบบฐานข้อมูลเข้าไปในการพัฒนาเว็บไซต์ที่เน้นด้านการท่องเที่ยว เช่น ระบบคลังข้อมูลภาพกิจกรรม เพื่อเป็นการเพิ่มฟังก์ชันที่น่าสนใจ และหลากหลายต่อการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ

2.2 ควรมีการสำรวจข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ เช่น หน่วยงานราชการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้นและจัดทำเว็บไซต์เป็นภาษาอังกฤษ จะช่วยให้ผู้ที่สนใจชาวต่างชาติได้รับรู้ข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ที่ถูกต้องได้ในอนาคต

References

- Bader, W., & Hammouri, A. (2016). Responsive web design techniques. *International Journal of Computer Applications*, 150(2), 18-27. <https://doi.org/10.5120/ijca2016911463>
- Chongchaisit, N. (2017). Development of a public relations website for Tai Dam cultural village. Ban Napanart, Tumbon Kaokaew, Aumphoe Chiangkhan, Loei province. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 36(3), 33-47. <https://hujmsu.msu.ac.th/Eng/> [In Thai]

- Committee for Documentation and Archives. (2001). *Culture, historical development, identity, and wisdom of Phetchaburi province*. The Fine Arts Department. [In Thai]
- Dangsakul, K., Thamma-apipon, S., & Panthawan, A. (2021). The development of information system for knowledge management on local culture of Silanee Sub-District, Nong District, Nong Wua SO Province, Udon Thani by web application. *Santapol College Academic Journal*, 7(2), 146-154.
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/scaj/article/view/250405>[In Thai]
- Digital Government Development Agency. (2021). *Government website standard version 2.0*. <https://shorturl.asia/LbC3j> [In Thai]
- Duangthong, S. (2021). Factors affecting user satisfaction with the website of the Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. *Journal of Professional Routine to Research*, 8(2), 25-35. [In Thai]
<https://rasen.mahidol.ac.th/ojs/index.php/JPR2R/article/view/38/39> [In Thai]
- Intirak, N. (2019). *Research and develop parallax website His Majesty the King's 80th Birthday Anniversary Hall (5th December 2007)*. [Master's thesis]. Maha Sarakham Rajabhat University. [In Thai]
- Jetsadawiroj, S. (2014). *Integrated learning management*.
http://www.edu.ru.ac.th/images/edu_files/Integrated_Instruction.pdf [In Thai]
- Khamhom, C. (2023). Management of local information resources of local rice in Surin Province. *Journal of Management Science Research, Surindra Rajabhat University*, 7(3), 180-194.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jmsr/article/view/263560/178935> [In Thai]
- Muksikarat, K. (2016). *Applying the concept of responsive website design for a student learning tracking system*. [Master's thesis]. Burapha University. [In Thai]
- The National Board of Digital Economy and Society Office. (2019). *National policy and plan on digital economy and society development (2018-2037)*.
<https://ict.moph.go.th/th/extension/718> [In Thai]
- Seels, B., & Glasgow, Z. (1998). *Making instructional design decisions*. (2nd ed.). Prentice Hall.
- Srisaad. B. (2002). *Preliminary research*. (7th ed.). Suwiriyasarn. [In Thai]

- Techasphisit A., Kachenthrapan I., & Sutthiyothin N. (2019). Development of the format and content of a public relations website for creative tourism in Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province. *Journal of Graduate Studies, Mahamakut Buddhist University, 16*(1), 183–192. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/mgsj/article/view/177179> [In Thai]
- Thanarotrungrueang, K., Talalak, K. & Pirod, S. (2021). The tourism application development: Wisdom of Cultural Heritage of Mueangpripri Petchaburi Province (Chinese-English-Thai). *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University, 15*(2), 1-15. [In Thai]
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/242024/168277>
- Tiantong, W. (2015) *Development of website and online media to sell Crafttholic doll cushions imported from China*. [Master's thesis]. Burapha University.
<https://buiir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/12386> [In Thai]
- Wannamas, T. (2004). *Organizing a database of unique patterns and natural dyes in traditional Northern Thai woven fabrics to develop community product standards using a computer system*. Department of Industrial Promotion, Ministry of Industry.
- Worakitkasemsakul, S. (2024). *Research methodology in behavioral science and social sciences*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]

AI พันธมิตรใหม่ของบรรณารักษ์

: ทักษะของนักวิชาการ ผู้บริหารห้องสมุด และบรรณารักษ์วิชาชีพ

คณะกรรมการบริหารชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้เรียบเรียงการบรรยายและการเสวนาวิชาการจากนักวิชาการ ผู้บริหารห้องสมุด และบรรณารักษ์วิชาชีพ ที่ได้มาแสดงทักษะและประสบการณ์ในการนำ Generative AI มาใช้งานห้องสมุด โดยนำเสนอมุมมองทางด้านนโยบาย การบริการ การออกแบบและจัดพื้นที่เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ การนำมาใช้งานบริการและงานเทคนิค รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อจำกัด และแนวทางการดำเนินงานในด้านบริหาร ด้านผู้ให้บริการ และด้านผู้ใช้บริการ การนำ AI tools มาใช้ในห้องสมุดนั้นควรคำนึงถึงความสามารถและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การนำ AI มาใช้ในห้องสมุดจะมีลักษณะของการทดลองนำมาใช้ (experimental learning) และเกิดงานใหม่ซึ่งเกิดงานประจำที่เรียกว่า Machine Learning Librarian ดังนั้นห้องสมุดจึงควรทำแผนยุทธศาสตร์ AI เพื่อให้ห้องสมุดพัฒนาตามระดับความพร้อมซึ่งรวมถึงการพัฒนาผู้ให้บริการ การบูรณาการ AI กับพื้นที่ทางกายภาพ การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม การศึกษาการใช้งานและสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

คำสำคัญ : AI, ปัญญาประดิษฐ์, เทคโนโลยี, ห้องสมุด

(Received: 21 May 2025; Revised: 10 October 2025; Accepted: 10 October 2025)

¹ คณะกรรมการบริหารชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา วาระประจำปี พ.ศ. 2567-2568

**AI, a new partner for librarians : Views from academics, library administrators,
and professional librarians**

Executive Committee of Academic Librarians Group¹

Abstract

This article is compiled from lectures and seminars featuring academics, library administrators, and professional librarians who shared their views and experiences on implementing generative AI in libraries. They present about policy frameworks, library services, space design, and applied AI in technical and library services jobs, including related factors, constraints, and operational guidelines that affect management, service provision, and user experiences. The use of AI tools in libraries should consider different capabilities and limitations. The librarian role will change to focus on experimental learning, which is a good practice to learn more about AI and transition the librarian role towards a specialized "Machine Learning Librarian". The article recommends developing comprehensive AI strategic plans that enable libraries to progress, including human resources development. Such plans should integrate AI technologies with physical library spaces, allocate resources appropriately, analyse usage systematically, and continuously assess user satisfaction

Keywords: Artificial intelligence, Generative AI, Technology, Library

¹Executive Committee of Academic Librarians Group for the 2024-2025 term

บทนำ

ความก้าวหน้าในวิชาชีพเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ ได้ติดตามความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชมรมบรรณารักษศาสตร์สถาบันอุดมศึกษา สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงจัดโครงการประชุมวิชาการและการประชุมสามัญประจำปี 2567 ร่วมกับหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในหัวข้อเรื่อง “AI พันธมิตรใหม่ของบรรณารักษ์” เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 เวลา 08.00 – 12.00 น. ผ่านระบบออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อให้บรรณารักษ์ ผู้บริหารห้องสมุด และผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ได้รับแนวคิดและความรู้ในการนำ AI มาใช้ในการปฏิบัติงานได้เหมาะสม พัฒนาบริการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ มีจริยธรรม และมีสมดุลระหว่างมนุษย์และเทคโนโลยี และ 2) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้ AI ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจาก AI เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน มีการนำไปใช้ในการช่วยทำงานต่าง ๆ หลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเป็นผู้ช่วยนักวิจัย นำไปใช้ทางด้านการเกษตร ด้านการศึกษา เป็นต้น รวมถึงการนำมาใช้ในวงการห้องสมุดด้วย บทความนี้จะกล่าวถึง AI ประเภท Generative AI หรือ AI Tools ที่มีห้องสมุดหลาย ๆ แห่งให้ความสนใจในการนำมาใช้ในงานด้านบริหารจัดการ งานเทคนิค และงานบริการ โดยเฉพาะห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้มีการนำ AI มาช่วยในการทำงานของห้องสมุดมาระยะหนึ่งแล้ว แต่ละห้องสมุดก็มีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันไปตามบริบท หากถอดบทเรียนจากประสบการณ์การใช้ AI ในฐานะที่ AI เป็นพันธมิตรใหม่ของบรรณารักษ์จะเป็นประโยชน์ต่อบรรณารักษ์และวงการห้องสมุดอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันในเชิงนโยบาย การนำเอา AI มาเพิ่มประสิทธิภาพในงานเทคนิคและงานบริการ เป็นแนวทางในการพัฒนางานให้มีความคล่องตัว ยกระดับทักษะบรรณารักษ์ การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร และสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้ใช้บริการที่ดีขึ้น จึงเป็นที่มาในกำหนดหัวข้อ AI พันธมิตรใหม่ของบรรณารักษ์ในการประชุมในครั้งนี้ขึ้น เพื่อเป็นการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการใช้งาน AI ให้กับผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด นับเป็นการส่งเสริมบทบาทห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้ทันสมัย รองรับการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 กำหนดการจัดโครงการประชุมวิชาการและสามัญประจำปี 2567

การประชุมวิชาการและสามัญประจำปี 2567 ครั้งนี้ มีการบรรยาย 2 เรื่อง ได้แก่ “LIFE Space กับการพัฒนาห้องสมุดในทิศทางโลกดิจิทัล” วิทยากรโดย รศ. ดร. อัญญา ดิชฐานนท์ ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ “ความท้าทายของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเพื่อรับมือเทคโนโลยี AI : มุมมองเชิงนโยบาย” วิทยากรโดย รศ. ดร. ทรงพันธ์ เจริมประยงค์ และการเสวนา 1 เรื่อง ได้แก่ “ความร่วมมือจากพันธมิตรใหม่ในบริการและงานเทคนิค” วิทยากรโดย นายชัยสิทธิ์ อังคะปัญญาเดช หัวหน้างานบริการทำพระจันทร์ หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนายรัฐธีร์ ปภัสร์ชัยดี กลุ่มภารกิจงานจัดการทรัพยากรสารสนเทศ สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีนางสาวสิริพร ทิวะสิงห์ บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และกรรมการชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งเนื้อหาสาระความรู้จากการบรรยายนั้นเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ คณะกรรมการชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษาจึงเห็นว่าควรจะสรุปสาระจากการบรรยายเพื่อเป็นประโยชน์ในแวดวงวิชาการต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

LIFE Space กับการพัฒนาห้องสมุดในทิศทางโลกดิจิทัล

รองศาสตราจารย์ ดร.อัญญา ดิชฐานนท์ ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บรรยายเรื่อง “LIFE Space กับการพัฒนาห้องสมุดในทิศทางโลกดิจิทัล” ได้ยกตัวอย่างของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีการพัฒนาให้ก้าวทันและตอบสนองต่อเทคโนโลยี ปัจจุบันหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยกระดับเป็น “My Life My Library ห้องสมุดส่วนหนึ่งในชีวิตคุณ” เพื่อให้ผู้ใช้บริการและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีประสบการณ์ที่ดีที่สุด สอดรับกับวิสัยทัศน์ Library of Life ที่จะส่งเสริม

การเรียนรู้และมอบทักษะในอนาคตแก่สังคม เน้นยุทธศาสตร์ 4 ด้าน คือ **LIFE** ประกอบด้วย L : Learning journey, I : Infinite inspiration, F : Friendly library และ E : Engaging experience เริ่มจากเรื่องแรกคือ L : Learning Journey คือการให้ทักษะการเรียนรู้ในอนาคต จัดสรรพื้นที่และทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เรื่องที่ 2 I : Infinite inspiration คือการพัฒนานวัตกรรมของห้องสมุดในการบริการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เรื่องต่อมานั้นพูดถึง F : Friendly library คือการพัฒนาความร่วมมือทั้งเครือข่ายภายในห้องสมุดและภายนอกห้องสมุด เพื่อขยายองค์ความรู้ให้กว้างขึ้น เรื่องสุดท้ายพูดถึง E : Engaging experience คือความยั่งยืน สิ่งแวดล้อม สังคม ธรรมชาติ การใช้อุปกรณ์ในการวิเคราะห์กระบวนการต่าง ๆ ในห้องสมุด เพื่อเลือกเส้นทางการตัดสินใจที่คุ้มค่าที่สุดสำหรับการดำเนินงานในปีปัจจุบันและในปีถัดไป

การพัฒนา LIFE Space ของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษา Library space trends ในการออกแบบเพื่อการสร้างประสบการณ์ของผู้ใช้บริการให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าแก่การพัฒนาและแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการใช้ทรัพยากรของห้องสมุด โดยการออกแบบที่คำนึงถึงทั้งพื้นที่ (ออนไลน์) และระบบดิจิทัล (ออนไลน์) ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการและตอบโต้วิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่กับคนทุก ๆ วัยให้ได้มากที่สุด

แนวคิด Library space trends ที่หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศึกษาและนำมาใช้ในการมาออกแบบและพัฒนาห้องสมุด ประกอบด้วย

1. Flexible & Multi-functional space พื้นที่ที่สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ง่าย รองรับกิจกรรมที่หลากหลาย ด้วยการใช้เฟอร์นิเจอร์แบบโมดูลาร์
2. Collaborative & community areas ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เช่น การจัด Co-working Space และ Book Club
3. Blending physical & digital experience ผสมผสานประสบการณ์การใช้งานแบบดิจิทัลกับพื้นที่จริง (Online to offline)
4. Zoning for different needs แบ่งพื้นที่ตามลักษณะการใช้งานอย่างชัดเจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการ
5. Green & sustainable library การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และให้ความรู้ด้านความยั่งยืนแก่ผู้ใช้บริการ
6. Enhancing user experience & well-being คำนึงถึงสุขภาพของผู้ใช้ เช่น โต๊ะยืนและพื้นที่พักผ่อน
7. Inclusivity & universal design ออกแบบให้คนทุกกลุ่มเข้าถึงได้ เช่น ทางลาดสำหรับผู้ใช้รถเข็น

8. Interactive showcases & exhibitions พื้นที่จัดกิจกรรมและนิทรรศการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความมีส่วนร่วม เชื่อมโยงผู้ใช้บริการกับสังคม และเปิดทดลองการใช้โซนต่าง ๆ ให้ผู้ใช้บริการเชื่อมโยงกับห้องสมุดโดยตรง เช่น การจัดกิจกรรม Random dance, Library of life การเรียนรู้ทักษะชีวิต TU B-Sport 2024 การแข่งขันบอร์ดเกมในห้องสมุด เป็นต้น

หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้นำ Library space trends ทั้งหมดมาศึกษาและวิจัยร่วมกับผู้บริหารและบรรณารักษ์เกิดเป็น “การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดใหม่ Library of Life” เพื่อให้ตรงกับวิสัยทัศน์ของห้องสมุด สรุปผลได้ว่า การจัดการพื้นที่นั้นส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการของห้องสมุด จากนั้นนำข้อสรุปมาใช้ในการออกแบบและจัดพื้นที่บริการ ออกเป็นเป็น 4 โซนหลัก ได้แก่ Co-working space, Inspiration space, Earning space และ Performative space มีการนำแนวคิด Library of things มาใช้ในการสร้างแผนที่ที่เชื่อมโยงกับการใช้งานและแสดงเอกลักษณ์ของแต่ละโซนให้ชัดเจน ส่งผลให้ผู้ใช้บริการเข้าใจบริการหรือบริบทของแต่ละโซนได้ง่ายขึ้น พร้อมวางแผนการจัดสรรอุปกรณ์ การกำหนดรายละเอียดการใช้พื้นที่ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น AI ได้อย่างเหมาะสมในแต่ละบริบท

การใช้ AI เพื่อเสริมศักยภาพหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการห้องสมุดสมัยใหม่

ในเอเชียแม้ว่าการใช้ AI ในประเทศไทยจะยังอยู่ในระยะเริ่มต้น เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ เช่น จีน และเวียดนาม แต่หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของ AI จึงได้จัดทำ AI Strategy พร้อมจัดอบรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอย่างถูกต้อง ทั้งในส่วนของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ โดยแบ่งระดับการใช้ AI ออกเป็น 8 ระดับ ตั้งแต่ระดับเบื้องต้นคือ ยังไม่เข้าใจ AI ไปจนถึงระดับสูงสุดคือ การใช้ AI เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ (New s-curve) ระดับการใช้งาน AI 8 ระดับ ได้แก่

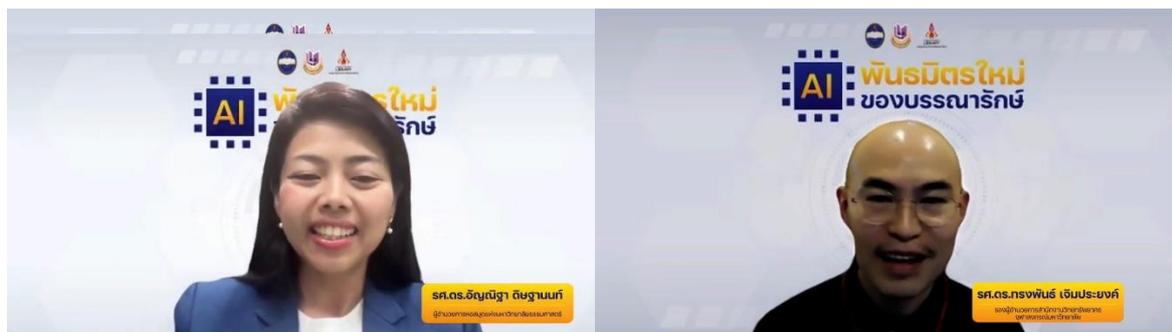
ระดับ ความรู้ ทักษะ ความสามารถด้าน AI

1. ยังไม่เข้าใจ AI คืออะไร
2. เคยใช้ AI บ้างแล้ว
3. ใช้ AI ช่วยงานค้นหาข้อมูล
4. เริ่มสร้าง Prompt ที่มีประสิทธิภาพ
5. ใช้ AI เป็นโค้ชส่วนตัว
6. ใช้ AI Tool ผสมใน Workflow
7. ใช้ AI เป็นแกนหลักในองค์กร
8. ใช้ AI เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ (New s-curve)

ตัวอย่างการส่งเสริมการใช้งาน AI ที่หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใช้ ได้แก่ การสรุปวิดีโอ YouTube การแปลงไฟล์เอกสาร และการสรุปเว็บไซต์ เพื่อช่วยลดระยะเวลาในการค้นคว้า ปัจจุบัน

หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่ในระหว่างการพัฒนา AI สำหรับระบบแนะนำหนังสือ (Book recommendation system) โดยใช้เทคโนโลยี Machine learning เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ

สรุปได้ว่าแนวคิด LIFE Space เป็นเครื่องมือสำคัญที่สะท้อนบทบาทใหม่ของห้องสมุดในยุคดิจิทัล โดยไม่เพียงแต่เน้นการเข้าถึงทรัพยากรความรู้เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ การเชื่อมโยงเทคโนโลยีดิจิทัลกับพื้นที่ทางกายภาพ และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การออกแบบพื้นที่ตามแนวโน้มใหม่ และการประยุกต์ใช้ AI อย่างมีกลยุทธ์ ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การยกระดับห้องสมุดให้เป็น “พื้นที่แห่งชีวิต” ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง สำนักหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงเป็นตัวอย่างของห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศที่นำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านกายภาพ บริการ และการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะ AI เพื่อสนับสนุนบทบาทของบรรณารักษ์ยุคใหม่ และพัฒนาองค์ความรู้ในระดับประเทศให้พร้อมรับมือกับโลกอนาคตอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 ผู้บรรยาย รศ.ดร. อัญณัฐา ดิชฐานนท์ และ รศ.ดร.ทรงพันธ์ เจิมประยงค์

บทบาทของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศในการรับมือกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) : มุมมองเชิงนโยบาย

รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงพันธ์ เจิมประยงค์ อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ และรองผู้อำนวยการสำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้มุมมองทางวิชาการผ่านการบรรยายในหัวข้อ "ความท้าทายของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เพื่อรับมือเทคโนโลยี AI: มุมมองเชิงนโยบาย" โดยได้กล่าวถึงผลกระทบของ Generative AI ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ โดยเปรียบเทียบว่า ในอดีตการเข้าถึงข้อมูลผ่าน Google ทำให้การเข้าใช้ห้องสมุดลดลง และในปัจจุบัน AI ที่สามารถค้นหาและสร้างเนื้อหาได้เอง ยิ่งทำให้ความจำเป็นในการเข้าใช้ห้องสมุดลดลงไปอีก ดังนั้นการบริหารจัดการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ จึงควรมีมุมมองที่สำคัญเกี่ยวกับ AI และบทบาทของห้องสมุด เพื่อให้ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศสามารถปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รศ.ดร.ทรงพันธ์ ได้เสนอให้พิจารณาประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับ AI ในบริบทของการเรียนรู้และการวิจัย บุคลากรและนักวิจัยจำเป็นต้องมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับ Generative AI รวมถึงข้อจำกัดและโอกาสของเทคโนโลยีนี้
2. ความสัมพันธ์ระหว่าง AI กับห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ห้องสมุดควรปรับตัวให้เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการทดลองใช้ AI เพื่อสนับสนุนการวิจัยและการศึกษาของผู้ใช้บริการ
3. การควบคุมกำกับ AI นโยบายและแนวทางการบริหาร ควรมีแนวทางเชิงนโยบายในการบริหารจัดการการใช้ AI ในห้องสมุด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ในด้านการนำเอา Generative AI มาใช้ในการสนับสนุนการวิจัย รศ. ดร.ทรงพันธ์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญในการนำ AI มาใช้ในการวิจัย ซึ่งหลาย ๆ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้พัฒนาบริการนี้ รศ. ดร.ทรงพันธ์ ได้เน้นย้ำถึงปัจจัยที่ควรพิจารณาเมื่อนำ AI มาใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ความเป็นต้นฉบับและทรัพย์สินทางปัญญา การกำหนดสิทธิ์ความเป็นเจ้าของ ของข้อมูลที่ AI สร้างขึ้น และข้อกำหนดเกี่ยวกับการคัดลอก การเผยแพร่ และการปรับแต่งข้อมูล
2. คุณภาพของข้อมูล ข้อมูลที่ AI ใช้และสร้างขึ้นต้องมีความถูกต้อง ครบถ้วน เป็นกลาง และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้การวิจัยคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือทางวิชาการ
3. ความเป็นส่วนตัว คำนึงถึงสิทธิ์ของการเป็นเจ้าของข้อมูล การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล และข้อกำหนดในการประมวลผลข้อมูล

ในด้านการพัฒนาบุคลากร รศ. ดร.ทรงพันธ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อเทคโนโลยี AI โดยเน้นว่า ในการใช้งานความถูกต้องอาจไม่ใช่สิ่งสำคัญอันดับแรก แต่ควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านการทดลองและประสบการณ์จริง (Experimental learning) เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวและเข้าใจการใช้ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของบรรณารักษ์ในยุค AI จึงเปลี่ยนแปลงไป งานประจำจะทำให้เกิดบรรณารักษ์ที่เรียกว่า Machine learning librarian ซึ่งเกิดขึ้นจากลักษณะการทำงานและทักษะที่ต้องมี เพื่อศึกษาติดตามการนำ AI มาใช้ในการดำเนินงานของห้องสมุด ซึ่งภารกิจหลักในการใช้ AI ในงานห้องสมุด ได้แก่ 1) การจัดการข้อมูลและการวิเคราะห์ใช้ Machine learning วิเคราะห์แนวโน้มการใช้งาน ปรับปรุงการจัดการคอลเลกชัน และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ 2) การพัฒนาระบบแนะนำสารสนเทศ ใช้ AI สร้างระบบแนะนำหนังสือ บทความ และทรัพยากรที่ตรงกับความสนใจของผู้ใช้ 3) การปรับปรุงระบบสืบค้น เพิ่มความแม่นยำและรวดเร็วของการสืบค้นผ่านเทคโนโลยี AI 4) การจัดทำและปรับปรุง Metadata อัตโนมัติ เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดหมวดหมู่และทำดัชนีข้อมูล และ 5) การศึกษาและติดตามเทคโนโลยีใหม่ ๆ เรียนรู้และนำเทคโนโลยีล่าสุดมาปรับใช้ในงานห้องสมุด

ส่วนแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาห้องสมุดให้สอดคล้องกับ AI ในการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารห้องสมุดเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจาก AI รศ. ดร.ทรงพันธ์ ได้เสนอให้พิจารณาปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) งบประมาณ คำนึงถึงการลงทุนด้านเทคโนโลยี AI และการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจของ

การนำ AI มาใช้ 2) ผู้ใช้บริการ ควรมีการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้ใช้ ศึกษาความต้องการ และออกแบบบริการที่ตอบโจทย์การใช้งาน AI ในห้องสมุด 3) สถานที่และโครงสร้างพื้นฐาน ไม่ว่าจะเทคโนโลยีจะเปลี่ยนไปแค่ไหน แต่ห้องสมุดยังมีภาพของการเป็น Library as a place จึงควรปรับเปลี่ยนห้องสมุดให้เป็นพื้นที่สำหรับการทดลองใช้ AI และการเรียนรู้ที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี และ 4) การพัฒนาบุคลากรที่จะทำให้นักศึกษามีความรู้และทักษะใช้ AI Tools ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นในยุคของ AI ห้องสมุดต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยต้องมองไปไกลกว่าการใช้ AI เพียงเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานทั่วไป แต่ควรคำนึงถึงวิธีการที่ห้องสมุดและบุคลากรจะสามารถอยู่ร่วมกับ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ รศ. ดร.ทรงพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า "ณ เวลานี้ ผู้ปฏิบัติงานไม่ควรคิดว่าเราจะใช้ AI อย่างไร แต่ควรคิดว่าเราจะอยู่กับ AI ได้อย่างไร"

AI ความร่วมมือจากพันธมิตรใหม่ในบริการและงานเทคนิค

ภาพที่ 3 วิทยากรเสวนา คุณชัยสิทธิ์ อังคะปัญญาเดช และคุณรัฐธีร์ ปภัสสุริย์โชติ

การใช้ AI ในงานบริการ คุณชัยสิทธิ์ อังคะปัญญาเดช หัวหน้างานบริการทำพระจันทร์ หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แสดงทัศนะและแบ่งปันประสบการณ์ในการนำ AI มาใช้ในการให้บริการของห้องสมุดว่า จากการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากต่อการเรียนรู้ การวิจัย และการให้บริการสารสนเทศ หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงได้ดำเนินการนำ AI Tools มาให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและยกระดับศักยภาพของบรรณารักษ์และผู้ใช้บริการ

การให้บริการ AI Tools ของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. เครื่องมือ AI ที่ให้บริการ

การนำ AI Tools มาใช้ในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการเพื่อสนับสนุนการเรียนและการทำวิจัย ได้มีการทยอยจัดหาและดำเนินการให้บริการทีละเครื่องมือพยายามจัดหา AI ให้ครอบคลุมความสามารถ

หลากหลายด้าน เพราะ AI แต่ละตัวนั้นมีความเก่งไม่เหมือนกัน โดย AI ที่มีการให้บริการในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2568) ได้แก่ 1) Turnitin ระบบตรวจสอบการคัดลอกและมีความสามารถในการตรวจจับเนื้อหาที่สร้างโดย AI 2) ChatGPT เครื่องมือ AI ด้านการประมวลผลภาษา 3) Gemini เครื่องมือสนับสนุนการคิดวิเคราะห์ และสืบค้น 4) Claude AI ระบบ AI ที่เน้นการประมวลผลเนื้อหาขั้นสูง 5) Grammarly ระบบตรวจสอบและปรับปรุงการใช้ภาษาอังกฤษ

2. จำนวนบัญชีผู้ใช้และงบประมาณ

หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงเครื่องมือ AI ดังกล่าว โดยพิจารณาจำนวนบัญชีผู้ใช้ที่เหมาะสมกับบริบทการใช้งานจริง ดังนี้

- Turnitin และ AI Writing detection ให้บริการแก่ 6,000 Users งบประมาณ 1,120,000 บาท/ปี โดย AI Writing ต้องส่งผลการวิเคราะห์ผ่านบรรณารักษ์เท่านั้น

- ChatGPT teams นำเข้า 6 บัญชี งบประมาณ 74,100 บาท/ปี แบ่งเป็นผู้ให้บริการ 5 บัญชี และทีมงานบรรณารักษ์ 1 บัญชี โดยสามารถสร้าง MyGPT ได้

- Gemini advanced จำนวน 1 บัญชี งบประมาณ 10,200 บาท/ปี

- Claude AI pro จำนวน 1 บัญชี งบประมาณ 15,000 บาท/ปี

- Grammarly pro จำนวน 1 บัญชี งบประมาณ 6,000 บาท/ปี

จำนวนบัญชีผู้ใช้เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาการใช้งานเพื่อให้ประกอบการตัดสินใจขอรับต่อ ยกเลิก หรือ ขอรับ AI ตัวใหม่ในปีถัดไป

3. รูปแบบการให้บริการ

หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้บริการ AI Tools ครอบคลุมทั้ง 4 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตท่าพระจันทร์ ศูนย์รังสิต ศูนย์ลำปาง และศูนย์พัทยา แต่พบว่ามีข้อจำกัดด้านลิขสิทธิ์ โดยอนุญาตให้ใช้ได้เฉพาะภายในพื้นที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยเท่านั้น จึงต้องออกแบบระบบให้ผู้ให้บริการต้องทำการสแกน QR Code เพื่อบันทึกข้อมูลการใช้งานและยืนยันตัวตนก่อนเข้าใช้งาน มีบริการจัดอบรมให้ความรู้แก่นบุคลากรและผู้ให้บริการเกี่ยวกับการใช้งาน AI และการใช้เทคโนโลยีอย่างระมัดระวัง การใช้ Turnitin ตรวจสอบข้อความที่เขียนโดย AI ซึ่งในขณะนี้สามารถใช้งานได้เฉพาะเอกสารภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาไทยยังไม่สามารถรองรับได้

4. สถิติการให้บริการ

ได้มีการรวบรวมและศึกษาการใช้งานพบว่าเครื่องมือที่มีการใช้งานมากที่สุด เรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) ChatGPT 2) Gemini 3) Claude AI 4) Grammarly เมื่อจำแนกตามกลุ่มผู้ใช้งานที่ใช้บริการมากที่สุด พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นกลุ่มที่ใช้งาน AI Tools มากที่สุด รองลงมาตามลำดับ คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์และนักวิจัย และบุคลากร เมื่อจำแนกตามคณะ คณะวิชาที่มีอัตราการใช้งานสูงสุด 5

อันดับแรก ได้แก่ 1) คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี 2) คณะนิติศาสตร์ 3) คณะเศรษฐศาสตร์ 4) คณะสหวิทยาการ และ 5) คณะศิลปศาสตร์

5. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสะท้อนถึงแนวโน้มต่อการให้บริการ AI Tools โดยมีรายละเอียดดังนี้ ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ที่ร้อยละ 86.53 จำแนกรายด้านพบว่า ผู้ใช้ร้อยละ 86.88 พึงพอใจต่อเครื่องมือ AI ร้อยละ 86.04 พึงพอใจต่อความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่อยู่ที่ ร้อยละ 85.80 พึงพอใจต่อความเหมาะสมของสถานที่ให้บริการ

6. แนวทางการพัฒนาในอนาคต

เพื่อให้การให้บริการ AI Tools มีความยั่งยืนและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีแนวทางพัฒนา ดังนี้

- เริ่มต้นจากการบอกรับ ChatGPT มาให้บริการเนื่องจากได้รับความนิยมสูงและผู้ใช้คุ้นเคย

- ดำเนินการสำรวจความต้องการ AI Tools เพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดหาในอนาคต

- พัฒนาการให้บริการบนพื้นฐานของความคิดเห็นจากผู้ใช้บริการ โดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์ผู้ใช้งาน

การใช้ AI ในงานเทคนิค ซึ่งเป็นงานเบื้องหลังของห้องสมุด ตั้งแต่การจัดการทรัพยากร การวิเคราะห์ และการจัดทำรายการสารสนเทศเพื่อการสืบค้น คุณรัฐธีร์ ปภัสสุริย์โชติ บรรณารักษ์ กลุ่มภารกิจงานจัดการทรัพยากรสารสนเทศ สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แสดงความคิดเห็นและแบ่งปันประสบการณ์จากการทำงานว่า ในยุคที่ข้อมูลมีจำนวนมากและมีความหลากหลายมากขึ้น ห้องสมุดจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถจัดการทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในงานด้านเทคนิคการประยุกต์ AI โดยเฉพาะ ChatGPT ได้ถูกนำมาทดลองใช้เพื่อเพิ่มความแม่นยำ ลดภาระงานซ้ำซ้อน และส่งเสริมการตัดสินใจเชิงข้อมูลของบรรณารักษ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรสารสนเทศโดยใช้ AI หนึ่งในแนวทางการประยุกต์ใช้ AI การใช้ ChatGPT ในการวิเคราะห์ข้อมูลของห้องสมุด โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

- การวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ทรัพยากร สามารถใช้ ChatGPT วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้ทรัพยากรของผู้ใช้บริการ เช่น ใครใช้อะไร ใช้ตอนไหน และใช้อย่างไรเพื่อประกอบการจัดสรรทรัพยากรที่ตรงกับความต้องการจริง

- การเปรียบเทียบและเสนอแนะ โดยให้ ChatGPT เปรียบเทียบข้อมูลของหน่วยงานกับข้อมูลอื่น ๆ จากภายนอก และแนะนำทรัพยากรที่ควรเพิ่มเติมในห้องสมุด

- การสำรวจแนวโน้ม โดยใช้ ChatGPT ในการค้นหาข้อมูลแนวโน้มความสนใจระดับโลก เพื่อจัดการทรัพยากรใหม่ที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ให้มากที่สุด

2. การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศด้วย AI ในด้านการวิเคราะห์ทรัพยากร โดยมีการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- การจัดทำ Metadata อัตโนมัติ ซึ่ง AI สามารถช่วยจัดทำหัวเรื่อง เลขหมู่ และข้อมูลบรรณานุกรมในปัจจุบันสำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในช่วงทดลองใช้

- การเพิ่มความสมบูรณ์ของ Metadata Ftp โดยใช้ AI ในการเพิ่มเติมข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ให้รายการสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

- การทำสาระสังเขป AI สามารถช่วยสรุปเนื้อหาและจัดทำเรื่องย่อของหนังสือและทรัพยากรต่าง ๆ ได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

3. การสร้างระบบ MyGPT เพื่อวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ สำนักงานวิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนา MyGPT ซึ่งเป็นฟังก์ชันเฉพาะของ ChatGPT ที่ออกแบบมาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของห้องสมุด โดยมีขั้นตอนการทำงานดังนี้

- ป้อนข้อมูลในรูปแบบข้อความ เช่น เรื่องย่อ ผู้แต่ง หรืออัปโหลดรูปภาพบางส่วน of หนังสือ

- ให้ ChatGPT ประมวลผลเพื่อจัดทำรายการทรัพยากร และเสนอหัวเรื่องหรือหมวดหมู่ที่เหมาะสม ผลการทดลองพบว่า ความถูกต้องของรายการที่จัดทำข้อมูลด้วย ChatGPT อยู่ในช่วง 54–75% โดยมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การเรียงลำดับตัวอักษรภาษาไทย การลงชื่อสำนักพิมพ์ และความแม่นยำของหัวเรื่องที่ยังไม่เสถียร

4. การศึกษา AI Tools ในงานเทคนิค ซึ่งได้มีการศึกษากรณีของ Routledge และ Routledge LC Labs พบว่า

- กรณีศึกษา Routledge ทดลองให้ AI จัดทำเรื่องย่อ พบว่า AI ทำได้ดีในหนังสือวิชาการ หากให้อ่านเฉพาะ 15 หน้าแรก ส่วนหนังสือนิยายควรให้อ่านทั้งหมด อย่างไรก็ตาม บางครั้งเนื้อหาที่ AI สรุปออกมาอาจมีลักษณะเหมือนโฆษณาหรือไม่ตรงกับสาระสำคัญของหนังสือ

- กรณีศึกษา Routledge LC Labs ทดลองใช้ AI หลายโมเดลเพื่อลงรายการสารสนเทศ โดยตั้งเป้าหมายความถูกต้องไว้ที่ 80% และมาตรฐานที่ 95% ผลลัพธ์ชี้ว่าไม่มีโมเดลใดสามารถผ่านเกณฑ์ที่กำหนดได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อจำกัดของ MyGPT ที่ยังไม่สามารถตอบสนองมาตรฐานในระดับสูงได้

5. การพัฒนา AI Tools เพื่อใช้ในงานเทคนิคของห้องสมุดในต่างประเทศ พบว่า หอสมุดแห่งชาติประเทศฟินแลนด์ ได้มีการพัฒนา AI Tools ได้แก่ 1) Annif เป็น AI ที่ใช้ในระบบจัดหาหนังสือตามเนื้อหาและเรื่องย่อ 2) Fintoal เป็น AI ที่ใช้กับระบบที่พัฒนาต่อออกในปี 2017 รองรับการป้อนชื่อเรื่อง รูปภาพ หรือ URL โดยใช้ฐานข้อมูลเดียวกันกับ Annif

การประยุกต์ใช้ AI ในงานด้านเทคนิคของห้องสมุดจึงนับเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยยกระดับกระบวนการทำงานด้านการจัดหา วิเคราะห์ และจัดทำข้อมูลสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม จากผลการทดลองและเปรียบเทียบกับระบบของต่างประเทศ ยังพบข้อจำกัดในหลายด้าน ทั้งความแม่นยำในการจัดทำ Metadata การเลือกหัวเรื่อง และความเข้าใจในบริบทภาษาไทย จากการเปรียบเทียบความแม่นยำคุณรัฐธีร์ เห็นว่าในการดำเนินงานเทคนิค บุคคลที่มีความชำนาญสามารถดำเนินงานเทคนิคของห้องสมุดได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด รองลงมาคือ บุคคลทั่วไป และ AI ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้ AI จะสามารถช่วยลดภาระงานได้ แต่ยังไม่สามารถแทนที่มนุษย์ได้ โดยเฉพาะในบางบริบทที่ต้องการความละเอียดอ่อนทางวิชาชีพ แม้ว่า AI ยังไม่สามารถทดแทนมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ แต่สามารถทำหน้าที่เป็น “ผู้ช่วย” ที่ทรงพลังของบรรณารักษ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศ หากมีการพัฒนาเครื่องมือให้เหมาะสมกับบริบทของห้องสมุดไทยมากขึ้น พร้อมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจในศักยภาพและข้อจำกัดของ AI ก็จะสามารถนำเทคโนโลยีนี้มาใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดในอนาคต

คณะกรรมการบริหารชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษาในฐานะร่วมผู้จัดงานและเป็นผู้รับความรู้จากการบรรยายในการประชุมวิชาการครั้งนี้ ขอสรุปสาระสำคัญที่ได้รับเกี่ยวกับแนวทางในภาพรวมของการนำ AI มาใช้ในห้องสมุดว่า ควรพัฒนาตามระดับความพร้อม เช่น หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดทำ AI Strategy การบูรณาการ AI กับพื้นที่ทางกายภาพ ผสมผสานเทคโนโลยี AI กับแนวคิด Library space trends เพื่อให้การจัดการพื้นที่เป็นไปตามพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ มีการลงทุนอย่างเหมาะสม มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหา AI Tools ที่หลากหลาย ครอบคลุมลักษณะการใช้งาน สอดคล้องกับจำนวนบัญชีผู้ใช้ที่เหมาะสมกับบริบทการใช้งานจริง และเก็บสถิติการใช้งานและสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจในการบอกรับบริการในอนาคต สำหรับแนวทางสำหรับผู้บริหารหรือการวางแผน ควรให้ความสำคัญการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ โดยพิจารณา 4 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ งบประมาณ ผู้ใช้บริการ สถานที่และโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาบุคลากร เมื่อมีการนำ AI มาใช้งานห้องสมุดควรมีการกำกับดูแลและจริยธรรม โดยให้ความสำคัญกับความเป็นต้นฉบับและทรัพย์สินทางปัญญา คุณภาพของข้อมูล ความเป็นส่วนตัวและการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล สำหรับแนวทางสำหรับผู้ให้บริการ ต้องพัฒนาทักษะใหม่ที่เรียกว่า "Machine learning librarian" เตรียมความพร้อมองค์กร ให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจบทบาทของห้องสมุดในยุค AI ว่าเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ โดยส่งเสริมการทำงานแบบ "Experimental learning" เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวและเข้าใจการใช้ AI ในงานบริการและงานเทคนิคได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรียนรู้และยอมรับถึงข้อจำกัดของ AI ว่ายังมีความถูกต้องไม่สมบูรณ์ และแนวทางสำหรับผู้ให้บริการ ได้แก่ การส่งเสริมความรู้โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้งาน AI Tools ต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีอย่างระมัดระวัง การจัดพื้นที่สำหรับการทดลองใช้ ที่ห้องสมุดต้องให้ความสำคัญการบริหารจัดการพื้นที่ (Space) การสร้างประสบการณ์การใช้งาน

พัฒนาบริการ AI Tools ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ที่หลากหลาย โดยศึกษาจากระดับการศึกษา ประเภทผู้ใช้ คณะวิชา และประเภทของ AI Tools ที่นิยมใช้ และสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องคือการสำรวจความต้องการในการใช้งาน AI เพื่อห้องสมุดจะได้นำข้อมูลมาประกอบการจัดหาและพัฒนาการบริการบนพื้นฐานของความคิดเห็นจากผู้ใช้บริการ เพื่อให้เกิดประสบการณ์การใช้งานที่ดีที่สุด

Reference

Thammasat University Library. (2025, February 10). *Live broadcast: 2025 Annual Academic and General Meeting in collaboration with Thammasat University Library on "AI: Librarians' New Ally"* [Video]. Facebook. [https://www.facebook.com/ThammasatULibrary/?](https://www.facebook.com/ThammasatULibrary/?locale=th_TH)
locale=th_TH Thammasat University Library. (2024).

บทวิจารณ์หนังสือ

Gabbay, L. K. (2024). *Aspects of digital libraries*. IntechOpen.

<https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/140279>

ผู้เขียนบทวิจารณ์

รุ่งญาดา สุวรรณจินดา

นิติคปริญาโท สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันส่งผลให้องค์กรต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบดิจิทัลมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของปริมาณข้อมูลสารสนเทศอย่างไม่หยุดยั้ง จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในที่นี้ขอกกล่าวถึงในบริบทของห้องสมุด โดยหนังสือเรื่อง *Aspects of digital libraries* ได้นำเสนอมุมมองที่ครอบคลุมการจัดการห้องสมุดในยุคดิจิทัลอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านของการจัดการระบบสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล มาตรฐานและโปรโตคอลสำหรับห้องสมุดดิจิทัล นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดดิจิทัล รวมถึงทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดในยุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ

หนังสือเล่มนี้ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน โดยมีทั้งหมด 8 บท แต่ละบทมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

บทที่ 1 การศึกษาภาพรวมการทำงานของระบบสารสนเทศดิจิทัล SIMEMORI (Memory information system) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย ระบบสารสนเทศดังกล่าวนี้เป็นระบบจัดการคอลเลกชันของหอศิลป์ (Galleries) ห้องสมุด (Libraries) หอจดหมายเหตุ (Archives) และพิพิธภัณฑ์ (Museums) หรือในชื่อของสถาบันทางวัฒนธรรม (GLAM) ซึ่งถูกพัฒนาโดยคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัย Brawijaya ประเทศอินโดนีเซีย การวิจัยดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบ เพื่อปรับปรุงการเผยแพร่และการให้บริการ รวมถึงการจัดระเบียบคอลเลกชันในรูปแบบดิจิทัลของสถาบันทางวัฒนธรรม (GLAM) อย่างเป็นระบบ

บทที่ 2 การจัดการระบบวิทยานิพนธ์และคหุณินพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Theses and Dissertations : ETD) ของมหาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี (GB pant) ประเทศอินเดีย โดยกล่าวถึงประเด็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในด้านกลยุทธ์และขั้นตอนการสร้างฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์และปริญญานิพนธ์ในรูปแบบดิจิทัลของมหาวิทยาลัย ด้านกระบวนการแปลงวิทยานิพนธ์ให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล ด้านการจัดเก็บในคลังดิจิทัล ตลอดจนการเข้าถึงวิทยานิพนธ์และปริญญานิพนธ์รูปแบบดิจิทัลผ่านคลังจัดเก็บข้อมูล โดยระบบดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคลังดิจิทัลด้านเกษตรกรรม (Krishikosh) ซึ่งถือว่าเป็นคลังดิจิทัลระดับชาติของประเทศอินเดียที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลด้านเกษตรกรรม โดยอยู่ภายใต้การดูแลของสถาบันวิจัยการเกษตรของอินเดีย (Indian Agricultural Research Institute – IARI)

บทที่ 3 นวัตกรรมห้องสมุดที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ในยุคดิจิทัล ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาบริการของห้องสมุดในยุคดิจิทัล โดยนำเสนอแนวคิดของ Magic lamp ซึ่งทำหน้าที่สำคัญในการค้นหา การจัดกลุ่ม การรวบรวม และการจัดระเบียบข้อมูลในคลังดิจิทัล แนวคิดนี้มีกระบวนการสำคัญที่ทำงานอยู่เบื้องหลัง คือ Magic GIFT โดยแนวคิด Magic lamp นี้ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลให้สามารถจัดระเบียบกับข้อมูลจำนวนมาก และส่งมอบข้อมูลในคลังดิจิทัล เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 4 มาตรฐานและโปรโตคอลสำหรับใช้ในการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล โดยกล่าวถึงประเภทของมาตรฐานและโปรโตคอล ตลอดจนเทคโนโลยีของเว็บที่เกี่ยวข้อง เพื่อการใช้งานในห้องสมุดดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังกล่าวถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมของเว็บ (Web environment) โดยการทำความเข้าใจกับเทคโนโลยีที่ทำงานผ่านเว็บไซต์ และสถาปัตยกรรมของเว็บไซต์ เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลให้ประสบความสำเร็จในอนาคต

บทที่ 5 การแปลงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล โดยกล่าวถึงข้อดี และข้อเสียของการแปลงเป็นดิจิทัล รวมถึงบอกเล่าพัฒนาการของขั้นตอนการแปลงข้อมูลเป็นดิจิทัลตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 1960 ผ่านบริบทของพิพิธภัณฑ์และสถาบันทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังอธิบายถึงบทบาทสำคัญของข้อมูลเมตาตา (Metadata) สำหรับการจัดการคอลเลกชันดิจิทัล

บทที่ 6 ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ใช้ที่สำคัญสำหรับการใช้ประโยชน์จากแหล่งให้บริการสารสนเทศของห้องสมุด ในบทนี้แนะนำเสนอทักษะ Big6 โดยอธิบายทักษะจำเป็น 6 แนวทางหลักที่สามารถใช้ในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ (Information literacy) ของผู้ใช้ให้มีศักยภาพขึ้นได้

บทที่ 7 การศึกษาการรับรู้ต่อการเข้าถึงแบบเปิด (Open Access) และอิทธิพลของวัฒนธรรมดิจิทัล (Digital culture) ผ่านมุมมองของบรรณารักษ์ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประเทศอิสราเอล โดยใช้ระเบียบ

วิธีวิจัย ในบทนี้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมดิจิทัลและการเข้าถึงแบบเปิด โดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงแบบเปิดซึ่งมีบทบาทหลักในการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล รวมทั้งเปิดเผยทัศนคติของบรรณารักษ์ต่อการจัดการคลังสารสนเทศของสถาบันอุดมศึกษา (Institutional Repositories : IR)

บทที่ 8 บทสุดท้าย การศึกษาแนวทางปฏิบัติการแปลงสารสนเทศเป็นรูปแบบดิจิทัลในบริบทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศไนจีเรีย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย ในบทนี้กล่าวถึงประโยชน์ของการแปลงเป็นดิจิทัล รวมถึงสภาพปัญหา อุปสรรคในกระบวนการแปลงเป็นดิจิทัล ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งการวิจัยดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการทรัพยากรสารสนเทศและการให้บริการของห้องสมุดดิจิทัลในสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หนังสือเรื่อง Aspects of digital libraries เล่มนี้ เหมาะสำหรับบุคลากรที่ทำงานในแวดวงห้องสมุดเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด นักเอกสารสนเทศ รวมถึงนักพัฒนาระบบสารสนเทศ ตลอดจนนักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ตอบโจทย์การจัดการห้องสมุดในยุคสมัยใหม่อย่างครอบคลุม ทั้งยังเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับห้องสมุดทุกประเภทในการพัฒนาวิธีดำเนินงานด้านการแปลงทรัพยากรสารสนเทศเป็นดิจิทัล และพัฒนาการให้บริการของห้องสมุดในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วารสารห้องสมุด (TLA Bulletin)
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (Thai Library Association)
1346 ถนนอาคารสงเคราะห์ 5 แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทร. 0 2734 9022-3 โทรสาร 0 2734 9021
เว็บไซต์ <https://tla.or.th>